Pensjonistforbundet

Livskraft, initiativ, trygghet

Årsberetning 2017

Pensjonistforbundet
Torggata 15
0181 Oslo

Postadresse
Postboks 6714, St. Olavs plass
0130 Oslo

Telefon: 22 34 87 70
E-post: pf@pensjonistforbundet.no
www.pensjonistforbundet.no

Følg oss også på Facebook:
www.facebook.com/pensjonistforbundet

Fotografer har vært Johnny Syversen og Trond Nedrebø. Ulike fotografer i kapittel 5, lokale saker.

Forsidefoto: Til slutt samlet vi inn 32 000 underskrifter for «slippen». Her er forbundsleder Jan Davidsen (til høyre) og generalsekretær Harald Olimb Norman med en del av de signerte postkortene.

Innhold

1 Innledning 5

Et år med stor vilje og like stor gjennomføringskraft 6

2 Organisasjonen 9

Pensjonistforbundets ledelse 10
Nordisk samarbeide 11
Europeisk samarbeide 12
SAKO 12
Konsulenter 12
Vi vant kampen om «slippen» 12
Medlemsbladet Pensjonisten 14
Medieomtale 15
Sosiale medier 16
Vervekampanjen 2017 – Bli med! 16
Arendalsuka 17
Regnbuenettverket 18
Demografifloken – å bidra til en samfunnsendring 18
Bekymringstelefon for eldre og uføre 19
Økonomitelefonen 19
Einar Strands Forskingsfond 20
Gårsdagens helter 20

3 Pensjon 23

Trygdeoppgjøret 2017 24
Stortingsvalg 2017 – og regulering av pensjon 26
Statsbudsjettet 2017 26
Krav til statsbudsjettet 2018 27
Fripoliser 27
Fripoliseselskapet Silver 28
Europeisk samarbeid 28
Høringsuttalelser om pensjon 29

4 Demokrati, deltakelse og tilgjengelighet 33

Et aldersvennlig samfunn 34
Forbud mot aldersdiskriminering 34
Eldreråd 35
Seniorordninger i arbeidslivet 36
Tilgjengelighet 37
Nye ressurser i sekretariatet 38
NRKs brukerråd 39
Digitalisering 39
Skriftlige høringssvar og innspill 40
Lokale saker 41

5 Helse og omsorg 45

Det sentrale helse- og sosialutvalget 46
Ny kvalitetsreform «Leve hele livet» 46
Skriftlige høringer 47
Møte i Helse- og omsorgskomiteen om statsbudsjettet for 2018 48
Sterk og stødig 49
Deltakelse i råd og utvalg på helseområdet 49

6 Aktive eldre 51

Morgendagens aktivitetssenter – ditt kurs og kompetansesenter 52
Vi har holdt kurs på følgende plasser i 2017 54

Takk 56

Pensjonistforbundet i tall 57

Medlemsservice og medlemsregistrering 57
Medlemsfordeler 57
Regnskap 60

Vedlegg 63

Protokoll fra trygdeoppgjøret 2017 64
Protokoll fra møte om statsbudsjettet 2018 76

1

Innledning

Et år med stor vilje og like stor gjennomføringskraft

Året 2017 vil bli husket for året da Pensjonistforbundets medlemmer tok på seg de oransje t-skjortene og forlangte slippen tilbake i postkassa. Gjennom hele året pågikk det aksjoner, debatter, underskriftskampanjer og postkortaksjoner. Vi visste hva vi gjorde, vi visste hva vi ville og vi visste vi ville vinne til slutt.

I desember vedtok Stortinget mot stemmene til Frp, Høyre og Venstre at de som har behov for den månedlige pensjonsslippen levert på papir i postkassen skal få det fra 1. juli 2018. En prinsipielt viktig seier for alle dem som sliter med å følge med i den digitale hverdagen.

Opplæring

Samtidig har vi motivert eldre til å lære seg å bruke digitale flater gjennom opplæring på nettbrett og smarttelefon. Og vi har gitt informasjon og skolering i velferdsteknologiske hjelpemidler. Det har vært viktig for Pensjonistforbundet å trekke i to tråder samtidig. Både være talsperson for alle dem som ikke behersker digitale flater og samtidig være fremoverlente inspiratorer for den fremtid som kommer og som er tuftet på digitale løsninger. Dette har vi klart meget godt gjennom året med mange hundre på nettbrettkurs og mange tusen på skolering i teknologiske løsninger gjennom aktivitetssenterprosjektet som vi har sammen med Helsedirektoratet.

Eldreråd

Kommunenes manglende satsning på skolering av eldrerådsmedlemmer etter valget i 2015 gjorde at Pensjonistforbundet selv valgte å invitere til skolering. Både politikken til Pensjonistforbundet, kommunal budsjettering og eldrerådsloven var ingredienser på kurs både i Risør, Grue, Øystese, Steinkjer og Harstad. Nærmere 550 deltakere ble gjennom første halvår skolert i eldrerådsarbeid.

Høstens stortingsvalg ble gjenstand for mange åpne møter rundt om i landet hvor stortingskandidater fra alle partier fikk mulighet til å profilere egen politikk og hvor de samtidig måtte svare på utfordrende spørsmål fra et engasjert

Vi hadde stand under Arendalsuka 2017 med mye besøk. Her er det sentralstyremedlem Oddbjørg Morseth som samler underskrifter til «slippen».
←

publikum. Mange stortingspolitikere har blitt vesentlig bedre kjent med Pensjonistforbundet og vår politikk enn hva som var tilfelle før denne møteserien.

Trygdeoppgjøret
Vi har vært på mange høringer i Stortinget og også på annen måte vært i dialog med politikere fra regjering og opposisjon. Dialogen har vært god og budskapene begge veier har vært klare og tydelige, uten dermed sagt at vi har vært enige i ett og alt.

Trygdeoppgjøret 2017 ble en stadfestelse av de farselignende tilstandene vi var vitne til året før. Det er ingenting i disse drøftingene som er i nærheten av en demokratisk prosess. Alt er bestemt på forhånd. Uansett hvor mye arbeid vi legger i krav og dokumentasjon i forhold til trygdeoppgjøret har regjeringen allerede før møtene bestemt utfallet av trygdeoppgjøret. Vi valgte, for tredje år på rad, å ikke skrive under protokollen.

Vår anstrengelse for å få delta i Det tekniske beregningsutvalget nådde heller ikke denne gang frem i regjeringen. Selv om regjeringens pensjonsmelding til Stortinget inneholder vesentlig informasjon om pensjonisters økonomi og levesett får vi ikke være med å analysere situasjonen før Stortinget får meldingen. Årets pensjonsmelding ble også bestemt å ikke skulle være gjenstand for høring i arbeids- og sosialkomiteen. Det er etter Pensjonistforbundets syn ikke annet enn diskriminering av alle landets pensjonister.

Medlemmer
Medlemstallet er stabilt og vi hadde vellykkede vervekampanjer både sentralt og lokalt gjennom året. Det må imidlertid satses enda mer på å øke medlemsmassen. Jo større og sterkere en organisasjon er, jo større gjennomslagskraft har den. Målet om å nå godt over 600 000 medlemmer er realistisk. Virkemidlene for å få til dette er god og gjenkjennbar eldrepolitikk, gode medlemsfordeler, troverdighet i forhold til budskap, delaktighet og godt samarbeid med hovedorganisasjonene.

Vi skal heller ikke glemme viktigheten av å være synlig i presse og media. I 2017 har vi vært mye i media. Alt rundt «slippen» var gode saker for media. Trygdeoppgjøret som endte med negativ utvikling av pensjon i forhold til pris for tredje året på rad var også en god mediesak.

Arendalsuka var igjen en fin anledning for oss å vise frem hva vi står for. Gjennom debatter både om pensjonsslippen og generell eldreøkonomi kom det godt med tilhørere. Vår stand som var bemannet av lokalforeningene i Aust-Agder var meget godt besøkt alle dager.

De vi har mistet
I en organisasjon som vår er det uunngåelig å ikke miste gode medspillere gjennom året. Tillitsvalgte på lokalplan er gått bort. Mennesker som har gjort en flott jobb for lokalsamfunnet. For oss var det smertelig å miste Terje Aasterud, Berit Lynnebakken og Arne Thomassen som på sine måter gjorde en fantastisk jobb for oss gjennom svært mange år. De døde alle som aktive tillitsvalgte i henholdsvis sentralstyret og landsstyret.

Landets eldrepolitiske verksted er i regi av oss. Hvert tredje år avholdes landsmøte hvor det meisles ut politikk for den nye perioden. Sentralstyret og landsstyret pusser og vedlikeholder programmet og gjør sitt til at resultatene kommer. De aller viktigste støttespillerne til deres arbeid er imidlertid alle de tusenvis av tillitsvalgte i landets rundt 800 hundre foreninger og våre 230 000 medlemmer.

Harald Olimb Norman

Harald Olimb Norman
generalsekretær

2

Organisasjonen

Pensjonistforbundets ledelse

Pensjonistforbundet har landsmøte 4. til 7. juni 2018. Landsmøtet er forbundets høyeste organ. Mellom landsmøtene er det landsstyret som er det høyeste organet. Det består av sentralstyret, lederne for fylkesforeningene og representanter for de kollektive organisasjonene i tillegg til ansattes representant.

Sentralstyret
Sentralstyret i Pensjonistforbundet består av sju representanter og to vararepresentanter, der første vararepresentant møter fast. Det velges av landsmøte.

Forbundsleder Jan Davidsen, Hordaland, første nestleder Liv Thun, Nord Trøndelag, andre nestleder Ragnhild M. Hagen, Oslo, styremedlemmer Terje Olav Aasterud, Buskerud frem til 15. juni 2017. Oddbjørg Morseth, Hedmark, Sigmund Renshus, Nordland, Bjørg Hageløkken, Fagforbundet og Rolv Skirbekk, Fagforbundet frem til november hvor Tørres Sande, Fagforbundet tok over. Sigmund Renshus, Nordland rykket opp som styremedlem frå 15. juni og andre varamedlem Svenn Manum, Rogaland ble fast møtende vararepresentant. Sentralstyret har hatt 11 møter med 117 behandlede saker i 2017.

Forhandlingsutvalget
Pensjonistforbundets forhandlingsutvalg består ved utgangen av året, forbundsleder Jan Davidsen, første nestleder Liv Thun, annen nestleder Ragnhild M. Hagen, styremedlemmer Sigmund Renshus, Oddbjørg Morseth, Bjørg Hageløkken og Tørres Sande.

Landsstyret
Landsstyret har hatt 3 møter og behandlet 41 saker i løpet av 2017.

Landsstyret består i utgangen av året av 31 representanter bestående av fylkesledere, representanter fra kollektive tilsluttende organisasjoner, sentralstyret samt en representant fra de ansatte. Medlemmer er Gerd Marie Skovdahl, Østfold, Sigmund Kristoffersen, Akershus, Hans Olav Felix, Oslo, Jan Tyriberget, Hedmark, Per Eivind Furseth, Oppland, Erik A. Nilsedalen, Buskerud, Else Bjørg Thorbjørnsen, Vestfold, Eva Lise Rosenvold, Telemark, Egil Juvastøl, Aust-Agder, Grethe Wathne, Vest-Agder, Astrid Rørvig, Rogaland, Atle Lerøy, Hordaland, Per Kjelstad, Sogn og Fjordane, Mellvin Steinsvoll, Møre og Romsdal, Anne Elfrid Nordskag, Sør-Trøndelag, Ole Flakken, Nord-Trøndelag, Ingvald Sørensen, Nordland, Reidun Melkild, Troms, Jan Atle Samuelsen, Finnmark. Fra Fagforbundet Tom B. Johansen, Randi Munch Aanonsen, Mary Sørensen, Kjell Engebretsen, Annie Irene Vika, Gerd Eva Volden, Kari Sletholt

Landsstyremøte, fra venstre ser vi Rolf Skirbekk, Sigmund Renshus og Astrid Rørvik.
←

Arbeidet mot landsmøte i 2018 begynte, blant annet med et utvalg som jobber med nytt handlingsprogram. Fra venstre Kristin Ruud, sekretær, som holder PC med bilde av Wenche Malmedal som deltok på det første møte på Skype, Nils-Edvard Olsen, Inger-Marie Stokker, Atle Lerøy, Liv Thun (leder), Olav Ajer, Odd Falch og Grethe Fladmark.
↙

Bergkåsa, Odd Arne Heggås. Fra Postpensjonistene Magne Johan Furesund, fra YTF Arnold Tveit, fra Statens Vegvesen Kjell Lervik og fra Industri Energi Jan-Ole Ramstad. Ansattes representant er Unn Johansen. Leder av helseutvalget er Wenche Malmedal.

Kontrollkomité
Leder Wenche Hansgaard, Oslo, Marit Holien, Nord-Trøndelag, Asbjørn Vassnes, Troms. Varamedlemmer Mellvin Steinsvoll, Møre og Romsdal og Ragnhild Mjøen Eilertsen, Nordland. Varamedlem Mellvin Steinsvoll gikk ut av komiteen i mars 2017, da han ble valgt til leder av fylkesforeningen i Møre og Romsdal og dermed også medlem av landsstyret.

Pensjonistforbundets administrasjon/stab
Pensjonistforbundets administrasjon/stab ledes av generalsekretær Harald Olimb Norman. Staben består av 18 personer som utgjorde 17 årsverk i 2017.

Sykefraværet i 2017 var tilsammen på 6,8 prosent.

Følgende personer er tilsatt i generalsekretærens stab per 31.12.2017:

- **Harald Olimb Norman,** generalsekretær
- **Rune Bugge Persson**,organisasjonssekretær
- **Kristin Ruud**, kommunikasjonssjef
- **Rolf Indseth,** regnskapssjef
- **Tone Bye**, prosjektleder morgendagens aktivitetssenter
- **Trond Nedrebø**, redaktør Pensjonisten
- **Eyvind Frilseth**, områdeleder samfunn og politikk
- **Ragnhild Nestaas Dahl**, seniorrådgiver pensjonssaker
- **Sindre Farstad**, rådgiver pensjonssaker
- **Unn Johansen,** prosjektleder digitale verktøy
- **Anne Hanshus**, seniorrådgiver helsesaker
- **Margrethe Gaassand,** rådgiver boligsaker
- **Arne Halaas**, områdeleder medlem og organisasjon
- **Tore Bråten**, sekretær
- **Mette Henriksen**, sekretær
- **Hilde Bergan,** teamleder
- **Idun Fjellheim,** sekretær
- **Erika Strøm Olsen**, sekretær

Nordisk samarbeide

Pensjonistforbundet har også i 2017 hatt et godt samarbeide med de nordiske pensjonistforbundene i Sverige, Finland, Danmark, Færøyene og Island. Forbundet har gjennom året vært representert på de nordiske møter med forbundsleder Jan Davidsen og organisasjonssekretær Rune Bugge Persson. Det har vært avholdt møte i Finnland og i Norge.
I tillegg har representanter fra sentralstyret og administrasjon deltatt på konferansen i Bergen der pensjon og velferdsteknologi var tema.

I april hadde vi debattmøte om «slippen». Der deltok Carl I. Hagen, FrP, økonomi- og styringsdirektør Geir Axelsen, statssekretær Christl Kvam, forbundsleder Jan Davidsen, stortingsrepresentant Karin Andersen, SV, Sigbjørn Gjelsvik, Sp, forsker Petter Bae Brantzæg og stortingsrepresentant Kari Henriksen, Ap.
→

Europeisk samarbeide

Gjennom deltagelse i samarbeidskomitéen i det nordiske samarbeidet er vi medlemmer i den Europeiske organisasjonen AGE. Forbundsleder Jan Davidsen og organisasjonssekretær Rune Bugge Persson har deltatt på to møter i Brussel i 2017, styremøte og generalforsamlingen i AGE. Forbundsleder Jan Davidsen sitter som vararepresentant i styret for AGE og deltar på styremøtene.

AGE Platform Europa består av 150 organisasjoner som vil bedre eldres rettigheter i Europa. AGEs visjon er et inkluderende samfunn for alle, solidaritet og samarbeid mellom generasjoner. AGE skal arbeide med å påvirke eldrepolitikken i EU, arbeide med europeiske prosjekter og skape nettverk mellom medlemsorganisasjonene.

SAKO

SAKO er samarbeidskomiteen for pensjonister og har som formål å styrke og utvikle samarbeidet mellom offentlige pensjonistorganisasjoner og andre landsdekkende pensjonistorganisasjoner. Pensjonistforbundet er sekretariat for SAKO. De som er medlemmer per dato er: Pensjonistforbundet, Politiets pensjonistforbund, Telepensjonistenes landsforbund, LO-stat, Jernbanepensjonistenes forbund, Statens Vegvesens pensjonistforbund, Postpensjonistene og Fagforbundet. SAKO-organisasjonene har i løpet av 2017 blitt invitert til å komme med innspill i alle de høringssaker som Pensjonistforbundet har avgitt til de enkelte departement i tillegg har de også blitt invitert til å komme med innspill til handlingsprogrammet 2018- 2021. SAKO-organisasjonene deltok også på Arendalsuken i juni måned. Det ble i oktober 2017 avholdt SAKO-konferanse hvor temaene var: valgresultatet, hvilken betydning har dette for pensjonister, statsbudsjettet som ble fremlagt 12.oktober, hvilken retning og signaler vil dette ha for landets pensjonister, aktuelle tema for pensjonistene ved første nestleder i LO, Peggy Hessen Fløsvik og hvilke krav skal vi stille til statsbudsjettet for 2019. SAKO, LOP (landslaget for offentlige pensjonister), Seniorsaken og FFS (forsvaret) var invitert til å ta del i informasjonen om høring vedrørende statsstøtten til pensjonistorganisasjonene på landsstyremøte i desember 2017.

Konsulenter

Pensjonistforbundet har knyttet til seg rådgivingshjelp fra følgende personer:

Hans Ekornholmen, Wenche Malmedal, Carsten O. Five, Harald Karlsen, Kjell Skarheim, Thorstein Øverland, Arnfinn Torolv Ihle og Geir Mosti.

Vi vant kampen om «slippen»

Utbetalingsmeldingen fra Nav som forsvant, «Slippen», startet forsiktig i 2016. November 2016 var siste utbetalingsmeldingen som ble sendt fra Nav. Og reaksjonene fra pensjonistene var sterke. Men først svarte arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie i VG at «alle pensjonister som ville det, skulle få slippen på papir». Det viste seg å ikke stemme og kampen om «slippen» begynte.

Hele veien har det vært det massive trykket fra medlemmer, pårørende og andre engasjerte personer som har drevet frem kampanjen. Henvendelser kom på telefon, e-post, Facebook, i leserinnlegg og personlige møter.

Spørretimen
«Slippen» blir gjenstand for mange spørsmål i spørretimen i løpet av 2017. Før jul 2016 er det Rigmor Aasrud (Ap) som spør arbeids- og sosialministeren. I januar 2017 er det Karin Andersen fra SV som tar saken.

7. mars har vi en helside annonse i ukebladet Se og Hør der vi lanserer underskriftskampanjen «Jeg vil se slippen min» med et innlimt postkort. Og vi får «ukens champis» av Se og Hør.

Seminar
4. april har vi seminar om «slippen» med Dagsrevyen til stede. I panelet sitter styringsdirektør Geir Axelsen fra Nav, statssekretær Christl Kvam (H), seniorforsker Petter Bae Brandtzæg fra Sintef, Karin Andersen (SV), Sigbjørn Gjeldsvik (Sp), Kari Henriksen (Ap), Carl I. Hagen (FrP), og Jan Davidsen fra Pensjonistforbundet.

Under møtet triller vi inn en trillebår med 20 000 signerte postkort og digitale signaturer for «slippen», samlet inn i løpet av en måned. Per Olaf Lundteigen fra Sp stiller spørsmål om «slippen» i Stortinget, og SV fremmer representantforslag, såkalt Dok 8-forslag i Stortinget, om å få «slippen» på papir. Sp foreslår på Stortinget at ordningen skal evalueres.

Revidert
I revidert nasjonalbudsjett ligger det ingen penger til pensjonsslipp, og KrF gir seg i budsjettforhandlingene slik at det ikke er flertall på Stortinget for å få «slippen» tilbake for de som ønsker det.

I Pensjonistforbundet er pågangen fortsatt stor fra de som vil ha «slippen» tilbake. Parallelt med «slippen» sliter Nav med å svare på telefon fra de som vil ha informasjon om hva de har fått utbetalt fra Nav.

Under valgkampen er «slippen» en viktig sak. Alle partier med unntak av Høyre lover at de som ønsker det skal få «slippen» tilbake. Men når statsbudsjettet for 2018 legges frem av en regjering utgått fra Høyre og FrP ligger det ikke forslag om å gjeninnføre utbetalingsmeldingen på papir.

Forsidene på de sju utgavene av Pensjonisten for 2017.

Høsten i Stortinget
Nå er det Sps tur til å fremme et representantforslag, dok. 8-forslag i Stortinget, om å få «slippen» tilbake på papir fra 1. januar 2018. Under budsjettforhandlingene klarer ikke KrF å få med seg H, FrP og Venstre på å få «slippen» på papir. KrF er altså for forslaget fra Sp, men har akkurat inngått en budsjettavtale med regjeringspartiene og Venstre.

Når dok. 8-forslag skal behandles i Stortinget fremmer KrF et eget forslag om at «slippen» skal komme i posten til de som vil fra 1. juli 2018. Ap, SV, Sp, MdG og Rødt stemte alle subsidiært for KrFs forslag.

30. november 2017 vedtok Stortinget at de pensjonister som ønsker det skal få «slippen» i posten på papir fra 1. juli 2018.

Kollektiv innsats
I denne saken er det en kollektiv innsats fra alle ledd i organisasjonen som førte fram til vedtaket i Stortinget. Leserinnlegg og stand, telefoner og personlige samtaler, debattmøter og engasjement. Vi samlet inn 32 000 underskrifter. Og vi vant kampen!

Medlemsbladet Pensjonisten

Pensjonisten har styrket sin posisjon som en av de største fagbladene som gis ut i Norge. I 2017 oppnådde medlemsbladet tidenes høyeste godkjente opplagstall; 205 140. Det er en fremgang på 20 576, tilsvarende 11,26 prosent.

Redaksjonelt arbeides det målrettet for å beholde posisjonen som et fremoverlent medlemsmagasin, som ved siden av aktuelt politisk stoff skal bringe interessante reportasjer og inspirerende organisasjonssaker ut til medlemmer og lesere. Det gjøres fortløpende vurderinger av tiltak for å nå nye og styrke relasjonen til nåværende lesere.

Pensjonistforbundet har avtale med Salgsfabrikken om salg av annonser. 2017 ga oppløftende resultater for annonsesalget. Takket være iherdig innsats i et tøft marked, hvor det er krevende til enhver tid å oppnå de gode og ønskede priser, endte annonseinntektene totalt på 15,5 millioner kroner mot budsjettert 13,8 millioner.

Annonsemarkedet svinger og vi må være forberedt på hardt og krevende arbeid, ikke minst inn mot de store mediebyråene som plasserer annonser på vegne av sine annonsekunder. En leser- og markedsundersøkelse forberedes. Målet og hensikten er å få fram statistikk som underbygge det store potensialet som ligger i den kjøpesterke og sterkt voksende gruppen pensjonister. I neste omgang håper vi at det vil styrke annonseinntektene for medlemsbladet.

Salgsfabrikken har 25 prosent provisjon på sitt annonsesalg for Pensjonisten.

Redink har også i 2017 hatt ansvaret for den grafiske utformingen av Pensjonisten, som trykkes hos Aller Tryk i Taastrup i Danmark.

Netlife Dialog (tidligere Bring) har siden utgave 3/2016 av medlemsbladet Pensjonisten hatt ansvaret for plastpakkingen, som utføres av Lundeby & Co på Herland i Østfold.

Pensjonisten distribueres av Posten Norge til medlemmene av Pensjonistforbundet, medlemmene av Fagforbundet, medlemmene i Postpensjonistenes Landsforbund, Industri Energi og andre tilsluttede organisasjoner. Medlemsbladet har ca. 1 000 abonnenter, og distribueres i tillegg til aviser, bransjer, organisasjoner, enkeltpersoner, departement, samarbeidspartnere og politikerne på Stortinget.

I 2017 ble det produsert tre utgaver med et sidetall på 100, tre utgaver med et sidetall på 108 og en utgave med et sidetall på 116. Totalt sidetall i 2017 ble 740. Sidetallet i 2016 var 708, i 2015 og 2014 var sidetallet henholdsvis 652 og 636. Annonseprosenten er fortsatt 30.

Medieomtale

I 2017 hadde Pensjonistforbundet 1735 medieoppslag i trykte medier og internett-baserte (elektroniske) medier. I 2016 ble det registrert 1608 saker. Tallene er ikke sammenlignbare, da tallene for 2017 er foretatt av ny leverandør av presseklipp, MyNewsDesk, og ikke har med tall fra etermedier, men de gir likevel en indikasjon på aktivitet. I 2017 var det M-Brain som var leverandør av presseklipptjenester.

Som tidligere år var det Møre og Romsdal som klarte å få mest medieoppmerksomhet av fylkene, fulgt av Rogaland og Hedmark, mens Nordland har falt fra andre til fjerdeplass.

77 prosent av våre presseklipp skjer i lokale medier, 18 prosent i riksmedier (nisjemedier og riksdekkende) mens 5 prosent skjer i regionale medier. 63 prosent er i nettmedier og 37 prosent i trykte medier. Her er altså ikke tall fra etermedier som intervju i radio og TV, men tall fra nrk.no ligger inne i nettmedier. Ofte legger mediehusene ut nettsak av en nyhetssak sendt i radio eller fjernsyn. Tallene må derfor ikke brukes absolutt, men mer å se utvikling i et større perspektiv. Målt i synlighet er det artikler i riksmedia og regional media som gir høyest synlighet. Artikler i riksmedia utgjør 129 saker, med en synlighet på 1,23 i MyNewsDesks analyseverktøy, regionale medier har 93 artikler med 1,12 i synlighetsindeks, mens 1327 lokale saker gir 0,81 i synlighetsindeks.

Blant bare trykte medier var det flest oppslag i avisen Tidens Krav med 47 artikler og en synlighetsindeks på 0,85. VG papir hadde 17 artikler og en synlighetsindeks på 1,22. Det er fordi VG når flere potensielle lesere. Tallene sier ingenting om publikum faktisk har lest artiklene.

Av de 1735 nyhetssakene var 603 klassifisert som store oppslag, 602 som medium oppslag og 530 som små oppslag.

Vi har også valgt å måle Pensjonistforbundet opp mot fire andre aktører som det kan være naturlig å sammenligne seg med, Seniorsaken, FFO, Unio og Fagforbundet. Fagforbundet har klart flest medieoppslag med 7 499 oppslag, Unio hadde 1827 oppslag, Pensjonistforbundet 1735 oppslag, FFO 736 oppslag og Senior Norge 268 oppslag.

«Slippen»
Utbetalingsmeldingen fra NAV, «slippen», resulterte i 293 oppslag i media (ikke etermedier), med klar overvekt av artikler våren 2017, fordelt på 12 artikler i januar, 33 i februar, 41 i mars og 41 i april. I mai hadde Pensjonistforbundet som helhet flest nyhetsartikler på grunn av trygdeoppgjøret, kun 18 artikler handlet om «slippen». I juni registrerte vi 45 nyhetsoppslag. Det var lav aktivitet om slippen fra juli til september, men hele 59 oppslag i november og 25 i desember.

Møre og Romsdal hadde flest oppslag om «slippen» med 60, fulgt av Nordland med 31, Rogaland 23, Hedmark og Oppland henholdsvis 19 oppslag hver.

«Slik får du mer ut av pengene som pensjonist», var tittelen på et arrangement under Arendalsuka som konsulent og økonomiekspert Carsten O. Five ledet.
→

Leserinnlegg og kronikker
I 2017 var leserinnlegg/kronikken «På tide å vise eldre den respekten de fortjener» den saken som fikk mest spredning i media totalt sett for Pensjonistforbundet. Dette var et innlegg som ble sendt inn til lokale- og regionale aviser i fylkesleders navn. Den ble trykket 42 ganger! På andreplass finner vi innlegget «Det digitale klasseskillet» med 41 oppslag. Begge disse innleggene nådde et stort publikum over hele landet. Og på slutten av 2017 har en rekke fylkesforeninger fulgt oppfordringen med leserinnlegg for å takke for engasjementet.

Leserinnlegg og kronikker er svært gode verktøy for å nå frem til publikum med vårt budskap.

FrP-aksjon?
Samtidig som Pensjonistforbundet sendte ut kronikker om slippen til fylkene for lokal distribusjon, opplevde vi også at en rekke lokalaviser trykte innlegg med kritikk av Pensjonistforbundet fra ulike FrP-politikere i månedsskifte mai og juni i forbindelse med trygdeoppgjøret. Leserinnleggene var ikke identiske, men innholdet var likt, og handlet om FrPs rolle i trygdeoppgjøret. Vi svarte fortløpende på innleggene.

Etermedier
Av opphavsrettslige grunner lagres kopi av saker i etermediene bare 30 dager, før de slettes. Dermed er det ikke disse «presseklippene» med i oversikten. Og det er synd for etermedier gir stort gjennomslag og vi når mange lyttere. For eksempel var konsulent og prosjektleder for Økonomitelefonen, Carsten O. Five på God Morgen Norge på TV2 for å snakke om Økonomitelefonen. Sammen dag ringte det inn 34 personer for på få råd om personlig økonomi, det er vanligvis mellom to og åtte personer som ringer inn.

Pensjonistforbundet har vært intervjuet på NRK, radio og TV, i både P1 og P2 og lokalsendingene, i TV2 og i P4, samt i flere nærradioer.

Sosiale medier

Pensjonistforbundet er på Facebook og Twitter på sosiale medier. Vi har lav aktivitet på Twitter, men bruker kanalen for å nå journalister og interessenter med vårt budskap.

Ved inngangen til 2017 hadde vi 18 270 følgere på Facebook. Da året sluttet hadde vi 21 626 følgere. Vi har svært aktive følgere med mange kommentarer og delinger. Det er spesielt to saker som skapte engasjement på Facebook i 2017, «slippen» og trygdeoppgjøret.

Saker om eldreomsorg skaper også mye engasjement. Vår policy er å være forsiktig med å spre bare negative saker om eldreomsorgen.

Av fylkene er det Vestfold, Rogaland, Hordaland, Buskerud og Telemark som har opprettet egne Facebook-sider. Noen lokalforeninger har også egne sider på Facebook.

Vervekampanjen 2017 – Bli med!

Vi blir stadig flere medlemmer i Pensjonistforbundet! I 2017 ble det jobbet iherdig med å verve medlemmer både lokalt og sentralt. I mars sendte vi ut 242 704 vervebrosjyrer til alle mellom 62 og 75 år med tilbud om medlemskap. 8 100 personer meldte seg inn i forbundet. Det ble trukket to reisepremier blant de som meldte seg inn. Knut Per Bredahl, Sandsøy, vant elvecruise for to og Berit Bakken, Jordet, vant reise til Rovinj.

Det ble også sendt ut et eget brev til alle direktemedlemmer med informasjon om våre lokale foreninger og hvordan komme i kontakt med en lokalforening.

For å bistå lokalforeninger med å verve medlemmer ble det i 2017 utarbeidet nye roll ups som foreningene kunne bruke i vervearbeidet, samt at det ble laget en brosjyre med tips om hvordan du kan verve på stand.

Arendalsuka

Arendalsuka ble arrangert fra 14. til 18. august. Det er andre gang Pensjonistforbundet deltar på det politiske verkstedet som Arendalsuka er. Lokalforeningene i Arendal, Risør, Holt og Austre Moland deltok med medlemmer på stand sammen med fylkessekretærer, ansatte og tillitsvalgte fra Pensjonistforbundet. Vi hadde en meget godt besøkt stand som tidvis hadde lang kø av folk som ville signere oppropet for å få «slippen» tilbake. Vi hadde stand fra tirsdag morgen til og med fredag 18. august.

Tirsdag 15. august arrangerte vi to kurs i nettbrett og smarttelefon på «Frivilligheten» med 15 deltakere på hvert kurs.

Onsdag 16. august hadde vi politikerdebatt i kinoen. Panelet var satt sammen av partier som var representert på Stortinget. I panelet satt Snorre Valen, SV, Ketil Kjenseth, V, Bård Hoksrud, FrP, Kjersti Toppe, Sp, Bent Høie, H, Geir Toskedal, KrF, Dag Terje Andersen, Ap, Eivind Trædal, MdG og forbundsleder Jan Davidsen Pensjonistforbundet. Geir Helljesen var debattleder. Det ble en frisk debatt for cirka 140 publikummere.

Torsdag 17. august inviterte vi til et arrangement om personlig økonomi for pensjonister på teltscenen. Teltet tar 110 personer, men vi klarte å presse inn 150 personer til lapskaus og økonomisamtale ledet av konsulent i Pensjonistforbundet Carsten O. Five, som også innledet. I panelet satt informasjonsdirektør Tom Staavi fra Finans Norge, forsker Jon Hippe fra Fafo, forbukerøkonom Elin Reitan fra Nordea, seniorrådgiver Kasper Gisholt fra Finansportalen og

samfunnsøkonom Steinar Juel fra Civita og forbundsleder Jan Davidsen og generalsekretær Harald Olimb Norman.

Regnbuenettverket

Pensjonistforbundet etablererte høsten 2017 Regnbuenettverket - for eldre skeive; lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Det er Aasmund Robert Vik som leder nettverket. For Pensjonistforbundet er dette et spennende nybrottsarbeid mot en gruppe pensjonister som ikke har vært så synlig innen vår organisasjon. Kanskje skyldes det at de som er pensjonister i dag opplevde ungdomstiden da homofili fortsatt var forbudt.

I tillegg til sosial kontakt gjennom e-post, telefoner og nyhetsbrev, vil det nye nettverket bistå Pensjonistforbundet med opplæring og kompetanseheving om skeive eldre.

Pensjonistforbundet håper nettverket også vil bidra til bevisstgjøring og kunnskap om skeiv eldrepolitikk i egen organisasjon.

Kontaktadresse for Regnbuenettverket:
regnbuen@pensjonistforbundet.no

Demografifloken – å bidra til en samfunnsendring

Pensjonistforbundet ble invitert med i prosjektet Demografifloken høsten 2016. Forbundsleder Jan Davidsen var en av innlederne. Kommunikasjonssjef Kristin Ruud har deltatt på samlingene på vegne av Pensjonistforbundet.

Demografifloken er et innovasjonsprogram der målet er å skape et mer aldersvennlig samfunn. Ideen er å bidra til positive endringer/løsninger på samfunnsutfordringer.

Programmets første del ble avsluttet i juni med utvikling av en rekke prosjekt-konsepter for et mer aldersvennlig samfunn. Vi er nå over i implementeringsfasen av prosjektene. Demografifloken har bidratt til at aktører med interesser innen temaet «aldersvennlig samfunn» finner frem til hverandre og kan holde kontakten.

Hvem er med
Følgende organisasjoner er med i «Demografifloken»: Ergoterapeutene, PWC, Storebrand, Fresh Fitness, Apotek1, Norlandia, Høgskolen Kristiania, Statens Eldreråd, Bærum kommune,

Fra åpningen av Regnbuenettverket, fra venstre leder av nettverket Aasmund Rober Vik, daglig leder på Kampen Omsorg +, Marit Müller-Nilssen og leder for FRI Oslo og Akershus, Hans Heen Sikkeland.
←

Asker kommune, Oslo kommune Ullern bydel, KS, Diakonhjemmet, Møller Eiendom, Nyby, Generasjonsmøte M.

Hva har skjedd?
I løpet av innovasjonsprogrammet har vi fått ny innsikt rundt utfordringene vårt samfunn står overfor rundt at vi blir stadig flere eldre. Og vi fant at «fortellingen» om hvem dette er, ikke stemmer med hvem som faktisk statistisk sett regnes som eldre. Altså at bildet vi har av eldre er en person som er hjelpetrengende og bruker rullator. Virkeligheten er at dagens pensjonister er engasjerte, svært mange jobber frivillig og opplever å ha det bra. Det er mye ressurser blant pensjonister som ikke i tilstrekkelig grad blir brukt. Og samfunnet må legge mer til rette for at pensjonister kan holde seg aktive lengere.

Av de konkrete prosjektene som er utviklet i løpet av Demografifloken er blant annet: «Livet på toppen» - Skam for gamliser, Matresepten – prosjekt om mat, oppskrifter og hjemkjøring, LinkedBackIn – om å lage nettverk for pensjonister som vil jobbe litt etter at de har gått av med pensjon, Fiksesentralen, Til sammans – et kuratert bofellesskap, Tidspensjon, Bofellesskap:M, Silver Academy, Husmann, Lengere løp, Historiespillet og Tidsrom.

Pensjonistforbundets Bekymringstelefon for eldre og uføre

Bekymringstelefonen er betjent i tidsrommet 09.00-1400 alle hverdager og har telefonnummer 948 56 004.

Retningslinjene for drift av telefonen er å gi veiledning og råd til pensjonister og deres pårørende som har behov for noen å snakke med. Tilbudet gjelder også andre som er bekymret for enkeltpensjonisters eller grupper av pensjonisters helse og velferd.

Helse- og omsorgsdepartementet har i 2017 gitt 400 000 kroner i tilskudd til drift av Bekymringstelefonen. Telefonen har dette året vært betjent Hans Ekornholmen, Harry Jørgensen, Else Bjørg Thorbjørnsen og Arild Daleng. Det administrative ansvaret er ivaretatt av regnskapssjef Rolf Indseth.

Tjenesten markedsføres blant annet i medlemsbladet Pensjonisten, og vi oppfordrer også lokallag, fylkeslag og kollektive foreninger om å gjøre tjenesten ytterligere kjent.

Pensjonistforbundet vil videreføre tilbudet også i 2018.

Økonomitelefonen

Økonomitelefonen startet opp høsten 2016. Tiltaket må sies å ha vært vellykket og dekker utvilsom et stort behov. Økonomitelefonen er et lavterskeltilbud for pensjonister som opplever at hverdagsøkonomien deres ikke strekker til, eller dersom de er utsatt for uforutsette økonomiske problemer som de ikke greier å håndtere.

Omtrent halvparten av telefonene er fra pensjonister som har grei økonomi, men trenger råd om hvordan de skal få litt mer penger i hverdagen. Pensjon og skatt er det en del spørsmål om. Flytte til en rimeligere bolig, bostøtte er et sentralt tema betaling på sykehjem, og å låne opp på boligen er også aktuelt. Arv er også et tema.

Den andre gruppen har gjennomgående dårlig råd. Noen svært dårlig råd. Ofte har de ikke noen andre å snakke med – ikke en gang familie. For dem er det av aller største viktighet å ha en nøytral part å snakke med.

Rådgivingen skjer over telefon. Pensjonistforbundet har engasjert fem uavhengige rådgivere til dette. Carsten O. Five leder Økonomitelefonen.

Pensjonistforbundet har tusenvis av engasjerte tillitsvalgte. Her representert med landsstyremedlem Per Kjelstad fra Sogn og Fjordane.
→

Rådgiverne er Rune Pedersen, Kent Øksnes, Anne Grethe Skårdal og Inger Marie Stokker. Rådgiverne skal ikke drive salg av finansprodukter. De økonomiske beslutningene som følger av rådgivingen, må pensjonisten selv ta. Rådgiverne eller Pensjonistforbundet kan ikke være juridisk eller økonomisk ansvarlige for de beslutninger pensjonisten treffer etter rådgivningen. Telefonen har åpningstid fra kl. 10.00 til 14.00 alle virkedager. Siden starten 1. oktober 2016 og frem til 1. november 2017 er det registrert 410 telefoner. Stort sett har det vært en til to telefoner per dag. Rekord er 34 telefoner på en dag.

Pensjonistforbundet har fått støtte av NAV i 2017 til å drive Økonomitelefonen. Støtten fra NAV skulle være begrenset i tid – ut 2017. Tilskuddet fra NAV var på 350 000 kroner på årsbasis.

Einar Strands Forskingsfond

Einar Strands Forskingsfond er en stiftelse under Pensjonistforbundet og ble opprettet i anledning Einar Strands 85-års jubileum 11. januar 2001. Forskningsfondet er registrert i Lotteri- og stiftelsestilsynet og i Brønnøysundregistrene med eget organisasjonsnummer.

Formål
Forskingsfondets formål skal være å stimulere forskning og utvikling med tanke på å bedre de eldres helse og livskvalitet. Forskingsfondet skal også bidra til økt opplysningsvirksomhet vedrørende de eldres helse- og sosiale situasjon.

Styrets sammensetning er ved utgangen av 2017:

- **Jan Davidsen**
  leder, forbundsleder
- **Ragnhild M Hagen**
  medlem, andre nestleder i sentralstyret
- **Bjørg Hageløkken**
  medlem, medlem i sentralstyret
- **Svenn Manum**
  medlem, varamedlem i sentralstyret

Gårsdagens helter

Pensjonistforbundet har et samarbeid med Norges fotballforbund som har betegnelsen «Gårsdagens helter». Opplegget går ut på å hedre tidligere fotballspillere og fremfor alt skape engasjement blant øvrige pensjonister i lokalmiljøet. Av forskjellige grunner ble det besluttet å ta et «hvileår» for 2017 og det ble derfor ikke avviklet noe arrangement.

Det er imidlertid enighet om at samarbeidet bør fortsette. Foreløpige arbeidsplaner for neste år er at vi skal hylle Lillestrøm sportsklubb sin cupfinaleseier i 1978, og at vi skal sette fokus på den første damelandskampen for 40 år siden.

3

Pensjon

Trygdeoppgjøret 2017

Trygdeoppgjøret i 2017 endte med den laveste veksten siden folketrygden ble innført. Ikke bare ble det trukket 0,75 prosent på en allerede lav lønnsvekst på 2,4 prosent. Det ble også trukket 0,7 prosentpoeng i etterslep for at det ble gitt «for mye» i 2015-oppgjøret. Det var tredje året på rad at pensjonene økte mindre enn prisene. Pensjonistforbundet protesterte ved å nekte å signere protokollen i møtet med arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie.

Bakgrunnen for trygdeoppgjøret 2017
Grunnlaget for trygdeoppgjøret tar utgangspunkt i tallene som presenteres i to sentrale dokumenter, revidert nasjonalbudsjett, som viser lønnsvekst-anslaget for inneværende år, og rapporten fra Det tekniske beregningsutvalget for inntekts-oppgjørene (TBU) som presenterer de to foregående års beregnede lønnsvekst.

Dagens reguleringsmetode tar utgangspunkt i anslaget på lønnsveksten, og for løpende pensjon skal det deretter trekkes fra 0,75 prosent. Det skal i tillegg korrigeres for eventuelle avvik mellom lønnsvekstanslagene for de to foregående år og faktisk beregnet lønnsvekst.

I slutten av mars 2017, i forkant av trygde-oppgjøret, avga TBU sin rapport med beregninger for lønnsveksten i 2016. Der fremkom et relativt stort avvik mellom den beregnede lønnsveksten for 2016, og anslaget i revidert nasjonalbudsjett et år tidligere. I revidert nasjonalbudsjett for 2016 ble lønnsveksten anslått til 2,4 prosent, mens TBU hadde nå beregnet den faktiske veksten til kun 1,7 prosent. Siden lønnsveksten ble beregnet 0,7 prosentpoeng lavere enn anslaget som ble lagt til grunn i trygdeoppgjøret i 2016, hadde det dermed blitt gitt «for høy» vekst i trygdeoppgjøret 2016. Det skulle det korrigeres for ved å redusere økningen i trygdeoppgjøret i 2017. Ironisk nok var realveksten i 2016 negativ, ned 1,8 prosent sammenlignet med året før.

Særlige forhold
20. april, i forkant av trygdeoppgjøret, ble det holdt et møte mellom representantene for staten og Pensjonistforbundet, SAKO, Forsvarets senior-forbund, Seniorsaken, Landslaget for offentlige

Forbundsleder Jan Davidsen legger frem Pensjonistforbundets krav under trygdeoppgjøret.
←

pensjonister (LOP), Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon, Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner (SAFO), Unio, LO, YS og Akademikerne. Målet for møtet var å gjennomgå rapporten fra TBU, og for å komme til enighet om tallgrunnlaget som skal benyttes i trygdeoppgjøret. I rapporten fra TBU fremkom det at beregningen av lønnsveksten til 1,7 prosent var preget av nedgangen i antall høytlønnede i petroleumsrelaterte næringer. Oljenedturen hadde trukket ned gjennomsnittlig lønnsvekst for hele befolkningen, selv om i hovedsak kun ansatte i petroleumsnæringen på Vestlandet var direkte berørt. Samtidig viste TBU-rapporten at beregnet lønnsvekst fra de store forhandlingsområdene faktisk var om lag på linje med det opprinnelige anslaget på 2,4 prosent. Pensjonistforbundet kom sammen med de øvrige organisasjonene til enighet om en felles protokolltilførsel om at avviket på 0,7 prosentpoeng måtte strykes. Den beregnede lønnsveksten for 2016 var preget av forhold som burde holdes utenfor trygdeoppgjøret, og det ble henvist til reguleringsforskriftens bestemmelser om «særlige forhold». I forskriften står det at «Det skal vurderes om det foreligger særlige forhold som har påvirket lønnsutviklingen for enkeltgrupper, og om effekten av dette skal holdes utenfor ved beregningen av lønnsveksten».

Krav i trygdeoppgjøret

15. og 16. mai ble trygdeoppgjøret gjennomført med møter mellom regjeringen, Pensjonistforbundet og de øvrige organisasjonene. Pensjonistforbundet, SAKO og SAFO leverte felles krav. Den prinsipielle motstanden mot dagens reguleringsmetode ble understreket, og det primære kravet var at pensjonene skal reguleres om lag på linje med lønnsvekst, og at forhandlingsrett i de årlige trygdeoppgjørene gjeninnføres.

Sekundært ble det henvist til reguleringsforskriftens bestemmelser om «særlige forhold», og krevd at avviket på 0,7 prosentpoeng skulle strykes, slik at lønnsvekstanslaget på 2,4 prosent fra 2016 skulle bli stående. Samtlige organisasjoner som deltok i trygdeoppgjøret stod bak den felles protokolltilførselen om «særlige forhold» fra møtet 20. april, og gjentok at avviket på 0,7 prosentpoeng måtte strykes.

Resultat

Regjeringen, ved arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie, avviste kravene fra organisasjonene. Til tross for at alle organisasjonene krevde at avviket på 0,7 prosentpoeng måtte strykes som følge av «særlige forhold», så ble hele avviket opprettholdt. Pensjonistforbundet, FFO, LOP og SAFO protesterte gjennom å nekte å signere protokollen. Det var en protest mot regjeringens uvilje til å lytte til kravene, og mot at grunnbeløpet og løpende pensjon ville reguleres lavere enn prisveksten.

For 2017 ble det lagt til grunn et lønnsvekstanslag på 2,4 prosent. Så skulle det trekkes

	Økning fra 1. mai		Nytt nivå fra 1. mai	Årsvekst
	Prosent	Kroner	Kroner	Prosent
Grunnbeløp	1,14	1 058	93 634	1,68
Minstepensjon (enslig)	0,55	1018	184 766 (188 766 fra 1. sept)	3,35
Alderspensjon	0,38			0,92
Uføretrygd	1,14			1,68

[1] Årsveksten i minstepensjon for enslige på 3,35 prosent inkluderer økt minste pensjonsnivå for enslige med 4 000 kroner fra 1. september 2017. Som følge av økningen i trygdeoppgjøret var årsveksten kun 1,13 prosent

Statsbudsjettet er en anseelig bunke papirer.
→

0,7 prosentpoeng for å korrigere for avviket i 2016, og deretter 0,75 prosent i underregulering. Det medførte at løpende pensjon ble oppregulert med 0,92 prosent på årsbasis, og kun 0,38 prosent fra 1. mai 2017, den laveste økningen noensinne.

Kjøpekraftsnedgang
Prisveksten er av SSB beregnet til 1,8 prosent i 2017. Årsveksten i alderspensjon fra folketrygden var 0,92 prosent, og dermed ble kjøpekraften redusert med 0,9 prosent i 2017. Dette var tredje år på rad hvor pensjonene ble regulert lavere enn prisveksten, og det er den laveste nominelle økningen siden folketrygden ble innført i 1967. I 2016 var realveksten imidlertid enda svakere, da prisene steg med 3,6 prosent, og pensjonen økte med 1,7 prosent på årsbasis, noe som ga 1,8 prosent redusert kjøpekraft.

Eksempel på kjøpekraftstap i 2017
Kjøpekraften av en pensjon på 250 000 kroner ble svekket med 250 000 kroner x 0,9 prosent = 2 250 kroner. Dersom pensjonistene skulle hatt råd til å kjøpe like mye varer og tjenester i 2017 som i 2016 måtte pensjonen ha vært 2 250 kroner høyere.

Stortingsvalg 2017 – og regulering av pensjon

I valgkampen annonserte Arbeiderpartiet et forslag om å endre reguleringen av pensjoner. Dagens praksis, hvor løpende pensjon reguleres med lønnsveksten fratrukket 0,75 prosent, skulle erstattes med gjennomsnittet av forventet lønns- og prisvekst. Forslaget vil sikre at pensjonistene ikke får redusert kjøpekraft når arbeidstakerne får økt kjøpekraft.

Pensjonistforbundet støttet delvis forslaget, og påpekte at etter tre år med redusert kjøpekraft må en endring til. Hovedkravet til Pensjonistforbundet er forhandlingsrett, og at løpende pensjon skal reguleres om lag på linje med lønnsvekst, men forslaget fra Arbeiderpartiet var et tegn på at det er mulig å gjøre noe med pensjonsreguleringen. Forslaget fra Arbeiderpartiet ville gitt en bedre utvikling de siste årene, men det er usikkert om det ville gitt en bedre regulering på sikt. Dersom reallønnsveksten blir høyere enn 1,5 prosent vil dagens reguleringsprinsipp med lønnsvekst fratrukket 0,75 prosent gi et bedre resultat enn gjennomsnittet av lønns- og prisveksten. Arbeiderpartiet gjorde uansett et dårlig stortingsvalg og kom ikke i regjering, og noe mer kom ikke ut av forslaget.

Statsbudsjettet 2017

I forbindelse med statsbudsjettet for 2017 ble det enighet om å øke satsen for minste pensjonsnivå for enslige pensjonister med 4 000 kroner på årsbasis fra 1. september 2017, på samme måte som også ble gjort året før. Pensjonistforbundet fikk dermed gjennomslag for en videre styrking av minste pensjonsnivå for enslige.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017 ble det gitt skattelettelser til pensjonistene som utgjør i gjennomsnitt omtrent 1 000 kroner mindre skatt i året per person. Endringen ble gjennomført ved økninger i satsen for minstefradraget.

Det ble også i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett innført en ny form for skattefavorisert individuell pensjonssparing (IPS). I denne ordningen kan man selv spare til pensjon, og pengene plasseres i fond frem til man starter uttaket. I den nye IPS-ordningen utsettes skatten til uttakstidspunktet, og man får fradrag i skatten for det beløpet man sparer. Det er skattesatsen for alminnelig inntekt som benyttes ved fradrag ved innbetaling og ved skattelegging ved uttak (24 prosent i 2017, og 23 prosent i 2018). Man får

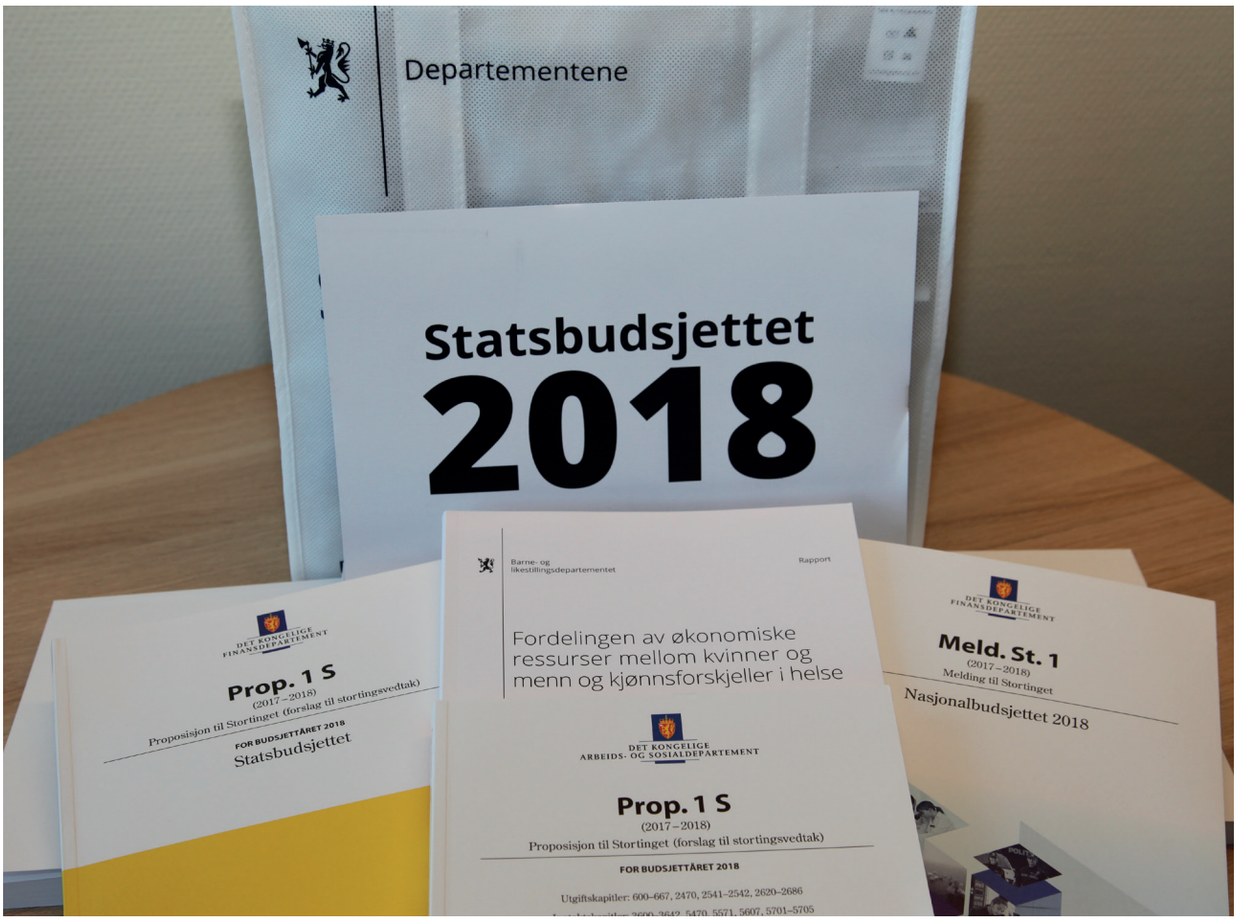

altså trekke fra 24 prosent skatt på beløpet man sparer, inntil 40 000 kroner i året, i 2017. Skatten må senere betales når pensjonen skal utbetales. Sparesaldoen unntas fra formuesskatt. Pensjonistforbundet leverte høringssvar angående den nye IPS-ordningen, som er nærmere omtalt senere.

Krav til statsbudsjettet 2018

Pensjonistforbundet og SAKO-organisasjonene hadde to krav til statsbudsjettet for 2018 som direkte angikk pensjon.

Vårt krav nummer 1 er å få forhandlingsrett på regulering av pensjon. Det skal føres forhandlinger om regulering av løpende pensjon i folketrygden, og pensjonen skal reguleres om lag på linje med lønnsvekst.

Videre ba vi om at det gjennomføres en videre opptrapping av minste pensjonsnivå for enslige. Vi foreslår at det gjøres ved å øke satsen med 0,15 G per år over fire år, fra dagens nivå på i underkant av 2 G, til omtrent 2,6 G. Dette er nødvendig for å heve minstepensjonsnivået opp til EUs lavinntektsgrense for enslige.

Fripoliser

I 2017 har vi jobbet med flere prosjekter hvor fripoliser har vært tema. En fripolise er opptjent ytelsespensjon fra en arbeidsgiver i privat sektor. En stor utfordring med fripolisene er at de ikke har økt i verdi de seneste årene. Siden prisene stiger og verdien av fripolisene står stille, så taper de seg i realverdi for hvert år som går. Med bistand fra Thorstein Øverland, som er engasjert som konsulent i Pensjonistforbundet og har bred erfaring fra arbeid med privat tjenestepensjon, har vi ønsket å sette fokus på denne problematikken. Gjennom året har vi arbeidet med Silversaken, som omtales nærmere nedenfor, og fripoliser generelt. Blant annet holdt Øverland en presentasjon om den dårlige verdiutviklingen av fripoliser på Pensjonsforums jubileumskonferanse 2. mars.

I løpet av høsten 2017 har Pensjonistforbundet i samarbeid med Fagforbundet og LO satt i gang et prosjekt om fripoliser som utføres av Fafo og Lillevold & Partners. Prosjektet tar utgangspunkt i problematikken med at kjøpekraften av fripolisene ikke opprettholdes. Regjeringen har også nedsatt et utvalg som ser på fripolisene i løpet av høsten 2017, og det forventes at begge rapportene vil være klare i løpet av første halvdel av 2018.

Fripoliseselskapet Silver

Silver var en pensjonsleverandør som hadde spesialisert seg på fripoliser, og som havnet i hardt vær i 2017. Som følge av de ikke klarte å innfri nye kapitalkrav fra myndighetene ble de satt under offentlig administrasjon 17. februar 2017. Situasjonen var i flere måneder svært usikker, og vi fryktet en løsning som ville medføre en omfordeling av pensjonskapitalen, der de eldste kundene ville komme spesielt dårlig ut. Vi gjennomførte to møter med administrasjonsstyret i løpet av 2017, og vi fikk et stort oppslag i Dagens Næringsliv angående saken. I november presenterte administrasjonsstyret et forslag til avtale der Storebrand skulle ta over, og fripolisene med rentegaranti skulle endres til fripoliser med investeringsvalg. Forslaget til løsning var etter vår mening god og tilfredsstilte vårt krav om at kundene måtte ha sikkerhet i de kontoførte beløpene på den enkeltes konto. Alle kundene skulle beholde minst det deres opprinnelige kontoverdi var i Silver. De aller fleste kundene fikk faktisk med seg et høyere beløp enn de opprinnelig hadde i Silver, blant annet som følge av at Storebrand la 520 millioner på bordet som ble benyttet til å skrive opp kundenes saldoer. Den endelige overføringen til Storebrand er ikke gjennomført når dette ble skrevet, og skal etter planen finne sted i løpet av de første månedene i 2018.

Europeisk samarbeid

I løpet av året har vi gjennomført to turer til Brussel, finansiert av prosjektmidler fra Utenriksdepartementet. Turene har vært gjennomført blant annet for å bli bedre kjent med vår europeiske samarbeidsorganisasjon AGE, og diskutere felles utfordringer innenfor pensjonsfeltet. Vi hadde også et møte med den svenske EU-parlamentarikeren Anna Hedh, og besøkte den norske EU-delegasjonen, Europaparlamentet, LO og KS.

Pensjon er utsatt lønn. Regulering av Folketrygden har vært dårlig de siste årene.
←

Høringsuttalelser om pensjon

Nye kapitalkrav for pensjonskasser
I en felles høringsuttalelse med NHO, LO, NITO og Pensjonskasseforeningen argumenterer Pensjonistforbundet for at forslaget fra Finansdepartementet om nye kapitalkrav for pensjonskasser basert på Solvens II-regelverket ikke er hensiktsmessig. Dagens regelverk er allerede modernisert og oppdatert og norske pensjonskasser er meget solide. De foreslåtte nye kapitalkravene vil tvinge pensjonskassene til å forvalte pensjonsmidlene med mindre aksjeandel, noe som gir lavere avkastning på kapitalen som forvaltes. Dette vil lede til økte kostnader for arbeidsgivere og reduserte pensjonsytelser til arbeidstakere. Vi ber om at Solvens-II lignende kapitalkrav ikke innføres for pensjonskasser, og at hovedstrukturen i nåværende regelverk for pensjonskasser blir beholdt.

Endringer i forskrift om overgangsregler for uførepensjon
Regjeringen foreslår å rette opp i to tilfeller av utilsiktede innsparinger som følge av uføreregformen. Reglene har gitt store utslag for den enkelte. Pensjonistforbundet støtter dette og vil påpeke at det er svært viktig at de berørte får fullt ut kompensert det økonomiske tapet de har lidd.

Det ene tilfellet dreiser seg om at uføretrygd etter 1. januar 2015 skal beregnes som 66 prosent av den arbeidsinntekten man har hatt, inntil 6 G, de 3 beste av de 5 siste år, før man får innvilget uføretrygd. Det er et krav om minst 50 prosent uføregrad for å motta uføretrygd fra folketrygden. Ansatte i offentlig sektor som har hatt en uføregrad under 50 prosent i forkant av innvilget uføretrygd vil ha rett på offentlig uførepensjon fra tjenestepensjonsordningen. Men ved senere økt uføregrad vil uføretrygden bli beregnet kun på den resterende arbeidsinntekten man har hatt, uten å ta hensyn til uførepensjonen fra tjenestepensjonsordningen. Dette foreslås rettet opp i av departementet, men kun for tilfeller der delvis uførepensjon var innvilget før 1. januar 2015, og uføretrygd senere ble innvilget etter 1. januar 2015.

Pensjonistforbundet reagerer på at regjeringen ikke foreslår å rette opp skjevheten også for de som får innvilget gradert uførepensjon etter 1. januar 2015. Likeså at man kun skal rette opp regelverket for de tilfellene der arbeidsavklaringspenger er gitt mens uføresøknaden behandles. Overgangsreglene må etter vår mening gjelde alle arbeidsavklaringstilfeller.

Likeverdige pensjonsordninger
Pensjonistforbundet deltok 22. mai på muntlig høring i Stortingets arbeids- og sosialkomité i saken om å sikre likeverdige pensjonsordninger uavhengig av driftsform, jamfør sykepleierordningen, slik at ansatte beholder minst like gode pensjonsytelser som før, ved anbudsutsetting av virksomhet i offentlig sektor.

Pensjonistforbundet er svært bekymret over følgene av privatisering av offentlige virksomheter for arbeids-, lønns- og pensjonsvilkårene til de ansatte. Vi støtter representantforslaget og mener det er behov for å utrede en pensjonsordning etter modell fra sykepleierordningen, slik at ansatte i offentlige virksomheter kan beholde samme pensjonsordning selv om virksomheten settes ut på anbud. Det er viktig å unngå en utvikling hvor pensjonsordningene presses og stadig mer av ansvaret for fremtidig pensjon skal legges på arbeidstakeren selv. Vi er tjent med gode kollektive pensjonsordninger som sikrer en anstendig pensjon å leve av.

NOU 2017: 3 «Folketrygdens ytelser til etterlatte – forslag til reform»
Utvalget bak reformforslaget foreslår å avvikle gjenlevendefordelen i alderspensjonen i takt med utfasingen av gamle opptjeningsregler for alderspensjon i folketrygden. Gjenlevendefordelen, som sikrer at en etterlatt kan få pensjonen fra

folketrygden delvis beregnet etter avdød ektefelles opptjening, vil gradvis avvikles for årskullene fra og med 1954, helt til det er helt avviklet for årskullene født i 1963 eller senere. I tillegg foreslås det at de som mottar gjenlevendefordel i dag, og er født i 1944 eller senere skal beholde den nominelle verdien av gjenlevendefordelen uten årlige oppreguleringer av dette beløpet.

Pensjonistforbundet støtter ikke utvalgets forslag. En avvikling av folketrygdens ytelser til etterlatte vil undergrave pensjonssystemets formål om å sikre økonomisk og sosial trygghet. Det vil svekke velferden og øke kjønnsforskjellene blant pensjonister. Det er imidlertid ikke slik at dagens ordning er perfekt, og den har til dels uheldige fordelingsvirkninger. Blant annet vil en gjenlevende minstepensjonist få lite igjen av ordningen, da gjenlevendefordelen avkortes mot minstepensjonstillegget. Vi mener det må utredes alternative ordninger for etterlatte-ytelser for pensjonister med ny folketrygd, der fordelingsegenskapene er bedre enn i dag.

Ny skattefavorisert individuell pensjonssparing (IPS)

Pensjonistforbundet er kritisk til den nye IPS-ordningen av flere årsaker. Tidligere undersøkelser av tilsvarende private pensjons-ordninger, slik som IPA-ordningen, har vist at innføringen av slike ordninger ikke gir mer samlet sparing. Ordningen ble også i hovedsak benyttet av personer med høy inntekt eller formue, noe som gir en fordelingsmessig skjevhet. Innføringen av IPS-ordningen vil gjennom skattefradraget gi reduserte inntekter til det offentlige, og vi mener at offentlige midler bør anvendes med en annen prioritering. Vi oppnår en mer rettferdig fordeling av pensjonssparingen dersom vi heller styrker folketrygden og de kollektive ordningene.

Revisjon av finansavtaleloven

Pensjonistforbundet er positive til at myndig-hetene foreslår en revisjon av finansavtaleloven, og at forbrukerrettighetene styrkes ved inngåelse av finansavtaler. Finansmarkedet preges av at finansforetak og kunden kan ha ulik kunnskap og informasjon om tjenestene og produktene. Generelt er det viktig med forbrukerbeskyttelse som sikrer at kundene ikke kan utnyttes av finansforetak. I forslaget til revisjon av finans-avtalelov foreslås det en lang rekke endringer. Det foreslås blant annet å innføre en avslagsplikt for kunder med svak betalingsevne som ønsker å ta opp gjeld, der det i dag kun er en plikt om å fraråde kunden å ta opp lån i slike tilfeller. Dette kan bidra til at færre havner i gjeldsproblemer med dyre forbrukslån. Vi støtter også at det foreslås i loven at kunder skal kunne reservere seg mot å være digital bruker, da det er nødvendig å ta hensyn til at ikke alle i befolkningen behersker de digitale løsningene, og vi ber om at det ikke skal bety økte kostnader for kundene som vil ha informasjon på papir.

Samordning av offentlig tjenestepensjon med ny folketrygd

Det er nødvendig å utarbeide et regelverk for hvordan offentlig tjenestepensjon skal sam-ordnes med folketrygd opptjent med nye regler og regler for hvordan tjenestepensjonen skal levealdersjusteres. Fra og med årskullet født i 1954 innfases ny alderspensjon fra folketrygden delvis, med en økende andel på 10 prosentpoeng per årskull, frem til det er helt innfaset for 1963-kullet. Forslaget til nye samordnings-regler i høringsnotatet innebærer imidlertid vesentlige innstramminger i pensjonsytelsene, og fordelingsmessig er forslaget til nye sam-ordningsregler urovekkende. Arbeids- og sosial-departementet foreslår blant annet å fjerne det som kalles deltidsfordelen. Det vil i hovedsak rammer kvinner som jobber deltid, og som allerede er en gruppe med lave pensjonsnivåer. Beregninger fra SPK og KLP viser at konsekvensene vil være størst for de med lave pensjonsgrunnlag.

Det er en stor svakhet ved dagens samordningsregelverk at man får lavere tjenestepensjon når man jobber utover alderen hvor man har kompensert for levealdersjusteringen. Vi savner et forslag til løsning på dette problemet. Dessverre er det slik at mange ikke får god nok informasjon om dette før det er for sent. Det er svært uheldig når du har jobbet for eksempel helt til du fyller 70 år, og så får vite at hele eller store deler av tjenestepensjonen skal samordnes bort, fordi du har jobbet «for lenge».

2017 i tall

- Årsvekst pensjon fra folketrygden: 0,9 prosent
- Prisvekst (KPI): 1,8 prosent
- Realvekst: -0,9 prosent
- Økt pensjon til enslige minstepensjonister: 4 000 kroner fra september 2017.
- Antall alderspensjonister: 912 000
- Hvorav antall minstepensjonister: 156 000
- Antall uføretrygdmottakere: 323 000
- Grunnbeløp per 1. mai 2017: 93 634

4

Demokrati, deltakelse og tilgjengelighet

Et aldersvennlig samfunn

Pensjonistforbundet arbeider for et mer aldersvennlig samfunn. Vi vil at eldre skal kunne delta i samfunnet på lik linje med andre.

Eldre opplever å bli diskriminert på grunn av alder. Rettigheter til deltakelse og tjenester opphører på grunn av aldersgrenser. Samtidig blir flere samfunnsarenaer og tjenestetilbud mindre tilgjengelige ved at ny og fremmedgjørende teknologi tas i bruk. I tillegg medfører negative holdninger overfor eldre at terskelen for å delta oppleves som høy.

Pensjonistforbundet arbeider for at eldre skal bli mer synlige i samfunnet. Vi ønsker flere eldre i folkevalgte organer og at eldre som selv vil, skal kunne stå lenger i jobb. Vi vil ha flere tilgjengelige boliger og universelt utformede fellesarealer, veier og samferdselsløsninger. Og vi vil ha et tolerant samfunn med forståelse for at ikke alle har samme forutsetninger for deltakelse og som utviser respekt for disse.

Forbud mot aldersdiskriminering

Pensjonistforbundet har kjempet i over ti år for at alder skal bli en del av likestillings- og diskrimineringsloven, på lik linje med kjønn, rase, religion, livssyn, nedsatt funksjonsevne og seksuellorientering. Derfor var det en etterlengtet seier når regjeringen snudde og likevel innførte alder som et selvstendig diskrimineringsgrunnlag i den nye likestillings- og diskrimineringsloven. Loven ble vedtatt i juni 2017 og gjelder fra 1. januar 2018.

Aldersdiskriminering har hittil kun vært forbudt i arbeidsmiljøloven. Utenom arbeidslivet har usaklig forskjellsbehandling begrunnet med alder vært tillatt. Fraværet av et lovvern medførte at aldersdiskriminering ikke ble anmeldt eller rapportert, at ingen organer hadde myndighet til å sanksjonere og at forekomsten av diskriminering forble stor, samt at usunne holdninger overfor eldre fikk næring.

I regjeringens opprinnelige forslag til ny likestillings- og diskrimineringslov var alder helt utelatt. Men etter en høringsrunde der særlig Pensjonistforbundet og Statens seniorråd argumenterte for behovet for et lovvern, valgte

Publikum koste seg under arrangementet på teltscenen under Arendalsuka 2017.
←

regjeringen å snu. Aldersdiskriminering er derfor nå forbudt også utenfor arbeidslivet.

En konsekvens av dette er at alle aldersgrenser kan prøves rettslig. For å innføre eller opprettholde aldersgrenser, må de være saklige og ikke uforholdsmessig inngripende. I praksis betyr dette færre usaklige aldersgrenser som begrenser eldres rettigheter og tilgang til varer og tjenester.

Eldreråd

Eldrerådene er viktigere enn noen gang. Antallet og andelen eldre er stigende. Eldre har erfaringer, klokskap, interesser, meninger og perspektiver som bør være representert i folkevalgte organer. Men eldre er underrepresentert i kommunestyrer og fylkesting. De er derfor avhengige av eldrerådene for å bli hørt.

For å ha reell innflytelse må rådene ha et sterkt lovvern som garanterer dem gode arbeidsvilkår, tilstrekkelig ressurser, god tilgang på sekretærhjelp og å komme tidlig inn i prosessene. Eldrerådsmedlemmer, administrasjonen og de folkevalgte må bli enda bedre kjent med rådets rolle, mandat og rettigheter. Det er et stort behov for opplæring.

Ny eldrerådslov
I 2017 ble dessverre eldrerådsloven fra 1992 erstattet med en paragraf i kommuneloven. Pensjonistforbundet var blant et fåtall organisasjoner som kjempet for å beholde eldrerådsloven. I juni 2017 vedtok derfor Stortinget å oppheve både eldrerådsloven og lov om råd for personer med funksjonsnedsettelse. Begge ble erstattet med en felles paragraf i kommuneloven. Rådene skal fortsatt være lovpålagt, men øvrige rettigheter vil fremgå av forskrifter til paragrafen i kommuneloven.

I 2018 vil regjeringen sende forslag til forskrifter på høring. Vi er spent på innholdet i forskriftene og vil avgi et høringssvar der vi ber om forskrifter som ikke medfører en svekkelse av eldrerådenes rettigheter. Det nye lovverket for eldrerådene trer i kraft for eldreråd som blir valgt i forbindelse med valget i 2019. For nåværende eldreråd gjelder eldrerådsloven fra 1992.

Vi tror at eldrerådenes rettigheter svekkes når de overføres fra en særlov til en generell lov. Når eldrerådsloven erstattes med en paragraf i kommuneloven, blir den å regne som en hvilken som helst annen paragraf i kommuneloven. Videre er det et demokratisk problem at mesteparten av en demokratisk vedtatt lovtekst erstattes med forskrifter som utformes av et departement. Pensjonistforbundet er redd for at nytt lovverk vil bidra til at kommuner kan snevre inn rådenes mandat og begrense deres ressurser, slik at rådenes innflytelse blir mindre.

Opplæring av eldreråd
Et godt lovverk er en nødvendig, men ikke tilstrekkelig forutsetning for gode eldreråd. Uavhengig av hvilke rettigheter rådene har og vil få, er det viktig med god opplæring av eldrerådsmedlemmer, eldrerådssekretærer, rådmenn, øvrig administrasjon og folkevalgte.

Pensjonistforbundet har i en årrekke tatt ansvar for opplæring i eldrerådsarbeid. Vår erfaring er at det er et stort behov for opplæring, både blant eldrerådsmedlemmene og andre som påvirker og er berørt av rådenes arbeid. Derfor arrangerte vi i 2017 gratis kurs for eldrerådssekretærer og våre egne medlemmer i eldrerådene. Kursene var samtidig åpne for andre interesserte, mot betaling for kurs og opphold.

Kursene ble arrangert til sammen 20 ganger over tre dager på fem ulike steder: Grue, Risør, Øystese, Steinkjer og Harstad. Mer enn 500 deltakere gjennomførte kursene. Deltakerne fikk

opplæring i vår politikk, nåværende og ny eldrerådslov, kommuneøkonomi, forvaltningsrutiner, organisering av tjenester, hvilke muligheter velferdsteknologi gir og hvordan mediene kan bistå rådene i deres arbeid.

Seniorordninger i arbeidslivet

Eldre arbeidstakere har enkelte rettigheter som andre arbeidstakere ikke har. De har rett til en ekstra ferieuke etter at de blir 60 år, rett til redusert arbeidstid etter at de blir 62 år og rett til tilrettelagt arbeid på grunn av alder. Hensikten med seniorordningene er å få eldre arbeidstakere til å stå lenger i jobb. Pensjonistforbundet ønsker gode seniorordninger som gjør at eldre, som selv ønsker det, fortsatt kan delta i arbeidslivet.

Samtidig erfarer vi at disse ordningen er under stadig større press. I 2017 var oppmerksomheten i hovedsak knyttet til en rapport fra et regjeringsoppnevnt utvalg som vurderte aldersgrensen i arbeidsmiljøloven og såkalte seniorgoder i arbeidslivet. Utvalget besto av partene i arbeidslivet og ble oppnevnt i 2015, rett etter at den øvre aldersgrensen i arbeidsmiljøloven ble hevet til 72 år i 2015.

I rapporten ønsket kun YS og Akademikerne å øke aldersgrensen i arbeidsmiljøloven. Vi sa oss enige med flertallet bestående av NHO, KS, Virke, Unio og LO i at aldersgrensen ikke burde økes. Gjennomsnittlig avgangsalder er fortsatt om lag åtte år under aldersgrensen. Den store samfunnsøkonomiske gevinsten ligger derfor i tiltak for å øke den. Av samme årsak er vi fortsatt enig i at det bør være tillatt å tariffeste en lavere aldersgrense, dog ikke lavere enn 70 år. Øvre aldersgrenser innebærer et bortfall av stillingsvern, ikke et forbud mot å jobbe.

Når det gjelder seniorrettigheter valgte utvalget å ikke konkludere, men kun liste argumenter for begge siders syn og fremheve hvem som var for og mot å endre eller oppheve dem. Her var det et konsekvent skille, der arbeidsgiverorganisasjonene ønsket å fjerne ordningene og arbeidstakerorganisasjonene ønsket å beholde dem. Vi tok side med sistnevnte, fordi å fjerne alle seniorordninger er useriøst og uten dekning i forskningen. Det vil ha en kontraproduktiv effekt ved at færre eldre kan og vil stå lenger i arbeid. Vi mener at de som ønsker å fjerne seniorordningene kun er opptatt av å redusere bedriftenes kostnader, ikke å øke eldres yrkesdeltakelse.

Samtidig erkjenner vi at det er behov for mer kunnskap om og i hvilken grad de ulike seniorordninger påvirker eldres yrkesdeltakelse. Først da kan man avvikle de som ikke virker og beholde og utvikle de som faktisk virker. Utfordringen ligger i å utforme en seniorpolitikk tilpasset individuelle behov. Seniortiltakene er et signal om at eldre arbeidstakere er verdsatt, at de er verdifulle og at bedriften ønsker å beholde dem. Å fjerne avtalte rettigheter vil gi en uheldig signaleffekt om at man ikke er ønsket. En åpen tilnærming må også vurdere om enkelte ordninger bør inntreffe tidligere eller utvides på annen måte.

Vi mener det er behov for flere og mer målrettede seniorpolitiske tiltak. Tiltakene bør være både individuelle og universelle. De skal bidra til at flere eldre står lenger i arbeid, samtidig som de ikke gjør eldre til dyre og uønskede arbeidstakere. I tillegg til gode seniorordninger, må eldre omfattes av samme personalpolitikk som yngre ansatte. Eldre er akkurat som andre arbeidstakere. De ønsker god ledelse, godt arbeidsmiljø, gode muligheter for faglig utvikling, utfordrende arbeidsoppgaver, individuelle tilpasninger, høy tillit og faglig anerkjennelse.

Tilgjengelighet

Vi arbeider for et mer tilgjengelig samfunn. Et samfunn som er tilrettelagt slik at alle kan delta i den grad de selv ønsker. Tilgjengelighet omfatter blant annet informasjons- og kommunikasjonsteknologi, samferdsel og transport, byggverk og uteområder og tilgang til produkter og tjenester. Eldre får etter hvert ulike fysiske og kognitive funksjonsnedsettelser. Syn og hørsel svekkes, balansen blir dårligere og armer og ben er ikke så sterke som før. Mange føler seg også fremmedgjort overfor ny teknologi. Et varmt og godt samfunn er tilpasset slike behov.

Ansvar for hjelpemidler overføres til kommunen
Tilgang til nødvendige hjelpemidler er en forutsetning for eldres deltakelse. I 2015 opprettet regjeringen et ekspertutvalg for å få en helhetlig gjennomgang av hjelpemiddelpolitikken. Pensjonistforbundet var representert i utvalgets referansegruppe. Der ga vi utrykk for synspunkter som i hovedsak var sammenfallende med brukernes representant i ekspertutvalget, samt de synspunkter som ble fremmet av øvrige brukerrepresentanter i referansegruppa.

Da utvalgets rapport ble sendt på høring i 2017 fremgikk det at utvalget ikke hadde tatt hensyn til våre og øvrige brukerrepresentanters syn. Det foreslo derfor å overføre ansvaret for en rekke hjelpemidler fra folketrygden til kommunene. I vårt høringssvar gjentok vi derfor at de sterke sidene ved dagens modell bør videreføres. Retten til hjelpemidler bør fortsatt ligge i folketrygden med et statlig finansieringsansvar. Det sikrer forutsigbarhet, helhet og en likeverdig rett til hjelpemidler på alle livsområder.

Utvalgets forslag er fortsatt ikke vedtatt politikk, men støttes av regjeringen. I forslaget til statsbudsjett for 2018 var det ingen forslag til kutt i folketrygdens ansvar for hjelpemidler, men likevel et prinsippvedtak som kan resultere i at retten til disse hjelpemidlene går ut av folketrygden. I samarbeid med de funksjonshemmedes organisasjoner vil vi derfor fortsette kampen i 2018. Samtlige brukerorganisasjoner ønsker å beholde dagens modell. Dersom regjeringen ønsker reell brukermedvirkning, bør den lytte til dem og prioritere forbedringer av dagens modell, fremfor å erstatte den.

Tek 17 - Ny byggeteknisk forskrift
Ved utgangen av 2016 kom regjeringens forslag til en ny byggetekniskforskrift på høring. Den foreslo å senke mange av tilgjengelighetskravene for boliger. Ettersom det er behov for flere tilgjengelige boliger, reagerte Pensjonistforbundet sterkt. Først skrev vi en kronikk sammen med SAFO, FFO, Statens Seniorråd og Likestillingsombudet. Så sendte vi og seks andre organisasjoner et felles brev til kommunal- og moderniseringsminister Jan Tore Sanner med beskjed om at redusert tilgjengelighet er dårlig samfunnsplanlegging. Deretter sendte vi inn et høringssvar som var utarbeidet i samarbeid med de funksjonshemmedes organisasjoner. Og til sist ba vi om et møte med politisk ledelse i Kommunal og moderniseringsdepartement, der vi sammen med 17 andre organisasjoner la fram argumenter for hvorfor de foreslåtte reduksjonene i tilgjengelighet vil være uheldige for eldre og funksjonshemmede. Til tross for massiv motstand mot TEK 17, valgte regjeringen kun å foreta mindre endringer i sitt forslag. Forskriften trådte i kraft 1. juli 2017 og vil medføre lavere bokvalitet og dårligere tilgjengelighet for nye boliger.

Samarbeidet mot forskriften har likevel ført med seg noe godt. Pensjonistforbundet er nå del av en allianse bestående av en lang rekke organisasjoner har nå et felles forum for å samarbeide om boligkvalitet. I tillegg til Pensjonistforbundet møter Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon, Ergoterapeutene, Arkitektbedriftene, Norges Handikapforbund, SINTEF, NIBR,

Leieboerforeningen, Huseiernes Landsforbund, Støyforeningen, Seniorsaken, Forbrukerombudet, Arbeidstilsynet, Rådgivende ingeniørers forening, Helsedirektoratet, Bufdir, Husbanken, Byantikvaren i Oslo kommune, Norske arkitekters landsforbund, Archus arkitekter.

Heistilskudd

Husbankens tilskuddsordning for etterinstallering av heis i eksisterende bygg ble redusert over statsbudsjettet for 2017, fra 90 til 70 millioner kroner til tross for at etterspørselen oversteg 200 millioner kroner. I budsjettforslaget for 2018 ble tilskuddsordningen ytterligere redusert, slik at det nå står om lag 60 millioner årlig igjen til tiltaket. Pensjonistforbundet mener heistilskuddet er en god samfunnsøkonomisk ordning. Den bidrar til at flere eksisterende boliger blir mer tilgjengelige, slik at flere eldre kan bo lenger i egen bolig.

Som en reaksjon på budsjettforslaget samlet en rekke organisasjoner seg under et opprop for heis og protesterte på kuttene. Sammen med initiativtaker Norske Boligbyggelags Landsforbund stod Pensjonistforbundet, Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon, Ergoterapeutene, Huseiernes Landsforbund, Statens Seniorråd og Leieboerforeningen samlet foran Stortinget og leder av kommunal- og forvaltningskomiteen på Stortinget Karin Andersen fra SV mottok oppropet og ytret sin støtte til protesten.

I et anmodningsvedtak fra høsten 2016 har Stortinget bedt regjeringen om å se nærmere på tilskuddsordningen. Dette er et arbeid som Pensjonistforbundet følger nøye med på videre.

Nye ressurser i sekretariatet

Bolig og velferdsteknologi er et satsningsområde for Pensjonistforbundet. Derfor ansatte forbundet i juni 2017 Margrethe Gaassand som rådgiver i en nyopprettet stilling. Hun skal bidra til å utvikle og forvalte Pensjonistforbundets politikk på dette området. I 2017 har nettverksbygging vært prioritert og forbundet har knyttet mange nye bånd med aktører for fremtidig samarbeid.

Stortingsrepresentant Karin Andersen, SV, tok imot oppropet om heistilskudd fra rådgiver Margrethe Gaassand fra Pensjonistforbundet og Cato Lie fra FFO.
←

Pensjonistforbundet har gode erfaringer med å engasjere ungdommer som hjelpere til våre kurs i nettbrett og smarttelefon.
↓

NRKs brukerråd

Pensjonistforbundet har i 2017 fortsatt vært representert i NRKs brukerråd. Margrethe Gaassand har sørget for at pensjonister er representert i saker som handler om tilgjengelighet i rikskringkastingen. I 2017 har vi blant annet gitt innspill om tilgjengelighet i forbindelse med NRKs dekning av stortingsvalget.

Digitalisering

Pensjonistforbundet ser at ny teknologi har en rekke positive konsekvenser. Eldres bruk av IKT likner stadig mer på befolkningen for øvrig. For mange eldre er nye digitale løsninger derfor bedre enn tradisjonelle løsninger. Men det er fortsatt mange som ikke behersker slike og føler seg fremmedgjort overfor dem. For oss er det viktig at disse fortsatt sikres like god tilgang til produkter og tjenester som andre. Samtidig gjør vi vårt for at flere eldre skal kunne ta i bruk ny teknologi ved å arrangere gratis kurs i bruk av nettbrett og smarttelefoner.

Det handler kanskje om å komme over kneika?
Pensjonistforbundet er fortsatt del av det landsomfattende prosjekt «Utprøving av digitale verktøy mot ensomhet» og mottar i den forbindelse midler fra Helsedirektoratet. Fokuset er på opplæring av eldre til bruk av nettbrett og smarttelefon. Om lag 1 200 eldre i elleve fylker har vært på gratis kurs i regi av Pensjonistforbundet i 2017. Vi samarbeider med lokalmiljøer som vi ønsker skal fortsette opplæringen i etterkant av våre kurs.

Kursene er på nybegynnernivå og åpne for alle, uavhengig av tilknytning til Pensjonistforbundet. Vi prøver å fange interessen til hver deltaker gjennom blant annet å ha mange hjelpere tilstede i kurslokalet. Deltakerne hatt stor nytte og glede av iPad-ene fylkene har fått til utlån, samt

kursheftet «Kommunikasjon med andre» og en penn med gummiknott som gjør det enklere å trykke på en skjerm.

Jeg gir deg i gave ...
I tillegg til tidligere produsert kursmateriale, laget vi det lille heftet «Kurs - smarttelefon og nettbrett» høsten 2017. Ungdom har mye digital kompetanse, og vi ville oppmuntre til å dele noe av denne kompetansen med bestemor eller bestefar. Opplæringssjefen ved Telemark videregående skoler ga oss tillatelse til å sende ut heftet til alle elevene i første klasse. Dermed fikk 2 350 besteforeldre både kurs og samvær i julegave fra ett barnebarn.

3 600 kursplasser i 2017
Vi mener derfor at omtrent 3 600 eldre har fått et tilrettelagt tilbud om opplæring i nettbrett og smarttelefon via Pensjonistforbundet dette året! Tar vi med tallene fra de aktuelle månedene i 2016, er vi oppe i 4 100 totalt i prosjektperioden.

Samarbeidspartnere
Mange interesserte og digitalt kompetente i fylkes- og lokalforeningene har vært positive og gjort en svært god innsats. I tillegg har skoleelever, biblioteker, frivilligsentraler og kommuner vært våre gode samarbeidspartnere. Og for ikke å glemme; kursholdere vi har knyttet til oss fra ulike kanter.

Følgeforskning
Helsedirektoratet ønsker å etablere kunnskap om hvorvidt digital opplæring kan bidra til å vedlikeholde og styrke eldres muligheter til å opprettholde sosiale nettverk. Nasjonalt senter for e-helseforskning følger derfor prosjektet. I juni 2017 kom første erfaringsrapport. Rapporten sier at flere eldre mestrer mobiltelefon og nettbrett som følge av opplæringen. Og eldre tar i bruk det de har lært. I tillegg opplever eldre å være inkludert i samfunnet når de mestrer digitaliserte ordninger. Konklusjonen er at prosjektet så langt har fungert i retning av ønskede effekter og mål: «Opplæringen har potensial til å redusere ensomhet og sosial isolasjon blant eldre.» Det vil være interessant å følge prosjektet videre fremover.

Skriftlige høringssvar og innspill

En mer effektiv og fremtidsrettet hjelpemiddelformidling – for økt deltakelse og mestring (forslag om å overføre ansvaret for hjelpemidler til kommunene)

Seniorer og arbeidslivet – aldersgrenser og tilpasninger (rapport med forslag om å bevare aldersgrenser og vurdere seniorrettigheter i arbeidslivet)

Høring om forslag til ny teknisk byggeforskrift, TEK 17.

Lokale saker

Fra venstre fylkesleder Eva Lise Rosenvold og nestleder Tahar Haddad.

Pensjonistforbundet Oppland feiret 60-års jubileum høsten 2017.

Telemark
På stand på Tuven kjøpesenter i Notodden 27. mai. Mange hyggelige mennesker, noen nye medlemmer og mange underskrifter for «slippen». Kjøpesenteret ønsket oss velkommen igjen og kanskje gjør vi det...

Jubileum og høstmøte i Oppland
Pensjonistforbundet Oppland avviklet sitt tradisjonelle høstmøte i september, og samtidig ble fylkesforeningens 60-årsjubileum behørig feiret.

Høstmøtet inneholdt flere interessante temaer og ble innledet av forbundets generalsekretær Harald Olimb Norman. Norman orienterte entusiastisk om de mest prioriterte sakene som forbundet arbeider med, samt at han filosoferte litt omkring situasjonen på Stortinget etter valget.

Deretter fulgte en dialog mellom lokalforeningene og styret om ønsker, verving, landsmøtet 2018 og gruppering av lokalforeningene i regioner. Temaet «Eldre i trafikken» ble analysert av distriktsleder Ivar Ringen fra Trygg Trafikk og Helge Kleiven fra Statens vegvesen. «Trening for eldre» ble belyst av Kristoffer Sæther fra Aktivklinikken Lillehammer AS. Kondisjon, styrketrening, balanse osv. var detaljene han tok for seg på en interessant måte.

Sykehusproblematikken har vært tema i mange år på våre møter med aktører fra administrasjonen i Sykehuset Innlandet og opponenter. Denne gangen var det besøk av ingen ringere enn styreleder Anne Enger og nestleder Tor Berge. De leverte sin innstilling til Helse Sør-Øst den 20. oktober. For et svært lydhørt publikum la de fram momenter og grundige analyser som er lagt til grunn for innstillingen på en tillitvekkende måte.

Jubileet ble behørig feiret med middag og hilsninger samt innbudte gjester: Fra Oppland fylkes eldreråd Ingvill Fjellstad Bø, fra Oppland fylkeskommune Aud Hove, samt tidligere fylkesleder i Pensjonistforbundet Oppland Solveig Hval. Til slutt ble jubileet avsluttet med sosialt samvær og dans.

Deltakerne Lars Dagfinn Hestnes (Hitra), Hildur Fallmyr (leder fylkets eldreråd), Karin Talmo (Verran)og Arne Silset (Trondheim), flankert av fylkessekretær Anne-Kari Minsaas og første nestleder i Pensjonistforbundet Liv Thun.

Leif Gjerland var en kunnskapsrik og engasjert guide på turen fra Nordpolen til Kuba.

Nord-Trøndelag
Pensjonistforbundet Nord-Trøndelag fokuserte i 2017 på ulike opplæringsaktiviteter. Styremedlemmer i alle lokallag fikk invitasjon til ni regionale samlinger, med opplæring i styrearbeid og erfaringsutveksling mellom lagene.

Samtidig arrangerte vi fem samlinger med opplæring for eldrerådsmedlemmer i Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Møte og Romsdal. Samlingene var en god arena for å bli kjent med hverandre og Pensjonistforbundets politikk. Kurset kom inn på mange nyttige tema, noe eldrerådsmedlemmene fant nyttig.

Aktivt i Oslo
Høsten 2017 har Pensjonistforbundet Oslo arrangert tre glad-jazz treff i Det norske teatret – alle på formiddagen! Det har vært kjempepopulært, og over 400 glade pensjonister – medlemmer og ikke medlemmer- har møtt opp i god tid, til hvert arrangement. Søren Bøgelunds Mirakelband, Five Shades of Sax og Just friends har spilt flott og swingende musikk, og vi har fått høre kremen av de evigunge melodiene fra «The Great American Songbook» som både vekket gode minner og fikk det til å krible i dansefoten. Tilbakemeldinger fra publikum var: Endelig har vi et musikkarrangement på formiddagen, nå slipper vi å gå ut på kvelden.

Fra Nordpolen – Kuba
I anledning verdens aktivitetsdag 10. mai, arrangerte Oslo pensjonistforening tur langs Akerselva.

Sammen med historieformidler, Leif Gjerland, startet vi turen på «Nordpolen» (Sandakerplatået) og endte opp på Kuba (Grünerløkka).

Vi våknet til sludd og regn og 3 grader, og var kjempespent på om noen i det hele tatt orket seg ut denne dagen! Vi rundet spent hjørnet på Nordpolen, og til stor overraskelse var det møtt opp over 80 turglade pensjonister!

Det var 80 glade mennesker som fikk lærerike og morsomme historier, om hvorfor alle de ulike stedsnavnene langs Akerselva – som det er mange av, har fått de kallenavnene de har fått.

Fra kurs i Mjøndalen hvor hjelperne kom fra Veiavangen Ungdomskole. Kjempeflinke elever som har «Innsats for andre» som valgfag på sin skole.

Å bli digital på en god måte i Buskerud
Pensjonistforbundet Buskerud har i 2017 arrangert kurs i nett-brett og smart-telefon på 20 forskjellige steder i Fylket. Kursene har vært veldig populære og det har vært stor pågang for å få delta på kurs. Petter Renstrøm Moen har vært hyret inn som instruktør på kursene og vi har fått dekket utgifter til enkel servering og honorar til instruktør fra Helsedirektoratet (via Pensjonistforbundet). Fylkessekretæren har organisert kursene sammen med lokalforeningene og deltatt som hjelper.

Kurslokalene har vi med få unntak fått gratis ved at vi har benyttet lokalene til kommune, pensjonistforeningen, frivilligsentralen eller bibliotekene. I løpet av perioden har vi kurset mer enn 500 deltagere og holdt kurs fra Geilo i Hol Kommune til Spikkestad i Røyken Kommune.

Vi har bestrebet oss på å holde to kurs pr. dag med maksimalt 15 deltagere på hvert kurs. Kurset er for nybegynnere og undervisningen har blitt holdt på et nivå som alle forstår. Vi har hatt fire nettbrett til utlån noe som har vist seg å være veldig populært. Det har vært mange deltagere som har bestemt seg for å kjøpe sitt eget nettbrett etter kurset. På hvert av kursene har deltagerne fått utlevert et kurshefte ETTER at kurset er ferdig med oppfordring om å fortsette å trene hjemme. Kursheftet «Kommunikasjon med andre har vært veldig populært og understreker at «Alle må få mulighet til å bli digitale på en god måte – og alle må få mulighet til å delta i samfunnet!» Kursheftet ble laget som et samarbeid mellom Nestor og Pensjonistforbundet.

5

Helse og omsorg

Eldre er den største gruppen brukere av kommunale helse- og omsorgstjenester. De er også oftere innlagt på sykehus enn andre aldersgrupper. Pensjonistforbundet er derfor svært opptatt av kvaliteten og tilgangen på nødvendige helsetjenester for eldre. Vi arbeider bredt og har derfor oppmerksomheten på alt fra forebyggende helse til en verdig slutt på livet. I dette arbeidet har vi stor nytte av det sentrale helse- og sosialutvalget, samt fylkeshelseutvalgene.

Det sentrale helse- og sosialutvalget

Helse- og sosialutvalget er sentralstyrets rådgivende utvalg i helse- og omsorgsspørsmål. Utvalget har i 2017 blant annet uttalt seg om trygghetsstandarder og kvalitetsindikatorer for sykehjem, rett til enerom og ventelister for plass på sykehjem og omsorgsboliger, demenslandsbyer, bruk av frivillige i eldreomsorgen og kvalitetsreformen «Leve hele livet».

Helse- og sosialutvalget deltok på Verdighetskonferansen - Kreativ Omsorg 2017 i Bergen 25. – 26. april. Tema for konferansen var samhandling mellom frivillig og offentlig sektor innen eldreomsorgen. I forkant av den ble det arrangert en dialogkonferanse i Fagforbundet der frivillighetens rolle i eldreomsorgen var tema.

Ny leder av utvalget
Wenche Malmedal overtok som leder av det sentrale helse- og sosialutvalget i april 2017. Hun erstattet Stein Husebø som ledet utvalget fra juni 2015. Malmedal arbeider som førsteamanuensis ved Institutt for samfunnsmedisin og sykepleie på NTNU. Hun er også tilknyttet Pensjonistforbundet som konsulent, og har tidligere vært medlem av Statens seniorråd.

Foruten leder, besto utvalget i 2017 av Liv Thun, Sigurd Sparr, Tove Stangnes, Liv Arum, Kirsten Solemdal, Elisabeth Flo, Oddrun Rangnes, Rolf Skirbekk og Judith Refsnæs. Sekretær for helse- og sosialutvalget er Anne Hanshus.

Fylkenes helseutvalg
I 2017 hadde alle fylkene egne fylkeshelseutvalg. Fylkeshelseutvalgene er rådgivende utvalg for fylkesforeningene. Sistnevnte har videreformidlet mange verdifulle utspill fra utvalgene til en rekke høringer avgitt av Pensjonistforbundet.

Ny kvalitetsreform «Leve hele livet»

Regjerings kvalitetsreform «Leve hele livet» handler om de grunnleggende tingene som oftest svikter i tilbudet til eldre: Mat, aktivitet og felleskap, tilgang på nødvendig helsehjelp og sammenheng i tjenestene. Målet er at alle eldre

Leder av helseutvalget i Pensjonistforbundet er Wenche Malmedal. Her fra et møte i landsstyret.
←

skal få bedre hjelp og støtte til å mestre livet. Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) har gjennomført fire dialogmøter ulike steder i landet i løpet av høsten 2017, der brukere, pårørende og fagmiljøer har deltatt. I tillegg har det vært mulig å komme med skriftlige innspill til departementet. Pensjonistforbundet har både deltatt på dialogmøter og sendt skriftlige innspill. Regjeringen tar sikte på å legge frem en stortingsmelding om reformen i 2018 og innføre den i 2019.

Skriftlige høringer

Forslag om å oppheve krav om henvisning til fysioterapeut

Helse- og omsorgsdepartementet foreslo å oppheve kravet om henvisning fra lege, manuellterapeut eller kiropraktor for å få rett til stønad til dekning av utgifter til undersøkelse og behandling hos fysioterapeut. Pensjonistforbundet mente at forslaget kunne ha fordeler ved at pasienter og leger sparer tid, samt at det kan bli enklere for pasienter å ta kontakt med fysioterapeut og bidra til kortere ventetid. Men vi skrev også at man må påse at alvorlig sykdom ikke overses, samt at forslaget ikke måtte medføre at sårbare grupper som barn og eldre ble skjøvet bakover i køen, fordi yrkesaktive prioriteres først.

Forslag om ny forskrift i kommunale fysioterapitjenester

Helse- og omsorgsdepartementet foreslo en ny forskrift om funksjons- og kvalitetskrav i kommunale fysioterapitjenester. Pensjonistforbundet delte regjeringens syn på økt satsing på brukermedvirkning og brukerinvolvering, og støttet hovedlinjene i forslaget. Vi mente det var spesielt viktig at eldre får tilbud om fysioterapi i eget hjem. Det kreves kompetanse i kommunene for å følge opp at alle punktene i denne forskriften etterleves av fysioterapeutene. Kommunene må derfor få bedre kontroll med og styring av sine fysioterapitjenester.

Forskriftsendringer for å etablere pasientens legemiddelliste

Helse- og omsorgsdepartementet foreslo en nødvendig forskriftendring for å kunne etablere den såkalte pasientens legemiddelliste. Det er en helhetlig og oppdatert oversikt over den enkeltes legemiddelbehandling. Pensjonistforbundet har tidligere argumenter for en slik liste, fordi det i dag er lite samsvar mellom pasientenes egen liste, fastlegenes liste og hjemmesykepleiens liste. Det er et viktig tiltak for å sikre at eldre pasienter får riktige medikamenter i riktig dose til riktig tid. Derfor støttet vi også forslaget om en forskriftsendring for å etablere den. Vi støttet også den foreslåtte reservasjonsretten. Den innebærer at dersom pasienter ikke reserverer seg, har relevant helsepersonell tilgang til listene for å yte forsvarlig helsehjelp. Vi mente videre at det er viktig at det blir fastlagt hvem som har ansvar for at legemiddellista er oppdatert, samt at sykehjemmene må bli involvert i ordningen.

Forslag om endring av forskrift om habilitering og rehabilitering

Helse- og omsorgsdepartementet foreslo i oktober endring av forskrift om habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator, paragraf 3. Definisjon av habilitering og rehabilitering. Pensjonistforbundet støttet i hovedsak forslaget. Det er positivt at brukerperspektivet blir synliggjort i definisjonen og det er viktig at den gjenspeiler en erkjennelse av at habilitering og rehabilitering kan være livslange prosesser.

Veileder om strukturert oppfølging av brukere

Helsedirektoratet ga ut en veileder for krav og anbefalinger for mer strukturert oppfølging av brukere som har behov for tjenester fra mange aktører. Den er rettet mot ledelsen i kommunene, og utfordrer til tjenesteutvikling som ivaretar den enkeltes helhetlige behov. Etter Pensjonistforbundets syn fremstår veilederen som en lærebok på ulike områder. Vi savner imidlertid at det sies noe om langvarighet, og at grupper som

kreftpasienter med behov for lindrende omsorg og personer med demens nevnes.

Nasjonale retningslinjer for utredning og behandling av demens Helsedirektoratet ga ut nasjonale retningslinjer for utredning og behandling av demens. Pensjonistforbundet var godt fornøyd med dem. Dokumentet var lett å finne frem i, inneholdt klare og greie oversikter og ga verdifull informasjon. Men vi savnet nærmere omtale av hvordan diagnostikk skal angripes for spesielle grupper, bl.a. psykisk utviklingshemmede, og håper dette tas med i neste utgave.

Møte i Helse- og omsorgskomiteen om statsbudsjettet for 2018

I forbindelse med at statsbudsjettet ble lagt fram deltok Pensjonistforbundet på høring i helse- og omsorgskomiteen på Stortinget. Der valgte vi å fokusere på egenandeler for tannhelse, kvalitet på sykehjem, rett til mammografi og rett til brukerstyrt personlig assistent.

God tannhelse hele livet – behov for egenandelstak
Regjeringens foreslo i statsbudsjettet å starte et forprosjekt for å prøve ut ulike abonnement på tannhelsetjenester. Vi mener i stedet at det er behov for et egenandelssystem for tannhelse. Det vil skjerme personer som har høye utgifter til tannbehandling og sikre at flere kan oppsøke nødvendig hjelp. I følge Statistisk sentralbyrå er det over 140 000 voksne som hvert år lar være å dra til tannlegen fordi de ikke har råd. God tannhelse reduserer faren for andre sykdommer og lidelser. Dårlig tannhelse kan medføre dårligere fysisk og psykisk helse og sosial isolasjon.

En god offentlig tannhelseordning kan spare mange for smerte, sykdommer og store utgifter, samt redusere samfunnets utgifter til behandling av alvorlige sykdommer som oppstår på grunn av folks dårlige tenner.

Det er videre nødvendig med mer informasjon om retten til gratis tannbehandling for hjemmeboende som mottar hjemmesykepleie og til pasienter på institusjon. Helsepersonell trenger bedre opplæring og rutiner for å ivareta en god munn- og tannhelse.

Store variasjoner i kvaliteten på sykehjem – enkeltvedtak på tjenester i sykehjem
Det er behov for et økt fokus på de store variasjonene i innhold og kvalitet på sykehjem. Vi mener det er nødvendig å pålegge kommunene felles standarder for kvalitet og innhold, samt at tilsynsmyndighetene må få et større ansvar for å følge opp. Pasientene vet ikke hvilke tjenester eller omfanget av dem de kan få på sykehjem. De har ikke individuelle vedtak slik som brukerne av de hjemmebaserte tjenestene. Pensjonistforbundet ønsker klarere regler for innhold og kvalitet på helse- og omsorgstjenestene i sykehjem. Det bør vurderes om det bør innføres en ordning med enkeltvedtak på tjenester/tiltak i sykehjem som kan sikre den enkelte beboeres individuelle rettigheter for tilpasset hjelp.

Enerom på sykehjem
Pensjonistforbundet mener at rabattordningen for å bli lagt på dobbeltrom på sykehjem mot sin vilje, legitimerer bruk av dobbeltrom. Det er langt billigere for kommunene å gi rabatt på nåværende plasser, enn å forsere ombygging eller nybygging av plasser. Alle som får plass på sykehjem skal ha rett til enkeltrom dersom de selv ønsker det.

Utvidelse av Mammografiprogrammet
Dagens mammografiprogram gir gratis tilbud om mammografiundersøkelse til alle i alderen 50 til 69 år. Også kvinner som er eldre enn 69 år har behov for å bli undersøkt.

Pensjonistforbundet vil derfor at ordningen utvides, slik at alle i alderen 50–74 år blir inkludert i mammografiprogrammet.

Brukerstyrt personlig assistanse
I 2016 ble brukerstyrt personlig assistanse (BPA) rettighetsfestet for personer under 67 år. For personer med langvarig og stort behov for personlig assistanse opphører ikke behovet ved fylte 67 år. Det er aldersdiskriminerende å gjøre et tjenestetilbud avhengig av mottakers alder. Pensjonistforbundet krever derfor at aldersgrensen på 67 år oppheves.

Sterk og stødig

Pensjonistforbundet deltar i Sterk og stødig. Det er et samarbeidsprosjekt mellom Trondheim kommune, Pensjonistforbundet og forskningsmiljøet GeMS ved NTNU. Målet er spre kunnskap om og bidra til at det opprettes helsefremmende lavterskeltilbud i lokalmiljøene som vil forebygge funksjonssvikt og fall hos hjemmeboende eldre. Pensjonistforbundet bidrar i prosjektet med å spre informasjon og rekruttere deltakere og frivillige instruktører til treningsgruppene. Anne Hanshus og Liv Thun sitter i styringsgruppa for prosjektet.

Sterk og stødig er implementert i 30 kommuner i 10 fylker. Det har totalt blitt gjennomført 26 instruktørkurs og 2 kurslederkurs siden oppstart i september. 2015. I alt 263 personer har gjennomført kursene (186 instruktører og 77 fysioterapeuter). Det blir flere kurs i Oslo, Buskerud, Vestfold, Nordland og Troms i første kvartal 2018. Da er også en egen nettside for prosjektet klar til publisering.

Deltakelse i råd og utvalg på helseområdet

Ressurssenter for omsorgstjenester (RO):
Liv Thun

Kontaktforum for brukerne av helse- og omsorgstjenester (HOD):
Sigurd Wetterhus

Brukerutvalg i Helsedirektoratet:
Terje Aasterud/ Sven Anders Haugtomt

Brukerutvalg i Helse Sør- Øst:
Hanne Therese Berg (fram til sept. 2017) og Astri Myhrvang

Brukerpanel Pasientreiser ANS:
Anne Hanshus, vara Jacob Strand

Brukerutvalg for Akershus universitetssykehus:
Ingrid Toverud/ Hilde Aanerud

Styringsgruppa for Sterk og Stødig:
Liv Thun og Anne Hanshus

Samarbeid med Trondheim kommune og NTNU, trygghetsstandard på sykehjem (Helsedirektoratet):
Stein Husebø/Anne Hanshus

Referansegruppe for primærhelsemeldingen: Anne Hanshus

Kvalitetsreformen (Helse- og omsorgs-departementet):
Anne Hanshus

6

Aktive eldre

Morgendagens aktivitetssenter – ditt kurs og kompetansesenter

Pensjonistforbundet har holdt over 350 kurs og foredrag i hele landet i 2017. I tillegg har vi holdt over 200 kurs og foredrag om velferdsteknologi. Våre velferdsteknologi-ambassadører har holdt ca. 150 informasjonsmøter og foredrag i 2017.

Etterspørselen etter kurs og foredrag har vært stor. Vi har spredd kursene som en vifte i egen organisasjon og lokalsamfunnene ved å lære opp eldre med kompetanse på feltet til å bli dyktige og kompetente velferdsteknologiske ambassadører. Prosjektet har tre faste kursholdere. Dette er prosjektleder Tone Bye, Hans Ekornholmen og Gro Renstrøm Moen. I tillegg har vi nå snart 200 engasjere velferdsteknologiambassadører. Flere av ambassadørene har holdt foredrag for eldre, alene, eller i samarbeid med egen kommune. Alle ambassadørene kartlegger kommunens ståsted, og prøver å påvirke kommunen til å informere og samarbeide med eldre om den videre utviklingen på feltet.

Etterspørselen kommer fra hele landet. Vi har holdt kurs og foredrag i over 300 kommuner. Vi har hatt mer enn fulltegnet kursplan for 2017 og våren 2018 er fulltegnet allerede. Kursene fyller et kunnskapshull på velferdsteknologifeltet som er stort. I tillegg engasjerer de til bruker-medvirknig og deltagelse blant alle gruppene av eldre.

Vi har implementert kursene via våre egne foreninger, samarbeidende organisasjoner, eldrerådene, frivillighetssentralene, kommunene, aktivitetssentrene og andre møteplasser for eldre. Vi i har hatt et særdeles vellykket

Helga Forslund føler seg trygg med den nye appen «Tryggi». Den gjør at nabo Line Ebbell (til venstre) kan følge med dersom Helga har brukt trygghetsalarmen sin.
←

samarbeid med de kommunale eldrerådene, Frivillighetssentralene og eldre/senior og aktivitetssentrene. Erfaringer og resultater fra kursene og foredragene viser at det å forene tankegangene om aktivitetssenter, kurs i velferdsteknologi og frivillig arbeid er den riktige veien å gå for å kunne implementere kunnskap hos de eldre på en positiv, trygg og troverdig måte.

Deltagere på kursene har vært eldre, frivillige, medlem av eldreråd og brukerorganisasjoner, deltagere og brukere på eldresenter og aktivitetssenter (og andre møteplasser for eldre), tillitsvalgte i Fagforbundet og ansatte i kommuner samt politikere.

Kursene har gitt introduksjon i følgende tema;

- Hva ligger i begrepet velferdsteknologi og hvorfor er velferdsteknologi er viktig for deg; eget ansvar for egen alderdom og risikorydding

- Hvordan velferdsteknologi kan bidra til å fremme mestring og aktivitet. Hvilke utfordringer velferdsteknologi kan forebygge og eller hvordan velferdsteknologi kan redusere sykdomsutvikling. Livslinje tas i bruk som pedagogisk verktøy.

- Hva gode eksempler på ulike typer teknologiske løsninger er, og hvordan det kan tas i bruk. Eksempler på ulike typer teknologiske løsninger, ulike caser, og hvordan det kan tas i bruk + film Hovedfokus er direktoratets anbefalinger.

- Ulike roller; Husbanken, Nav, kommunene, private aktører og organisasjonenes rolle.

- Teknologi og bolig.

Vi har holdt kurs på følgende plasser i 2017

05.01 Moi og Lunde
09.01 Løten
09.01 Ambassadørkurs i Risør
10.01 Vestnes, Siggerud
12.01 Hurdal eldreråd
17.01 Husnes og Hatlestad, Mjøndalen
18.01 Fet kommune, Trondheim
24.01 Akershus
26.01 Sigdal
31.01 Hole
01.02 Feiring
06.02 Oppegård
07.02 Åmot i Vinje, Alvdal
08.02 Kvitseid, Finnøy
09.02 Nordre land
13.02 Hurum og Oslo
15.02 Fredrikstad, Skedsmo, Vindafjord
19.02 Steinkjer
20.02 Målselv
21.02 Tromsø og Bardufoss
22.02 Ulfstind, Tromsdalen, Senja og Tynset
23.02 Lunde, Kvæfjord og Skånland
24.02 Narvik,
27.02 Drammen, Konnerud, Steinkjær
28.02 Gjemnes, Elverum møte ambassadørene
01.03 Drammen Bragernes, Steinkjær, Holmestrand, Sokna
06.03 Måløy, Sogn og Fjordane
06.03 Øystese eldrerådskurs
07.03 Måløy Frivilligsentral 2 foredrag
08.03 Bryne, Venner i vest Majorstuen Oslo
13.03 Åmot Buskerud, Bodø, Øystese Kurs eldreråd
14.03 Tromsø
15.03 Hole
16.03 Sør-Andøy, Rendalen, Sarpsborg og Risør
17.03 Trysil, Engerdal, Hole
18.03 Sarpsborg
21.03 Øystese eldrerådsarbeid
22.03 Ås
27.03 Lavangen
28.03 Tromsø, Grue
29.03 Øystese, Måløy, to foredrag
30.03 Tromsø
03.04 Nittedal, Grue, Brandbu
05.04 Steinkjer, Aust-Agder, Risør, Vindafjord, Skjold
18.04 Sarpsborg
19.04 Hokksund, Gjøvik, Øystese, Steinkjer
20.04 Gardermoen
25.04 Telemark Norsjø hotell, Risør, Grue,
26.04 Vik i Sogn og Fjordane, Mysen, Elverum
27.04 Fjørå og Valldal Norddal kommune, Stranda, Sandnes
28.04 Ås
02.05 Skien
03.05 Sokna
04.05 Engelsborg Oslo, Fagforbundet Oslo
09.05 Rygge, Grue, Harstad
10.05 Harstad
15.05 Ambassadørkurs Oslo
22.05 Harstad
23.05 Sandsvær
29.05 Ringerike kommune
31.05 Torpomoen i Hallingdal, Skiptvedt
01.06 Sigdal
05.06 Harstad
07.06 Florø
08.06 Postpensjonistene Buskerud
14.05 Storefjell
19.06 Vestfold
14.08 Skien
15.08 Manglerud Oslo
16.08 Grue
21.08 Vestre Slidre
23.08 Skaun
25.08 Gratangen
28.08 Bydel Østensjø Oslo
29.08 Postpensjonistene Gudbrandsdalen
29.08 Røyken

30.08 Rælingen, Hitra, Sør-Trøndelag
31.08 Stavanger
04.09 Vadsø
05.09 Pensjonistuniv. Skedsmo, Seniorsaken Oslo
06.09 Rendalen og Drammen
12.09 Svelvik, Bygland, Os Hedmark
13.09 Hamar, Fylkeseldreråd Buskerud
14.09 Ørskog
15.09 Kragerø
18.09 Andenes
19.09 Lofoten,Kabelvåg, Koppang/Storelvdal
20.09 Malvik
20.09 Ramberg Lofoten
21.09 Seljord
22.09 Fagforbundet Akershus Oslo KURS
25.09 Buberg, Nøtterøy, Gauldal, Sør-Trøndelag, eldrerådet Harstad,
27.09 Sør-Trøndelag KURS
28.09 Bodø, fylkeseldrerådet, Steigen, Mjøndalen
29.09 Steigen eldreråd, Pensjonistforbundet og LHL
01.10 Harestua, Lunner kommune
02.10 Lurøy, Bømlo
04.10 Nesna, Hjelmeland
05.10 Vestby, Vindafjord, kurs, rådet for eldre- og funksjonsh
06.10 Flesberg
08.10 Fagforbundet Mo
09.10 Tjøme, Kvam Øystese
11.10 Tjøme, Røa, Holmestrand
12.10 Søndre Eidsvoll, Søgne
16.10 Gamvik, Mehamn, Lebesby
17.10 Austevoll,
18.10 Vaksdal
19.10 Odda/Tyssedal, Hordaland, to foredrag.
25.10 Molde
26.10 Vegårdshei, Enebakk
27.10 Gjerstad
30.10 Vestre Toten
01.11 Skedsmo
02.11 Filefjell
06.11 Hedmark
07.11 Nes
08.11 Dalen, Fjaler, Sogn og Fjordane, Rana
09.11 Hjartdal
13.11 Bergen, Solund
14.11 Sør-Odal, Skien, Pårørendekonferanse Gardermoen
16.11 Storfjord
17.11 Finnsnes
20.11 Ski
21.11 Ski
22.11 Tvedestrand
27.11 Verran, Malm,
29.11 Jevnaker

Takk

På vegne av sentralstyret vil jeg gjerne rette en takk til alle medlemmer, tillitsvalgte og ansatte i Pensjonistforbundet for den innsatsen dere har gjort for forbundet i 2017. Vi har jobbet godt gjennom hele året, og vi ser resultater av vårt arbeid.

Fortsatt er forhandlingsrett vår viktigste kampsak. Vi er opptatt av minstepensjonister, tannhelse og enerom på sykehjem. Og vi vant «slippen» ved at Stortinget vedtok at den skal tilbake i postkassen. Det vil skje fra 1. juli 2018. Men Pensjonistforbundet er også et sosialt fellesskap, gode samtaler og nærhet. Det skal vi fortsette å være. Vi er et forbund for alle pensjonister. Tusen takk for innsatsen i 2017.

Jan Davidsen
Forbundsleder

Pensjonistforbundet i tall

Medlemsservice og medlemsregistrering

Pensjonistforbundets medlemsservice skal, i samarbeid med lokal- og fylkesforeningene, til enhver tid sørge for at vårt medlemsregister er korrekt.

Medlemstilbud
Alle våre medlemmer kan benytte seg av medlemstilbudene uavhengig om man er medlem i en lokalforening, direktemedlem eller kollektivt medlem. Medlemstilbudene blir annonsert i medlemsbladet, som utkommer sju ganger per år og på våre internettsider eller gjennom egne utsendinger.

Medlemsfordeler

Samarbeid med alle som leverer medlemsfordeler er godt. I 2017 har vi fått noen nye samarbeidspartnere, og noen har forsvunnet ut. Pensjonistforbundet har disse medlemsfordelene:

- Avtale med Solgården i Spania hvor våre medlemmer får reiser til redusert pris og hvor man slipper å betale enkeltromstillegg.
- Avtale med Aller travel på ulike reiser. Et antall rom uten enkeltromstillegg.
- Dag Aasbø travel med cruise og reiser innenlands og utlandet.
- Avtale med Duka PC som gir medlemmene flere fordeler i bruk av PC.
- Prosenter hos Pingvin klima AS på kjøp av varmepumpe.
- Fri service i 5 år ved kjøp av BMW eller Mini hos Bavaria. (gjelder ikke BMWi3)
- WK Advokatene kontorfellesskap gir rabatt på juridisk bistand.
- Medlemstilbud/rabatt på briller hos Specsavers.
- Rabatt hos Mesterfarge på oppussing av hus/leilighet.
- Rabatt på feriebolig gjennom Prodess.
- Rabatt på solskjerming gjennom Fasadeprodukter.
- Avtale med IF forsikring med utvidet aldersgrense på reiseforsikring og rabatter på kjøp i sikkerhetsbutikken i tillegg til gratis nøkkelforsikring og flytteforsikring.
- Kjøp av hjertestarter hos Trygg partner AS.
- Det er inngått avtale med Sport 1, Risør om kjøp av el-sykkel.

Hyundai har valgt å si opp avtalen med oss. Administrasjonen jobber med andre leverandører.

Alle, uansett alder, kan melde seg inn i Pensjonistforbundet. I Pensjonistforbundet kan man være medlem på følgende måter:

I en lokalforening
Pensjonistforbundet er bygget opp rundt lokale foreninger som er tilsluttet forbundet sentralt. De fleste lokalforeninger er geografiske foreninger. Det kan være flere lokallag innen en kommune. Noen lokalforeninger er dannet i bedrifter og arbeidsplasser, samt at noen foreninger har sitt utspring fra fagforeninger. Alle foreninger er tilknyttet en fylkesforening. Medlemmer i en lokalforening, får tilbud om diverse aktiviteter fra sin lokalforening, som for eksempel møter med faglig og sosialt innhold, reiser og utflukter o.l. Det er om lag 800 lokalforeninger i Pensjonistforbundet.

Direktemedlem
Enkeltpersoner kan melde seg direkte inn i Pensjonistforbundet sentralt. Ved innmelding vil alle nye direktemedlemmer motta giro med medlemskort og annen informasjon. Direktemedlemmer har ingen tilknytning til en lokalforening.

Kollektive medlemmer
Kollektive medlemmer har betalt den sentrale delen av kontingenten, via sin kontingent til den kollektivt tilmeldte organisasjonen. Den kollektivt tilmeldte organisasjonen sørger for at den den sentrale kontingenten til Pensjonistforbundet betales. Dersom et kollektivt tilmeldt medlem ønsker å melde seg inn i en lokalforening, skal vedkommende betale den lokale- og fylkesvise kontingenten.

Under Arendalsuka var det mange som var innom standen vår. Standen ble bemannet av medlemmer fra lokalforeninger i Aust-Agder.
←

Pensjonistforbundet i tall

	Pr. 31.12.2017	Pr. 31.12.2016	Endring
Medlemmer via lokalforeninger**	57 173	54 202	2 971
Direkte medlemmer	43 534	39 866	3 668
Fagforbundet**	108 040	105 677	2 363
Industri Energi	12 854	12 483	371
Postens Pensjonistforbund	6 013	6 201	-188
Statens Vegvesen	2 413	2 413	0
Yrkestrafikkforbundets Pensjonistforening, YTF	1 323	1 271	52
Mesta Pensjonistforening	254	249	5
Norsk Fysioterapiforbund	195	189	6
APF (Norges Bank)	146	146	0
Kystverkets Pensjonistforening	102	104	-2
Abonnement Pensjonisten	749	839	-90
Totalt antall medlemmer	232 047 *	222 801 *	9 156

* Totaltall minus abonnenter av bladet Pensjonisten
** Av Fagforbundets 108 040 er 12 156 medlemmer også medlem av en lokalforening.
Totalt er 69 329 lokalforeningsmedlemmer.

Regnskap

PENSJONISTFORBUNDET
REGNSKAP
PR 31.12.2017

2017

RESULTATREGNSKAP		
Driftsinntekter		82 851 589
Finans/utgift -inntekter	2 901	219 172
Innkjøp av tjenester	8 077 082	
Lønnskostnader	19 831 778	
Annen driftskostnad	54 410 188	
Avskrivninger	748 003	
Driftinntekter-/kostnader	83 069 951	83 070 761
Overskudd pr. 31.12.2017	810	
SUM	83 070 761	83 070 761

PR 31.12.2017

Pensjonistforbundet

Sentralstyret 31.12.2017

Oslo 10.2.2018

Jan Davidsen
leder

Liv Thun
nestleder

Ragnhild M Hagen
nestleder

Sigmund Renshus
medlem

Oddbjørg Morseth
medlem

Bjørg Hageløkken
medlem

Tørres Sande
medlem

Harald Olimb Norman
generalsekretær

Vedlegg

Protokoll fra trygdeoppgjøret 2017

Protokoll fra møte om statsbudsjettet 2018

Protokoll fra møtene 15. og 16. mai 2017 mellom Regjeringen og Pensjonistforbundet, Seniorsaken, Forsvarets seniorforbund, Landslaget for offentlige pensjonister, Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon, Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner, Landsorganisasjonen i Norge, Unio, Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund og Akademikerne om tallgrunnlaget for regulering av grunnbeløpet og pensjoner i folketrygden fra 1. mai 2017

Følgende har vært til stede på ett eller flere av møtene:

Pensjonistforbundet: Jan Davidsen, Liv Thun, Ragnhild Hagen, Bjørg Hageløkken, Rolv Skirbekk, Terje Aasterud, Oddbjørg Morseth, Harald Olimb Norman, Harald Lund, Kyrre Stenbro, Erik Norstrøm, Roald Nyheim, Marit Langbo, Eyvind Frilseth, Kristin Ruud, Ragnhild Nestaas, Sindre Farstad, Tore Andli og Trond Nedrebø

Seniorsaken: Christin Engelstad og Elisabeth Steenstrup

Forsvarets seniorforbund: Per Anders Volden og Geir Anda

Landslaget for offentlige pensjonister: Karin S. Woldseth, Turid Ofstad og Hans Erik Pettersen

Funksjonshemmedes fellesorganisasjon: John Berg-Jensen og Grete Crowo

Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner: Arne Lein og John Torsvik

Landsorganisasjonen i Norge: Terje Olsson og Ellen Horneland

Unio: Erik Orskaug og Anne-Margrethe Benæs

Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund: Helle Stensbak

Akademikerne: Tom Erik Aabø

Arbeids- og sosialdepartementet: statsråd Anniken Hauglie, statssekretær Christl Kvam, politisk rådgiver Julie Midtgarden Remen, Simen Fremmergård, Morten Søndergaard Henningsen, Knut Melheim, Pernille Krohn, Morten Dagre, Nina Kraugerud Ertzaas og Oddbjørn Haga

Finansdepartementet: statssekretær Cecilie Brein-Karlsen og Ingeborg Urkegjerde

På vegne av *Pensjonistforbundet, SAKO, og Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner (SAFO)* la Jan Davidsen i møtet 15. mai 2017 fram følgende:

Pensjonistforbundet, SAKO (Telepensjonistenes landsforbund, Postens Pensjonistforbund, Jernbanepensjonistenes forbund, Politiets Pensjonistforbund, Statens Vegvesens Pensjonistforbund, LO-stat, Fagforbundet) og SAFO, heretter kalt organisasjonene, viser til at det fra Arbeids- og sosialdepartementets side er blitt varslet at trygdedrøftingene for 2017 avholdes 15. og 16. mai 2017.

Organisasjonene viser til forskrift om endring i forskrift om beregning av lønnsveksten som skal benyttes ved regulering av grunnbeløpet og alderspensjon i folketrygden, og innretter sitt krav i forhold til dette.

Organisasjonene fremmer med dette følgende:

1) Organisasjonene er prinsipielt motstandere av at løpende pensjon reguleres lavere enn lønnsveksten. Det er vårt primære krav at pensjon skal reguleres om lag på linje med lønnsvekst. Organisasjonene krever at reguleringsmekanismen endres i tråd med dette og at forhandlingsrett i de årlige trygdeoppgjørene blir gjeninnført.

2) Organisasjonene viser videre til at lønnsveksten i 2016 var sterkt preget av strukturelle endringer i arbeidsmarkedet. Strukturelle endringer som skyldes sammensetningseffekter mellom næringer, dvs. endringer i fordelingen av lønnstakere mellom næringer med ulikt lønnsnivå, har ifølge TBU bidratt til å trekke lønnsveksten ned med 0,4 prosentpoeng. Særlig har nedgang i antall høytlønnede i petroleumsrelaterte næringer bidratt til disse effektene.

Videre har strukturendringer innad i næringer påvirket lønnsutviklingen. Disse endingene er ikke direkte tallfestet i TBUs rapport. TBU viser imidlertid til at lønnsveksten for identiske arbeidstakere er betydelig høyere og kommer i tillegg til de 0,4 prosentpoengene som kan tilskrives strukturelle endringer mellom næringer. Deler av denne forskjellen skyldes strukturelle endringer innad i næringer.

En annen måte å se at lønnsveksten i 2016 er sterkt preget av strukturelle effekter er det forhold at lønnsveksten for forhandlingsområdene som veid gjennomsnitt er så mye som 0,6 prosentpoeng over lønnsveksten for alle arbeidstakere samlet.

Organisasjonene krever, med bakgrunn i reguleringsforskriftens bestemmelser om «særlige forhold» at det anslaget som ble lagt til grunn for lønnsveksten i 2016 i trygdedrøftingene i fjor (2,4 pst) blir stående i årets trygdedrøftinger, slik at det ikke foretas etterregulering for lønnsveksten i 2016.

Intensjonene i pensjonsreformen var at løpende pensjon skulle reguleres med et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst. Dette skulle sikres på en slik måte at antatt lønnsvekst skulle fratrekkes en fast faktor på 0,75%. Problemet med et slikt fratrekk kommer for dagen de år reallønnsveksten er lav. Organisasjonene forventer at Regjeringen i det minste følger opp Stortingets vedtak om regulering av løpende pensjon med gjennomsnitt av lønns- og prisvekst.

Organisasjonene forventer at regjeringen legger frem resultatet av trygdeoppgjøret til reel politisk behandling i Stortinget våren 2017.

På vegne av *Seniorsaken* la Elisabeth Steenstup i møtet 15. mai 2017 fram følgende:

1. Seniorsaken viser til organisasjonenes protokolltilførsel til protokollen av 20. april 2017 om grunnlaget for inntektsoppgjørene 2017, og krever, på bakgrunn av reguleringsforskriftens bestemmelser om «særlige forhold», at det anslaget som ble lagt til

grunn for lønnsveksten i 2016 i trygdedrøftingene i fjor blir stående i årets trygdedrøftinger, slik at det ikke foretas etterregulering for lønnsveksten i 2016.

Kravet er begrunnet nærmere i protokolltilførselen.

2. Seniorsaken krever videre at pensjonene i 2017 reguleres på lik linje med lønnsutviklingen.

Begrunnelse:

Utgangspunktet i Regjeringens og Stortingets pensjonsvedtak i 2009 var at pensjonistene skulle ha en rimelig del av velstandsøkningen. Det ble først foreslått at man skulle regulere pensjonene med gjennomsnittet av lønns- og prisvekst, jfr. St.meld. nr. 5 (2006-2007). Effekten ble at pensjonene skulle reguleres svakere enn det da gjeldende regelverket. I stortingsmeldingen ble det uttalt at det i beregningene var forutsatt en reallønnsvekst på 1,5 prosent per år og dermed en årlig realvekst på 0,75 prosent etter reguleringen av pensjonen. I Ot.prp. nr. 37 (2008-2009) ble det foreslått at pensjonene for enkelthetens skyld skulle underreguleres med 0,75 prosent da man forutsatte at reallønnsveksten skulle bli minst 1,5 prosent på årsbasis. Statsråd Dag Terje Andersen sa i debatten den 15. mai 2009 at «hvis vi ser på et nivå som er sånn noenlunde, og ikke presis på desimalen – på 6 pst. lønnsøkning og 3 pst. prisstigning – kommer pensjonistene til å få en betydelig reallønnsøkning.» Uttalelsen viser at man da forliket ble inngått hadde en helt annen forventning til reallønnsveksten i årene fremover enn det som ble tilfellet.

Vi har nå regnet på hvilken realvekst noen pensjonister har hatt i perioden 2011 til 2016. Våre tall indikerer en gjennomsnittlig realvekst ned mot 0,2 prosent som jo er et vesentlig lavere tall enn det Stortinget la til grunn ved innføringen av pensjonsreformen.

Etter vår vurdering har erfaringen vist at reguleringen av pensjoner under utbetaling ikke på noen måte svarer til de forutsetninger som lå til grunn for Stortingets vedtak. Realiteten er altså at underreguleringen skjer på sviktende grunnlag.

Om man betenker at en pensjonist i gjennomsnitt lever ca. 14-15 år etter pensjoneringen er det nå gått nesten halvparten av den tiden med vesentlig lavere pensjon enn det som var forutsetningen.

På vegne av *Forsvarets seniorforbund (FSF)* la Geir Anda i møtet 15. mai 2017 fram følgende:

Innledning

Forsvarets seniorforbund (FSF) vil innledningsvis vise til at pensjonssystemet må være tuftet på forutsigbare forhold når det gjelder opptjening og utbetaling. Pensjonsordningens struktur og innhold må derfor ligge fast over tid. FSF sitt prinsipielle syn er at pensjonistene skal ha samme utvikling i sine pensjonsinntekter som de yrkesaktive i sine lønnsinntekter. FSF sitt langsiktige mål er at vi skal følge de yrkesaktives lønnsvekst slik det var før den nye pensjonsreformen ble innført jfr stortingsvedtak nr. 447 av 28. mai 2003. I årets trygdeoppgjør er det regulering av grunnbeløpet og de løpende pensjoner som er i fokus.

Kjøpekraftsutvikling

FSF viser til pressemelding fra Regjeringen av 11. mai 2017 vedrørende revidert nasjonalbudsjett. Vi er positive til at Regjeringen foreslår en skattelettelse for pensjonister på 840 millioner kr per år, noe som innebærer at satsen i minstefradraget for pensjon øker med 2 prosentenheter. FSF er også positive til det nye pensjonspareproduktet som et grunnlag for å legge til rette for privat sparing til pensjon. Vi setter også pris på forslaget om å prioritere pensjonistene slik at det bygges flere og bedre sykehjemsplasser (2,15 milliarder kroner). FSF vil imidlertid bemerke at i Regjeringens fordelingspolitiske tiltak, herunder skatte- og avgiftspolitikken fattes det vedtak som påvirker pensjonistenes økonomiske situasjon. FSF's syn er at disse er lite forutsigbare og i prinsippet ikke skal legges til grunn som utvikling av pensjonenes realverdi.

Regulering av pensjon under utbetaling

FSF viser til Stortingets vedtak av 26. mai 2005 i forbindelse med behandlingen av St.meld nr 12 (2004-2005) Pensjonsreform – trygghet for pensjonene heter det blant annet:

«Etter at pensjonsreformen er trådt i kraft justeres løpende pensjoner i folketrygden med et gjennomsnitt av lønns- og prisveksten.

Opparbeidede pensjonsrettigheter justeres med lønnsveksten. Garantipensjonen lønnsindekseres justert for utviklingen i levealder.»

Ved behandling av Ot.prop nr 37 (2008-2009) ble imidlertid Stortingets vedtak om at pensjoner under utbetaling skal reguleres med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten vedtatt gjennomført ved at pensjoner reguleres med lønnsveksten deretter fratrukket en fast faktor på 0,75 prosent.

I de økonomiske beregningene av virkninger av pensjonsreformen hadde man forutsatt en årlig reallønnsvekst på 1,5 prosent. Med en fast faktor på 0,75 prosent skulle denne forutsetningen gi en realvekst i utbetalt pensjon på om lag halvparten av reallønnsveksten.

FSF vil hevde at denne forutsetningen ikke lenger er til stede, noe som innebærer at pensjoner under utbetaling ikke lenger får økning i realverdi slik som forutsatt. FSF mener at når forutsetningen som reguleringsmodellen er basert på ikke gir den utviklingen i pensjonene som er forutsatt, må modellen eller forutsetningene revideres/justeres. FSF henstiller Regjeringen til å fremme denne problemstillingen til Stortinget.

FSF krever at reguleringen av løpende pensjoner legges om fra 2017 slik at denne gjennomføres med halvparten av lønnsveksten og halvparten av prisveksten. Dette har hele tiden vært Stortingets intensjon, men dagens operasjonalisering om et fratrekk på 0,75 prosent har gitt unødvendig store svingninger og bidratt til å svekke oppslutningen om reguleringsordningen. Dersom Regjeringen står fast på denne modellen, henstiller FSF Regjeringen om å supplere modellen med en sikringsmekanisme som vil motvirke særlig lav regulering.

FSF's krav til trygdeoppgjøret for 2017:

1. FSF viser til felles protokolltilførsel fra det engere utvalg i protokoll av 20. april 2017 og krever at lønnsveksten i 2016 ikke korrigeres for strukturelle endringer og andre strukturelle effekter slik at forventet lønnsvekst for 2016 på 2,4 prosent legges til grunn for drøftingene.

2. FSF krever at alderspensjonene i 2017 reguleres med gjennomsnittet av anslått lønnsvekst på 2,4 prosent og anslått prisvekst på 1,9 prosent. FSF's samlede krav på regulering av grunnbeløpet på årsbasis blir 2,4 %. Det vil gi alderspensjonistene en inntekstvekst i 2017 på 2,15 prosent.

Forsvarets seniorforbund forventer at regjeringen legger fram resultatet av trygdedrøftingene til reell politisk behandling i Stortinget.

På vegne av *Landslaget for offentlige pensjonister (LOP)* la Hans Erik Pettersen i møtet 15. mai 2017 fram følgende:

Landslaget for offentlig pensjonister (LOP) krever primært at pensjonistene skal ha samme real-utvikling i sine pensjonsinntekter som de yrkesaktive i sine lønnsinntekter. Det betyr at vi krever at løpende pensjoner skal reguleres på årsbasis med samme prosentsats som snittet av de yrkesak-tives lønnsutvikling korrigert med forskjellen mellom forventet og faktisk utvikling de to siste år. LOP vil m.a.o. ha opphevet underreguleringen.

LOP viser til at lønnsveksten i 2016 var sterkt preget av strukturelle endringer i arbeidsmarkedet. Strukturelle endringer som skyldes sammensetningseffekter mellom næringer, dvs. endringer i fordelingen av lønnstakere mellom næringer med ulikt lønnsnivå, har ifølge TBU bidratt til å trekke lønnsveksten ned med 0,4 prosentpoeng. Særlig har nedgang i antall høytlønnede i petrole-umsrelaterte næringer bidratt til disse effektene.

Videre har strukturendringer innad i næringer påvirket lønnsutviklingen. Disse endingene er ikke direkte tallfestet i TBUs rapport. TBU viser imidlertid til at lønnsveksten for identiske arbeidsta-kere er betydelig høyere og kommer i tillegg til de 0,4 prosentpoengene som kan tilskrives struk-turelle endringer mellom næringer. Deler av denne forskjellen skyldes strukturelle endringer innad i næringer.

En annen måte å se at lønnsveksten i 2016 er sterkt preget av strukturelle effekter er det forhold at lønnsveksten for forhandlingsområdene som veid gjennomsnitt er så mye som 0,6 prosentpoeng over lønnsveksten for alle arbeidstakere samlet.

LOP krever, med bakgrunn i reguleringsforskriftens bestemmelser om «særlige forhold» at det anslaget som ble lagt til grunn for lønnsveksten i 2016 i trygdedrøftingene i fjor (2,4 pst) blir stående i årets trygdedrøftinger, slik at det ikke foretas etterregulering for lønnsveksten i 2016.

Med bakgrunn i stipulert lønnsutvikling i revidert nasjonalbudsjett for de yrkesaktive på 2,4 pro-sent krever LOP primært en regulering av de løpende pensjoner på 2,4 prosent på årsbasis.

Subsidiært krever LOP at reguleringen av løpende pensjoner legges om fra 2017 slik at denne gjennomføres med halvparten av lønnsveksten og halvparten av prisveksten. Dette har hele tiden vært Stortingets intensjon, men dagens operasjonalisering med et fratrekk på 0,75 prosent har gitt unødig store svingninger og bidratt til å svekke oppslutningen om reguleringsordningen.

LOP viser til Innst O nr 67 (2008-2009) der det klart framgår at «gjennomsnittet av lønns- og pris-vekst gjennomføres ved at» en nytter en fradragsfaktor på 0,75 prosent. Til grunn for faktoren 0,75 prosent, var en gjennomsnittlig reallønnsvekst på 1,5 prosent for de yrkesaktive, jf OT prp. 37(2008-2009). Historisk har dette slått til, fram til 2014, men nå har vi gått inn i en økonomisk situasjon der vi sannsynligvis i flere år framover vil se en realvekst for de yrkesaktive vesentlig lavere enn 1,5 prosent. Forutsetningene for at faktoren på 0,75 prosent er en gjennomføringsmeto-de for å oppnå gjennomsnittet av lønn og pris for de yrkesaktive er med andre ord brutt.

LOP krever på denne bakgrunn subsidiært at alderspensjonene i 2017 reguleres med gjennomsnit-tet av anslått lønnsvekst på 2,4 prosent og anslått prisvekst på 1,9 prosent, det vil si 2,15 prosent på årsbasis. Det vil gi alderspensjonistene halvparten av den forventede realinntektsøkningen som lønnstakerne forventes å få.

LOP forventer at regjeringen legger fram resultatet av trygdedrøftingene til reell politisk behandling i Stortinget.

På vegne av *Unio, Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO) og Landsorganisasjonen i Norge (LO)* la Erik Orskaug i møtet 15. mai 2017 fram følgende:

Organisasjonene Unio, FFO og LO krever at reguleringen av løpende pensjoner legges om fra 2017 slik at denne gjennomføres med halvparten av lønnsveksten og halvparten av prisveksten. Dette har hele tiden vært Stortingets intensjon, men dagens operasjonalisering med et fratrekk på 0,75 prosent har gitt unødig store svingninger og bidratt til å svekke oppslutningen om reguleringsordningen.

Organisasjonene Unio, FFO og LO viser videre til at lønnsveksten i 2016 var sterkt preget av strukturelle endringer i arbeidsmarkedet. Strukturelle endringer som skyldes sammensetningseffekter mellom næringer, dvs. endringer i fordelingen av lønnstakere mellom næringer med ulikt lønnsnivå, har ifølge TBU bidratt til å trekke lønnsveksten ned med 0,4 prosentpoeng. Særlig har nedgang i antall høytlønnede i petroleumsrelaterte næringer bidratt til disse effektene.

Videre har strukturendringer innad i næringer påvirket lønnsutviklingen. Disse endingene er ikke direkte tallfestet i TBUs rapport. TBU viser imidlertid til at lønnsveksten for identiske arbeidstakere er betydelig høyere og kommer i tillegg til de 0,4 prosentpoengene som kan tilskrives strukturelle endringer mellom næringer. Deler av denne forskjellen skyldes strukturelle endringer innad i næringer.

En annen måte å se at lønnsveksten i 2016 er sterkt preget av strukturelle effekter er det forhold at lønnsveksten for forhandlingsområdene som veid gjennomsnitt er så mye som 0,6 prosentpoeng over lønnsveksten for alle arbeidstakere samlet.

Organisasjonene Unio, FFO og LO krever, med bakgrunn i reguleringsforskriftens bestemmelser om «særlige forhold» at det anslaget som ble lagt til grunn for lønnsveksten i 2016 i trygdedrøftingene i fjor (2,4 pst) blir stående i årets trygdedrøftinger, slik at det ikke foretas etterregulering for lønnsveksten i 2016.

Organisasjonene Unio, FFO og LO krever på denne bakgrunn at alderspensjonene i 2017 reguleres med gjennomsnittet av anslått lønnsvekst på 2,4 prosent og anslått prisvekst på 1,9 prosent. Det vil gi alderspensjonistene halvparten av den forventede realinntektsøkningen som lønnstakerne forventes å få.

Organisasjonenes Unio, FFO og LO samlede krav på regulering av grunnbeløpet på årsbasis blir da 2,4 prosent. Det vil gi alderspensjonistene en inntektsvekst i 2017 på 2,15 prosent.

Organisasjonene Unio, FFO og LO krever også at regjeringen legger fram trygdeoppgjøret til reell behandling i Stortinget før sommeren.

På vegne av *Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS)* la Helle Stensbak i møtet 15. mai 2017 fram følgende:

YS viser til at lønnsveksten i 2016 var sterkt preget av strukturelle endringer i arbeidsmarkedet. Strukturelle endringer som skyldes sammensetningseffekter mellom næringer, dvs. endringer i fordelingen av lønnstakere mellom næringer med ulikt lønnsnivå, har ifølge TBU bidratt til å trekke lønnsveksten ned med 0,4 prosentpoeng. Særlig har nedgang i antall høytlønnede i petroleumsrelaterte næringer bidratt til disse effektene.

Videre har strukturendringer innad i næringer påvirket lønnsutviklingen. Disse endingene er ikke direkte tallfestet i TBUs rapport. TBU viser imidlertid til at lønnsveksten for identiske arbeidstakere er betydelig høyere og kommer i tillegg til de 0,4 prosentpoengene som kan tilskrives strukturelle endringer mellom næringer. Deler av denne forskjellen skyldes strukturelle endringer innad i næringer.

En annen måte å se at lønnsveksten i 2016 er sterkt preget av strukturelle effekter er det forhold at lønnsveksten for forhandlingsområdene som veid gjennomsnitt er så mye som 0,6 prosentpoeng over lønnsveksten for alle arbeidstakere samlet.

YS ønsker å videreføre dagens regulering av løpende pensjoner, men krever med bakgrunn i reguleringsforskriftens bestemmelser om «særlige forhold» at det anslaget som ble lagt til grunn for lønnsveksten i 2016 i trygdedrøftingene i fjor (2,4 pst) blir stående i årets trygdedrøftinger, slik at det ikke foretas etter-regulering for lønnsveksten i 2016.

På vegne av *Akademikerne* la Tom Erik Aabø i møtet 15. mai 2017 fram følgende:

Akademikerne har to krav i årets trygdedrøftinger.

Fastsetting av lønnsveksten fra 2015 til 2016

På bakgrunn av at pensjon under opptjening skal følge lønnsutviklingen, reguleringsforskriftens bestemmelser om «særlige forhold» og TBUs beregninger, krever Akademikerne at det ses bort fra strukturelle endringer som har trukket den målte lønnsveksten ned når lønnsveksten fra 2015 til 2016 skal fastsettes ifm. regulering av grunnbeløpet 2017.

Vi viser til at TBU klart underbygger at den målte lønnsveksten på 1,7 pst. fra nasjonalregnskapet er sterkt påvirket av strukturelle endringer som har trukket lønnsveksten ned. Det betyr at den reelle lønnsutviklingen er høyere enn 1,7 pst. Intensjonen med reguleringsforskriften er at grunnbeløpet skal reguleres i tråd med lønnsveksten for sysselsatte. For å oppnå dette må det i år tas hensyn til at det foreligger «særlige forhold».

Vi viser her også til felles merknad fra organisasjonene til protokollen fra møtet i Engere utvalg, for en nærmere begrunnelse.

Reguleringen av pensjoner under utbetaling

Reguleringen av pensjoner under utbetaling er krevende med gjeldende regelverk når lav lønnsvekst varer ved over tid. Vi mener reguleringsmekanismen må vurderes på nytt opp mot intensjonen om en regulering med gjennomsnittet av pris- og lønnsutviklingen, og krever at regjeringen legger fram en sak om dette for Stortinget.

Akademikerne støtter at pensjon under utbetaling skal reguleres med gjennomsnittet av pris- og lønnsutviklingen. Vi er således ikke imot intensjonen med dagens reguleringsregime.

Det er imidlertid problematisk at den tekniske gjennomføringen, med regulering etter lønnsveksten fratrukket 0,75 pst., gir svært lav regulering når reallønnsveksten er lav. Vi har nå sett at den lave reallønnsveksten varer ved, og hvilke konsekvenser det får med negativ kjøpekraftsutvikling. Vi stiller derfor spørsmål med om forutsetningene for reguleringsregimet fortsatt holder.

Den grunnleggende forutsetningen er at reallønnsveksten over tid er om lag 1,5 pst. Vi har merket oss at det i perspektivmeldingen er foretatt en nedjustering av forventet produktivitetsvekst. Det kan isolert sett tilsi at fradraget på 0,75 pst. er for høyt.

Uavhengig av dette bør regjeringen også vurdere å supplere med en sikringsmekanisme som motvirker særlig lav regulering. Akademikerne har bedt om dette tidligere.

Vi anser det også som aktuelt å faktisk regulere etter gjennomsnittet av pris- og lønnsveksten.

Akademikerne har ikke tatt endelig stilling til hvilken løsning som bør velges, og er opptatt at regjeringen ser på alternativer for å finne en løsning på dagens utfordringer, innenfor rammen av det gjeldende pensjonsforliket.

Vi viser her også til vår merknad til protokollen i fjor, og krever at regjeringen utreder reguleringsregimet og sender dette til Stortinget.

Trygdeoppgjøret 2017 er gjennomført i henhold til gjeldende regler for regulering av grunnbeløpet og pensjoner, jf. forskrift 6. mai 2011 nr. 465 om beregning av lønnsveksten som skal benyttes ved regulering av grunnbeløpet og alderspensjon i folketrygden, jf. folketrygdloven §§ 1-4, 19-14 og 20-18.

I møtet 16. mai 2017 redegjorde arbeids- og sosialministeren for tallgrunnlaget for regulering av pensjonene fra 1. mai 2017.

Etter møter 15. og 16. mai 2017 legges følgende til grunn for reguleringen av grunnbeløpet og pensjoner i folketrygden fra 1. mai 2017:

- at forventet lønnsvekst i inneværende år er 2,4 prosent, slik det fremkommer i revidert nasjonalbudsjett
- at faktisk lønnsvekst for 2016 foreløpig er beregnet til 1,7 prosent, det vil si et negativt avvik på 0,7 prosentpoeng i forhold til fjorårets anslag på 2,4 prosent.
- at faktisk lønnsvekst for 2015 fortsatt er anslått til 2,8 prosent, slik at det ikke foreligger noe avvik i forhold til tidligere anslag.

Protokolltilførsel fra Unio, Forsvarets seniorforbund og Seniorsaken

Unio, Forsvarets seniorforbund og Seniorsaken viser til at regjeringen har avvist pensjonistorganisasjonenes og arbeidstakerorganisasjonenes krav om at pensjonene i år ikke skal etterreguleres for 2016. Dette innebærer at alderspensjonene reelt går ned med 1 pst. i år. Uførepensjonene får også en svak reell nedgang.

Organisasjonene mener lønnsveksten i 2016 var sterk preget av strukturelle endringer i arbeidsmarkedet. TBUs rapport har behørig forklart hvordan strukturendringene har påvirket den målte lønnsveksten i fjor. Organisasjonene ser alvorlig på at regjeringen underkjenner det arbeidet TBU gjør med å tilrettelegge tallgrunnlaget for reguleringen av pensjonene.

Organisasjonene avviser regjeringens forslag om å kompensere svak regulering med skattelettelser for pensjonistene. Skatt skal ikke blandes inn trygdereguleringene. Forslaget om økt minstefradrag for pensjon treffes dessuten ikke de uføre, minstepensjonistene og de som har liten tilleggspensjon eller alle andre ytelser og støtteordninger som reguleres med grunnbeløpet.

Organisasjonene viser videre til at regjeringen ikke vil imøtekomme kravet om at reguleringen av løpende pensjon legges om fra 2017 til et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst. Dette har hele tiden vært Stortingets intensjon. Dagens regulering med et fratrekk på 0,75 prosent har gitt unødig store svingninger og reell nedgang i alderspensjonene 3 år på rad. Organisasjonene mener dagens regulering bidrar til å svekke oppslutningen om Pensjonsreformen.

Unio, Forsvarets seniorforbund og Seniorsaken viser også til at kravet om at regjeringen legger frem trygdeoppgjøret til reell behandling i Stortinget før sommeren. Dette er nødvendig for at Stortinget kan se reguleringen av grunnbeløpet og pensjonene sammen med behandlingen av Revidert budsjett for 2017.

Protokolltilførsel fra YS

Strukturelle effekter i arbeidsmarkedet har preget TBU-tallene for lønnsvekst i 2016 på en slik måte at det er god grunn til å anvende reguleringsforskriftens bestemmelser om "særlige forhold" ved reguleringen i 2017. Anslaget som ble lagt til grunn i 2016 for lønnsveksten i 2016 (2,4 pst.) bør bli stående i årets trygdedrøftinger, slik at det ikke foretas etterregulering for lønnsveksten i 2016.

Protokolltilførsel fra LO

LO er skuffet over Regjeringens manglene vilje til en omlegging av reguleringen, som gir mindre svingninger i inntektsveksten til pensjonistene og er bedre forankret i den økonomiske utviklingen på lengere sikt.

LO beklager videre at pensjonistene i år ikke sikres realinntektsvekst, og peker særlig på situasjonene for minstepensjonistene.

Protokolltilførsel fra Akademikerne

Akademikerne viser til muligheten reguleringsforskriften gir for å ta hensyn til «særlige forhold». Som det framgår av vårt krav er det dokumentert at struktureffekter har trukket den målte lønnsveksten ned, slik at den målte lønnsveksten ikke er i samsvar med den faktiske lønnsutviklingen for sysselsatte.

Vi er skuffet over at regjeringen ikke følger opp dette. Når regjeringen velger å ikke korrigere for strukturelle effekter blir konsekvensen at grunnbeløpet ikke følger den egentlige lønnsveksten, og at oppreguleringen av både pensjon under opptjening og utbetaling blir lavere enn forutsatt. Det kan bidra til å svekke oppslutningen om pensjonsreformen.

Reguleringen av pensjoner under utbetaling er krevende med gjeldende regelverk når lav lønnsvekst varer ved over tid. Vi stiller spørsmål ved om den grunnleggende forutsetningen om en reallønnsvekst på 1,5 pst. er realistisk framover. Akademikerne mener reguleringsmekanismen må vurderes på nytt opp mot målsettingen om regulering med gjennomsnittet av pris- og lønnsutviklingen, jf. med vårt krav.

Oslo, 16. mai 2017

Pensjonistforbundet

Seniorsaken

Forsvarets seniorforbund

Landslaget for offentlige pensjonister

Funksjonshemmedes fellesorganisasjon

Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner

Landsorganisasjonen i Norge

Unio

Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

Akademikerne

Arbeids- og sosialdepartementet

Tillegg til protokoll

Pensjonistforbundet, Funksjonshemmedes fellesorganisasjon, Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner og Landslaget for offentlige pensjonister finner å måtte tilkjennegi sin protest mot regjeringens uvilje til å benytte særlige forhold, som

følge av strukturelle endringer, og som i sum medfører at grunnbeløpet og løpende pensjon reguleres lavere enn prisveksten ved ikke å signere årets protokoll.

PROTOKOLL FRA DRØFTINGENE MELLOM REGJERINGEN OG PENSJONISTFORBUNDET, SENIORSAKEN, FORSVARETS SENIORFORBUND, LANDSLAGET FOR OFFENTLIGE PENSJONISTER, LO OG UNIO 9. DESEMBER 2016 OG 24. APRIL 2017 OM STATSBUDSJETTET FOR 2018 FOR PENSJONISTER

I henhold til "Avtale mellom regjeringen og pensjonistenes og arbeidstakernes organisasjoner om statsbudsjettet når det gjelder saker av betydning for pensjonister" av 28. november 2014 ble det holdt møte den 9. desember 2016 og 24. april 2017 om krav til statsbudsjettet for 2018 for pensjonister.

Møtene ble ledet av Arbeids- og sosialministeren.

Følgende personer deltok på møtet 9. desember 2016:

Pensjonistforbundet:
Liv Thun, Ragnhild Hagen, Bjørg Hageløkken, Magne Furesund, Harald Lund, Erik Nordstrøm, Harald Olimb Norman og Kristin Ruud

Seniorsaken:
Knut Chr. Høvik, Christin Engelstad og Elisabeth Steenstrup

Forsvarets seniorforbund:
Geir Anda og Karl Olav Bogevold

Landslaget for offentlige pensjonister:
Torild Ofstad og Hans Erik Pettersen

LO:
Terje Olsson

Unio:
Erik Orskaug og Anne-Margrethe Benæs

Helse- og omsorgsdepartementet:
Statssekretær Lisbeth Normann og Olav Gjestvang, Kommunetjenesteavdelingen

Kommunal- og moderniseringsdepartementet:
Ragnhild Indreeide, Arbeidsgiverpolitisk avdeling

Arbeids- og sosialdepartementet:
Arbeids- og sosialminister Anniken Haugli, statssekretær Thor Kleppen Sættem, Simen Fremmergård, Knut Melheim og Pernille Krohn, Pensjonsavdelingen

Følgende personer deltok på møtet 24. april 2017:

Pensjonistforbundet:
Liv Thun, Ragnhild Hagen, Bjørg Hageløkken, Magne Furesund, Harald Lund, Erik Nordstrøm, Rolv Skirbekk, Terje Aasterud, Oddbjørg Moseth, Kyrre Stenbro, Eyvind Frilseth, Roald Nyheim, Harald Olimb Norman og Kristin Ruud

Seniorsaken:
Knut Chr. Høvik og Elisabeth Steenstrup

Forsvarets seniorforbund:
Geir Anda og Karl Olav Bogevold

Landslaget for offentlige pensjonister:
Karin S. Woldseth

LO:
Øystein Nilsen og Terje Olsson

Unio:
Erik Orskaug og Anne-Margrethe Benæs

Helse- og omsorgsdepartementet:
Olav Gjestvang, Kommunetjenesteavdelingen

Kommunal- og moderniseringsdepartementet:
Einar Bye, Kommunalavdelingen

Kuldturdepartementet:
Statssekretær Bård Folke Fredriksen og Hans-Kristian Rognstad, Administrasjonsavdelingen

Arbeids- og sosialdepartementet:
Arbeids- og sosialminister Anniken Haugli, statssekretær Christl Kvam, Simen Fremmergård, Knut Melheim og Pernille Krohn, Pensjonsavdelingen

Organisasjonenes krav

Pensjonistforbundet la på vegne av SAKO-samarbeidet fram organisasjonenes krav til statsbudsjettet for 2018 i brev 30. november 2016:

Vil ha livskraft, initiativ og trygghet for landets pensjonister
Vel en tredel av landets befolkning er pensjonister. God helse gjør at vi blir eldre. Dermed er vi flere som har behov for gode kommunale tjenester. Den beste forsikring for en trygg alderdom er en god kommuneøkonomi.

Vi er den største gruppen av kommunale tjenester i vid forstand. Vi trenger en kommune som har tilstrekkelig bemanning og kvalitet i helse- og omsorgssektoren, aktivitetssentre som gir livskraft og forebygger ensomhet og penger til å strø fortauene.

Trepartssamarbeidet blir av statsminister Erna Solberg betegnet som et konkurransefortrinn. I dag står en tredel av den voksne befolkningen, pensjonistene, utenfor samarbeidet. Vi får en skjevhet i samfunnsutviklingen ved at denne kompetansen ikke blir brukt. Dette kan på sikt bidra til sosial uro. Når inntekten ikke er lønn, men pensjon, mener vi at Pensjonistforbundet må få sin rettmessige plass i trepartssamarbeidet.

Krav nummer 1:

Forhandlingsrett på regulering av løpende pensjon i folketrygden

Reguleringen av løpende pensjon i folketrygden har beviselig ikke ført til resultater i tråd med pensjonsreformens intensjoner. Målet var at pensjon skulle reguleres med et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst. De to siste årene er pensjon regulert lavere enn prisvekst og anslagene viser det samme for 2017 jmf blant annet tall fra Arbeids- og sosialdepartementet.

Innvendinger fra Pensjonistforbundet og SAKO organisasjonene i drøftingene har ikke ført frem. Vi viser til ordningen med regulering av løpende pensjon i den gamle folketrygden hvor partene hvert år forhandlet seg frem til fornuftige resultat som partene sammen kommuniserte ut til den enkelte pensjonsmottaker.

Måten reguleringene foregår på nå er verken tillitvekkende, inkluderende eller bærekraftig for dem det gjelder.

Pensjonistforbundet og SAKO organisasjonene krever at det skal føres forhandlinger om regulering av løpende pensjon i folketrygden og at pensjon skal reguleres om lag på linje med lønnsvekst. Protokollen fra møtene oversendes Stortinget for endelig behandling.

Krav nummer 2:
Krafttak for dem som har minst

Pensjonistforbundet og SAKO- organisasjonene mener at alle skal være garantert en anstendig pensjon og økonomisk trygghet i alderdommen. Pensjonistforbundet og SAKO-organisasjonene krever at det settes av midler til å bekjempe fattigdom blant eldre.

Aleneboende minstepensjonister er en betydelig del av gruppen fattige i Norge. Omtrent 50 000 personer er i denne kategorien i dag. Vi viser til vår rapport «Et krafttak for dem som har minst» overlevert til departementet 25.03.2015.

Stortingets vedtak om å øke pensjonen i folketrygden for enslige minstepensjonister med 4000 kroner fra september 2016 var en god start på et langt løp for å løfte denne gruppen ut av vedvarende lavinntekt.

Pensjonistforbundet og SAKO- organisasjonene krever at aleneboende minstepensjonisters alderspensjon fra folketrygden minst skal tilsvare EUs fattigdomsgrense og at særskilt sats for enslige på sikt heves til dette nivået. EUs lavinntektsgrense for enslige var i 2014 på 207 400 kroner etter skatt. Med dagens skattesystem må minste pensjonsnivå økes fra dagens nivå på i underkant av 2 G, til omtrent 2,6 G. Vi foreslår at dette gjøres ved at satsen øker årlig med 0,15 G fra dagens nivå, som del av en fireårs opptrappingsplan mot 2,6 G.

En utfordring med å løfte minste pensjonsnivå er samordningen av folketrygden med offentlig tjenestepensjon. Det er ikke intensjonen at ekstraordinære løft til minstepensjonister motvirkes av en reduksjon i tjenestepensjonen.

Pensjonistforbundet og SAKO organisasjonene krever at det utarbeides ordninger som muliggjør å heve minste pensjonsnivå slik at alle minstepensjonister får full nytte av økningen.

Krav nummer 3:

Styrket kommuneøkonomi

Behovet for en styrket kommuneøkonomi er maktpåliggende all den tid flere og flere oppgaver overføres til kommunene samt at dagens oppgaver blir mer krevende. Statlige tilskudd må reflektere kommunenes faktiske behov og ikke brukes som pressmiddel for å tvinge gjennom kommunesammenslåinger på tvers av folkeviljen. Tjenestetilbudet skal ikke være avhengig av hvor man bor.

Når det brede politiske landskap viser en enighet om at eldre skal ha mulighet til å bo lengre i egen bolig, må kommunene få vesentlig mer midler til etablering av møteplasser for eldre samt midler til utstrakt bruk av velferdsteknologi. Eldres mulighet til påvirkning av egen hverdag gjennom sterke, trygge eldreråd må ha mye sterkere fokus.

Etablering av teknologiske møteplasser er viktig for fremtidens eldre. Pensjonistforbundet har gjennom flere år samlet svært mange eldre til samlinger med fokus på teknologi både til bruk i hjemmet som hjelp i hverdagen og som middel mot ensomhet. I forbindelse med Arendalsuka 2016 fremhevet statssekretær Paul Chaffey den demokratiske retten til bruk av digitale løsninger. Vi støtter uttalelsen og mener det må på plass ekstraordinære midler til kompetansebygging blant eldre for at de skal kunne følge med i den digitale fremtiden.

Pensjonistforbundet har gjennom prosjektet Morgendagens aktivitetssenter vist at dagens eldresenter må fornyes til et aktivitetssenter med et mangfoldig tilbud og aktiviteter rettet mot kommende generasjoner eldre. En fornying av dagens eldresenter til Morgendagens aktivitetssenter vil øke livsgleden, aktiviteten, deltagelsen og det frivillige engasjement blant eldre.

Morgendagens aktivitetssenter må bygges på en plattform av frivillighet. For at nyrekruttering og utvikling av det frivillige arbeidet skal bli vellykket, kreves det grundig planlegging, organisering og oppfølging. Sentrene må derfor ha nok ansatte til drift og utvikling slik at de når målene om å bli et samlende tiltak for forebygging og folkehelse rettet mot eldre.

Overgrep mot eldre er en stor utfordring. Kommunene i samarbeid med de regionale ressurssentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) skal kunne bygge opp lokale tjenester lik Vern for eldre. Kommunene må selv søke disse midlene og gjerne trekke de kommunale eldrerådene med i dette arbeidet. Vi ser viktigheten av en forsterket innsats på området.

Krav nummer 4:
Institusjonsopphold

Solbergregjeringens åpning for å gi rabatt på egenbetaling på sykehjem til dem som mot sin vilje blir boende flere på rommet på sykehjem hadde som intensjon at det da skulle bli færre som ble tildelt slike plasser. Denne intensjonen har slått feil og det er flere i dag som deler rom enn før rabattordningen ble innført.

Pensjonistforbundet og SAKO organisasjonene krever at ordning med rabatt avvikles og at det heller settes fokus på verdighet, glede og velvære på landets sykehjem. Dette kan gjøres ved å fokusere på matkvalitet, hverdags-kvalitet, bruk av aktivitetsdosett, kulturell spaserstokk samt egenmestringsmuligheter.

Den senere tids medieomtaler hvor øvre grense for nattfaste overskrides med mange timer på svært mange sykehjem viser at det må komme endringer både i bemanning, ledelse og struktur innen institusjonspleie. Pleieinstitusjoner er et av de mest krevende områder å utøve drift- og personalledelse. Viktigheten av hyppig mulighet for oppdatering og skolering er avgjørende for å kunne gjøre en god jobb. Formell kompetanse bør kunne fravikes så mye at gode lederemner uten nok formell kompetanse kommer i betraktning. Rett person i stillingen som institusjonsleder er viktige enn rett formell kompetanse.

Krav nummer 5:
Forebyggende helse

Dagens mammografiprogram gir tilbud til alle i alderen 50 til 69 år om gratis mammografiundersøkelse. Viktigheten av en slik undersøkelse er påviselig stor og vi ber derfor om at ordningen utvides slik at alle i alderen 50 til 74 år blir inkludert i mammografiprogrammet.

Forebyggende helse er et område hvor alle har et ansvar. Kommune, organisasjoner og den enkelte innbygger. Vi ser at folkehelseprogrammene i kommunene virker tiltrekkende på folk og at arrangementer gjennom dem genererer mye aktivitet. Videre ser vi at partnerskapsavtalene som inngås mellom fylkeskommuner/ organisasjoner eller kommuner/ organisasjoner fungerer godt. Dette er begge områder som fremmer folkehelsen. Pensjonistforbundet og SAKO organisasjonene oppfordrer kommuner og fylkeskommuner til å inngå partnerskapssamarbeid med Pensjonistforbundets fylkes- og lokalforeninger

Alle har ansvar for egen helse inkludert å ivareta egen munn- og tannhelse. Munnhelsen er en del av kroppen og det bør derfor etableres et eget egenandelssystem for tannhelse. Det kan være svært dyrt å ivareta egne tenner når man blir eldre. Det er billigere å forebygge enn å reparere en dårlig tannhelse. Da oppstår et samfunnsproblem som igjen kan medføre store kostnader for fellesskapet.

Pensjonistforbundet og SAKO organisasjonene krever at det blir innført et egenandelssystem for tannhelse.

Krav nummer 6:
Frivilligsentraler og kulturell spaserstokk tilbake til opprinnelig departementer.

Solbergregjeringen har gjennomført flytting av midlene til frivilligsentralene fra kulturdepartementet til kommunaldepartementet. I samme vedtak finner vi at midlene overføres som rammetilskudd i kommunene og at retningslinjene som normalt følger for frivilligsentralene ikke lenger skal være gjeldene. Denne dreiningen kan fort ende med at midler ikke blir brukt etter intensjonen og at frivilligsentralordningen pulveriseres og på sikt forsvinner fra kommunene.

Det kulturelle spaserstokk er flyttet til kommunaldepartementet som rammetilskudd i fylkeskommunen. Ingen kan pr dato fortelle hvor mye midler som er stilt til rådighet all den tid midlene ikke fremkommer i statsbudsjettet. Dette er en klar forringelse av ordningen og kan fort ende med at midlene forsvinner fra fylkeskommunene.

Pensjonistforbundet krever at ordning med midler til Frivilligsentralene tilbakeføres til Kulturdepartementet som årlig bevilger midler til de kommunale frivilligsentralene.

Retningslinjene for etablering og drift av Frivilligsentraler gjeninnføres. Videre krever vi at midler til den kulturelle spaserstokk tilbakeføres til et «spleiselag» mellom HOD og KD som årlig bevilger midler.

Krav nummer 7:
Husbanken

Det er for lite fokus på bostøtteordningen for eldre. Dette må synligjøres sterkere og Pensjonistforbundet stiller gjerne sitt medlemsmagasin Pensjonisten til rådighet for opplysning. Vårt magasin har nærmere 200.000 abonnenter og nærmere 300.000 lesere.

Når målet til politikerne er at eldre skal ha mulighet til å bo hjemme lenger må det stilles til rådighet tilretteleggingsmidler. En av de mest synlige former for tilrettelegging er ettermontering av heiser i eksisterende bygninger og installasjon av nødvendige teknologiske hjelpemidler. De aller fleste boliger vi skal bo i fremover er allerede bygd. Det betyr at vi må ta grep for å kunne bo trygt og fremkommelig. Å etablere boligrådgiving i kommunene kan være et godt grep i så måte.

Investeringstilskuddet for heldøgns omsorgsplasser må økes og fortsatt kunne brukes til vedlikehold og oppgradering. Regjeringen ønsker at tilskuddet etter 2021 kun skal gis til prosjekter som øke det totale antall plasser. Men da vil det fortsatt være mange gamle og lite funksjonelle behov med behov for omfattende renovering, for eksempel ombygging til enerom med eget bad/wc. Noen kommuner har behov for flere plasser, enkelte har kun behov for å renovere eksisterende plasser, men de aller fleste har behov for begge deler. Tilskuddet bør reflektere dette behovet, også etter 2021.

Seniorsaken framsatte sine krav til statsbudsjettet for 2018 på følgende områder, i brev 5. og 9. desember 2016:

Underreguleringen bør fjernes
Underreguleringen er en ordning som i sin natur er gitt med tilbakevirkende kraft, i alle fall for de som var pensjonister da ordningen ble innført.
Et bærende prinsipp var at den enkelte skulle kunne påvirke størrelsen på pensjonsutbetalingene ved å stå kortere eller lengre i sin stilling. Personer som er født 1941 eller tidligere har ikke hatt mulighet til å påvirke sin pensjon etter at den nye pensjonsordningen ble innført med virkning fra 2011. Heller ikke de nærmest følgende årskullene har i nevneverdig grad kunnet påvirke sin pensjon. Ved innføringen av folketrygden i 1967 ble det bestemt at pensjonen etter endt yrkesaktivt liv skulle utbetales i henhold til opptjening. Seniorsaken er fremdeles sterkt uenig i at disse spillereglene ble endret til ulempe for pensjonistenes forventede pensjoner. For de med pensjoner som er ubetydelig høyere enn minstepensjon medfører underreguleringen at de sakte, men sikkert blir minstepensjonister. Insitamentet for å arbeide og opparbeide seg pensjon er da kraftig svekket.

Seniorsaken ønsker primært at ordningen fjernes, sekundært at reglene for underreguleringen revurderes.

Fysisk aktivitet
Seniorsakens er positiv til at Regjeringen i stadig større grad vektlegger aktivitet blant eldre.

I Seniorsakens innspill til statsbudsjettet 2017 ble det foreslått å avsette 20 – 50 millioner for styrking av fysisk aktivitet for eldre. Fysisk aktivitet har flere positive konsekvenser, og selv et relativt lavt aktivitetsnivå bidrar til bedre helse. Fysisk aktivitet styrker muskelfunksjonen og øker kostinntaket med inntak av vitaminer og mineraler. Eldre som aldri har drevet fysisk trening er mest krevende å motivere.

Med 428 kommuner bør det være minst like mange aktivitetsprosjekter for eldre. Aktivitetstilbudet bør kombineres med en sosial komponent som et felles måltid en eller to ganger i uken som eventuelt subsidieres. Det vil være nødvendig å ha fagpersoner i ulike stillingsbrøker for å sikre kontinuitet og fornyelse av tilbudet. Også frivillige kan bidra til gjennomføring av tilbudene.

Seniorsaken anbefaler at budsjettposten som innbefatter fysisk aktivitet for eldre blir økt til 70-90 millioner.

Ensomhet, isolasjon og digital angst
Seniorsaken mener ensomhet, isolasjon og digital angst er blant de største utfordringene blant eldre i dag.
Seniorsaken mener derfor at dagens digitale utvikling må tilpasses en omsorgsfull omstilling og hensynta den delen av befolkningen som ikke er digitale brukere.

Seniorsaken krever at alle eldre som ikke kan kommunisere digitalt skal få tilfredsstillende alternative tilbud. Offentlig sektor har et spesielt samfunnsansvar for å kommunisere med borgerne på deres premisser.

Seniorsaken ber også Regjeringen foreta budsjettavsetninger som bygger kompetanse og støtter opplysningsarbeid og prosjekter som bidrar til å redusere ensomhet, isolasjon og den digitale angsten som ca. 20 prosent av eldrebefolkning lider av i dag.

Skattelette til enslige pensjonister
Seniorsaken tok til orde for at Regjeringen for to år siden skulle se på muligheten av å fjerne underreguleringen og heller beholde 15 prosent reduksjon i grunnpensjonen for gifte og samboende pensjonister. En slik «innveksling» av mulige pensjonsytelser ville slå gunstig ut for alle som hadde bedre pensjon enn minstepensjon, også enslige pensjonister. Da Regjeringen og Stortinget reduserte fradraget i grunnpensjon for gifte og samboere ble det også gitt et tillegg på tilsvarende beløp til minstepensjonistene. De enslige pensjonistene fikk ikke bedret sin pensjon.

Seniorsaken ber Regjeringen innføre en skattereduksjon for enslige pensjonister slik at de ikke blir stående som den eneste gruppen uten økonomisk bedring.

Pensjonssparing med skattefradrag
Arbeidstakere i privat næring har erfart at de tidligere tjenestepensjonsordningene er blitt svekket i betydelig grad. Ytelsesbasert pensjon er erstattet av innskuddsbasert pensjon med til dels lave innskudd mange steder. Risikoen for utviklingen i pensjonsytelsene er også overført fra arbeidsgiveren til den enkelte pensjonist. For i noen grad å bøte på dette mener Seniorsaken at det nå bør innføres en utvidet ordning med pensjonssparing med skattefradrag, som i dag er begrenset til 15 000 kroner per år. I tillegg er det ikke samsvar mellom den skatt som spares i forbindelse med innskuddet og den skatt som må betales ved uttak.

Seniorsaken ber Regjeringen innføre en mest mulig balansert pensjonssparing med vesentlig høyere beløpsgrense enn dagens, og der skattefordelen ved innbetaling utlignes med tilsvarende beskatning av pensjonene som tas ut.

Sykepenger etter fylte 67 år
Seniorsaken mener at seniorene kan være yrkesaktive så lenge de ønsker. Dette bør også være i tråd med pensjonsreformens intensjon. En vesentlig hindring er nå begrensningen i sykepengeordningen. At arbeidstakere mellom 67 og 70 år kun har rett til sykepenger i 60 dager, og de over 70 år mister muligheten til sykepenger er stikk i strid med arbeidslinjens intensjoner. Når Regjerningen og Stortinget har endret arbeidsmiljølovens aldersgrenser må sykepengereglene tilpasses de nye aldersgrensene.

Seniorsaken oppfordrer derfor Regjeringen til å sørge for at sykepenger utbetales til folk etter de samme reglene så lenge de står i sine stillinger.

Hjemmetjenester i kommunen
Seniorsaken er overbevist om at eldre vil bo hjemme så lenge de mestrer det, og føler seg trygge. Politikerne gir i også stadig større grad uttrykk for at det skal bli tilrettelagt for at eldre skal få bo hjemme så lenge som mulig. Dette stiller både nye og høyere krav til eldreomsorgen i kommunene. En kraftig økning i antall hjemmeboende vil gi et betydelig større pleie- og omsorgsbehov enn i dag.

I dag har ansatte i hjemmesykepleien og øvrige hjemmetjenester for dårlig kapasitet og utilstrekkelig kompetanse. Tjenestene er også dårlig organisert. Derfor bør ikke sykehjemsplasser legges ned før det bevilges vesentlig flere midler til en mer omfattende restrukturering og kvalitetsøkning i hjemmesykepleie og –tjenester. Omsorg utenfor institusjon må tilfredsstille mye mer enn hjemmetjenesten utfører idag. På lik linje med beboere på sykehjem og i omsorgsbolig må også hjemmeboende få tilbud om trivselsomsorg og aktiviteter. Velferdsteknologi vil kunne gi bedre hverdagskvalitet for hjemmeboende. Dette forutsetter at beboeren får adekvate hjelpemidler samt grundig opplæring og motivasjon for å benytte disse.

Seniorsaken forventer at det avsettes vesentlig økte bevilgninger slik at det kan tas et kraftig løft i hjemmetjenesten i kommunene umiddelbart.

Sykehjemsplasser og omsorgsboliger
Seniorsaken er kjent med at samtidig som stadig flere elder blir boende hjemme lengre enn i dag, vil flere ha behov for heldøgns pleie. Det gir økt behov for nye sykehjems- og omsorgsplasser.

Det er konklusjonen ifølge Regjeringens nye rapport om behovet for omsorgsboliger og sykehjemsplasser. Det anslås et behov for ca. 22 000 flere plasser frem mot 2030.

Seniorsaken er positive til at det fra 2021 bare vil bli gitt støtte til nye plasser. Derfor må det avsettes tilstrekkelige midler i tilskuddsordningen i 2017 – 2020 til utskiftning og renovering av dagens sykehjem og omsorgsboliger.

Forsvarets seniorforbund framsatte krav til statsbudsjettet for 2018 på følgende områder, i brev 6. desember 2016:

1. Generelt

Forsvarets seniorforbund (FSF) arbeider for at alderspensjonistene skal være omfattet av forutsigbare pensjonsordninger som sikrer pensjonistenes økonomiske og sosiale kår, ved at pensjonistene skal være sikret minst den relative andelen av velferdsutviklingen (reallønnsveksten). FSF vil presisere at de fremsendte krav ikke er spesielt innrettet mot noen bestemt yrkes-/pensjonistgruppe og må derfor betraktes som universelle krav for gruppen eldre/alderspensjonister.

FSF har som mål:

- Bevare verdien i pensjoner, opparbeidet gjennom arbeid
- Helse- og omsorgstilbud for eldregenerasjonen som gir verdighet livet ut
- Kulturelle – sosiale - og velferdsmessige aktiviteter som engasjerer og bidrar til at pensjonistene har en meningsfylt livsfase, gjennom egenutviklede og tilrettelagte tiltak.

2. Arbeidslinjen

FSF støtter arbeidslinjen ved at arbeidstakere over 62 år motiveres for fortsatt arbeidsinnsats og at arbeidsgiverne vil ansette og beholde disse arbeidstakerne. Vi ser en tendens til at arbeidstakere står lengre i jobb, det er oppmuntrende, men det må fortsatt stimuleres til at arbeidstakere står i arbeid lengre enn laveste pensjonsalder, både for å utnytte denne verdifulle kompetansen og for å øke egen pensjon.

For å motivere til at arbeidstakere står lengre i arbeid fremmer FSF følgende krav:

- Lik rett til sykepenger for alle yrkesaktive over 67 år
- Redusert arbeidergiveravgift for arbeidstakere over 67 år

3. Pensjon

FSF krever at alle pensjonister sikres minst sin relative andel av velferdsutviklingen og fremfører følgende momenter:

Som grunnlag for lovbestemmelsen i reguleringsmodellen ligger en forutsetning med en reallønnsvekst på 1,5 prosent, «gjennomsnittsberegningsmodellen» gir derfor et fratrekk på 0,75 prosent. I forarbeidene legges det til grunn at bruk av fast faktor over tid vil gi en bedre regulering enn bruk av gjennomsnitt av lønns- og prisvekst. Dette tolkes til at pensjoner under utbetaling skal minst ha en realvekst på 0,75 prosent. Spørsmålet er, over hvor lang tid skal gjennomsnittsberegningen foregå? FSF syn er at perioden må være realistisk i forhold til pensjonistens gjenstående levetid. FSF finner det ikke akseptabelt at observasjonsperioder blir så lange at en generasjon pensjonister risikerer å oppleve negativ realvekst mens neste generasjon får positiv realvekst, på denne måten kan gjennomsnittet for to generasjoner gir en realvekst over 0,75 prosent. Med utgangspunkt i den nåværende økonomiske situasjon og utvikling av lønns- og prisvekst de siste årene vil det etter FSF syn være grunn til å se på modellen og spesielt forutsetningen med 1.5 prosent reallønnsvekst. FSF vil hevde at ved å korrigere for negativ realvekst så endres ikke prinsippet i lovbestemmelsen. Innenfor gjeldende bestemmelser for regulering av de løpende alderspensjoner er det ikke mulig med en slik korrigering ifm trygdeoppgjøret, derfor må det, etter FSFs vurdering, foretas en korrigering gjennom budsjettet.

Under behandling av regjeringens forslag til statsbudsjett for 2016 vedtok Stortinget å øke minstepensjonen for enslige alderspensjonister med kr 4000. I forbindelse med innføringen av

pensjonsreformen ble minstepensjonsnivå løsrevet fra folketrygdens grunnbeløp. Ut fra satsene i 2011 blir satsene videre justert årlig med reguleringsbestemmelsen for minste pensjonsnivå. FSF legger til grunn at satser for minste pensjonsnivå etter folketrygdlovens § 19-8 må ses i sammenheng med satser for garantipensjon etter folketrygdlovens kap 20. En økning på kr 4000 for gruppen enslige minstepensjonister innebærer at opptjening av pensjonsrettigheter gjennom arbeid svekkes. For å styrke arbeidslinjen vil FSF styrke opptjeningen ved å heve opptjeningsprosenten i folketrygden.

Eksempel (nåverdiberegning);
Født 1995,
Garantipensjon ved 67 år /enslig kr 183 748 tilsvarer en pensjonsbeholdning på kr 3 573 899
Yrkesaktiv kommer i arbeid i 2018, inntekt kr 500 000, gir en pensjonsbeholdning ved 67 år på kr 3 982 000 som gir en pensjon på kr 204 730
Ved å øke opptjeningsprosenten fra 18,1% til 18,4% vil dette gi en pensjonsbeholdning ved 67 år på kr 4 048 000 som vil gi en pensjon på kr 208 023 denne pensjon er kr 3393 høyere enn ved en opptjeningsprosent på 18,1. En økning av opptjeningsprosenten fra 18.1 prosent til 18,4 prosent vil styrke arbeidslinjen og gi den yrkesaktive om lag samme økning som minste pensjonsnivå/garantipensjon for enslige.

FSF setter frem følgende krav:

- I budsjettet for 2018 legges inn en økonomisk korrigering for endring av forutsetningen om en realvekst på 1.5 prosent.
- Opptjeningsprosenten for opptjening av pensjonsbeholdning økes fra 18,1 prosent til 18,4 prosent

4. Demokratisk underskudd

Organisasjonsprosenten i rene pensjonistorganisasjoner er langt lavere enn i våre naboland Sverige og Danmark. Eldre har lav representasjon i styrende organer fordi de eldre ofte taper i nominasjonsprosessene mot yngre kandidater. Dette er uheldig, derfor er det viktig at regjeringen styrker de arenaene hvor de eldre skal ha innflytelse. Det må også fremheves at den nye modellen med pensjonistorganisasjonenes deltakelse i drøftinger er en styrke for demokratiet.

FSF vil hevde at pensjonistenes rett til å organisere seg ikke skal ligge noe tilbake for de yrkesaktives behov for å ivareta sine interesser. Pensjon er i detalj et lovfestet anliggende og styres av staten gjennom lovgivning, og slik bør det være for å ivareta nødvendig sikkerhet og forutsigbarhet. Dette innebærer imidlertid ikke at de eldres interesser er uttømt, tvert imot skal de eldre ha en hørbar stemme i de demokratiske prosesser. Dagens ordninger ivaretar dette i begrenset grad, det bør derfor etableres en formell arena hvor pensjonistene møter regjeringens representanter for å ta opp forhold som opptar de eldre.

FSF fremsetter følgende krav:

- De kommunale- og fylkeskommunale eldreråd må prioriteres og det må avsettes midler til mer opplæring av disse.
- Det etableres et «seniorforum» hvor pensjonistenes organisasjoner innkalles minimum 4 ganger pr år for å møte aktuelle departementer. På ett av møtene møter statsministeren.

5. Skatt og avgifter

Trygdeavgiften, er hjemlet i folketrygdloven. I budsjettsammenheng blir den vurdert som en generell skatt/avgift opp mot forskjellige grupper.

I regjeringens forslag til statsbudsjett 2017 økes minstefradrag øvre grense for lønnsinntekt med 3.6 %, mens minstefradrag på pensjonsinntekt økes med 1,9 %. FSF er uenig i denne type fordelingsprofil.

FSF fremsetter følgende krav:

- Trygdeavgiften skal ikke behandles som en generell skatt/avgift, men etter intensjonen i folketrygdlovens innretning, dvs.
- Trygdeavgiften deles i en helsedel og en pensjonsdel (jmf todelingen ved frivillig avgift). Pensjonsdelen påvirkes ikke av pensjonsinntekt og det skal derfor ikke beregnes avgift her. Endring i helsedelen skal endres med samme prosentpoeng for arbeidsinntekt og pensjonsinntekt.
- Trygdeavgiften tilbakeføres med 1,7 prosentpoeng for pensjonsinntekt, (denne ble innført selektivt for pensjonsinntekt 1.1 2011)
- Tiltak som omfatter både pensjonister og yrkesaktive gis samme prosentvise regulering.

6. Helse og omsorg

Det tas utgangspunkt i lovbestemt rett til opphold i sykehjem eller tilsvarende bolig særskilt tilrettelagt for heldøgns tjenester. FSF vil rette oppmerksomheten mot beboerens egenbetaling ved slike opphold og forutsetter at det er kommunen som fatter vedtak om opphold, om det gjelder i sykehjem eller tilsvarende bolig særskilt tilrettelagt for heldøgns tjenester.
Ved opphold i sykehjem fatter kommunen vedtak om egenandelbetaling etter sentralt gitte bestemmelser. Opphold i tilsvarende bolig særskilt tilrettelagt for heldøgns tjenester omfattes ikke av disse bestemmelser. FSF legger til grunn at etter vedtak om slikt opphold inngås en privatrettslig avtale om «leie» av omsorgsboligen og de tjenester som ytes er basert på hjemmebaserte tjenester. Ved svak økonomi kan beboeren måtte søke om bostøtte/sosial hjelp, i tillegg, avhengig av beboerens helsetilstand, kan det foreligge grunn til å oppnevne verge for å forestå den den løpende forvaltning av beboerens økonomi. FSF frykter at den enkeltes økonomi kan begrense den pleie – og omsorgstrengendes mulighet til å finansiere denne type opphold og mener at det må settes et «tak» etter prinsippet for egenandelbetaling i sykehjem.

FSF fremsetter følgende krav:

- Dersom det etter vedtak om opphold i «tilsvarende bolig særskilt tilrettelagt for heldøgns tjenester», totalt påløper utgifter som overstiger 75 prosent av beboerens brutt pensjonsinntekter skal oppholdet belastes med egenandelbetaling som om oppholdet ble gitt i sykehjem.

Landslaget for offentlige pensjonister framsatte sine krav til statsbudsjettet 2018 ved brev 29. november 2016:

LOP har følgende 7 hovedkrav i prioritert rekkefølge:

1. Alderspensjonen

Først vil vi uttrykke en bekymring for utviklingen av pensjonene. Det er etter LOPs oppfatning uholdbart at pensjonistene skal få en negativ kjøpekraftsutvikling over tid som de

økonomiske anslag fremover tyder på. Den trend som startet opp i 2015 ser ut til å fortsette dersom "0,75 metoden" fortsatt anvendes. Det er også urimelig at pensjonene skal ha en sterkere negativ vekst enn lønnsmottakerne.

LOP mener prinsipielt at alderspensjonistene skal følge inntektsutviklingen til de yrkesaktive, og vi forventer i det minste at Regjeringen ikke holder fast på en beregningsmetode som med høy sannsynlighet gir dårligere uttelling enn det som pensjonsreformen innebærer, det vil snittet av lønns og prisvekst.

2. Skatt

Det blir hevdet fra regjeringen at skatteletter kompenserer for en negativ utvikling av alderspensjonen. Men den foreslåtte skattereguleringen for pensjonister i 2017 gir en skattelette i forhold til 2016 på +/- 0,2%,og kan derfor vanskelig sies å ha noen positiv virkning på den negative utviklingen av pensjonene. Snarere tvert imot så bidrar den til å øke forskjellene mellom inntektsutviklingen for pensjonister og lønnstakere.

I forslag til budsjett for 2017 er den prosentvise økingen av minstefradraget ca 7 % lavere for pensjonister enn for yrkesaktive.

LOP krever:

- Minstefradraget for pensjonistene må reguleres på linje med reguleringen for de yrkesaktive.
- Særskilt skattefradrag for pensjonister som skulle kompensere for økt trygdeavgift, må reguleres likt med inntektsutviklingen for pensjonister. Alternativt at trygdeavgiften reduseres til sitt opprinnelige nivå.
- Fradraget for store sykdomsutgifter opprettholdes og utvides til nye brukere

3. Helse- og sosialutfordringer

Lop krever kvalitetsøking innenfor sektoren. Det er en generell oppfatning i samfunnet at kvaliteten i sykehjemmene, omsorgsboligene og i de hjemmebaserte tjeneste er for dårlig. Det vises til undersøkelser og de mange historiene i media.

For å få bedre kvalitet kreves det:

- Utbygging av sykehjem. Det må gis tilstrekkelige øremerkede tilskudd til bygging av nye sykehjem.
- God kommuneøkonomi slik at det blir gitt adekvat hjemmesykepleie, hjemmehjelp og bemanning på sykehjemmene.
- Adekvat lege- og sykepleiehjelp i forhold til samhandlingsreformen, og at aleneboende eldre ikke sendes for hurtig hjem etter sykehusopphold.

4. Tannhelse

LOP krever at tannhelse bør være en del av det offentlige helsetilbudet på lik linje med legesystemet. På sikt må det innføres en egenandel på tannbehandlingsutgifter for eldre over 67 år, og resten må dekkes av folketrygden.

5. Spesialisthelsetjenesten

God økonomi innenfor spesialisthelsetjenesten slik at eldre kan få adekvat behandling uten for lang ventetid.

6. Frivillighetssentralene

Frivillighetssentralene må fortsatt få øremerke tilskudd slik at tilbudene ikke blir avhengig av kommunenes økonomi.

7. Brukerombud

Øremerkede midler til brukerombud i kommune

Unio framsatte krav til statsbudsjettet for 2018 i brev 25. november 2016:

Økt kvalitet i helse- og omsorgstjenesten

Helse- og omsorgstjenestene til de eldre er avhengig av en sterk kommuneøkonomi. Tjenestene finansieres i hovedsak av kommunenes frie inntekter. Skal tjenestetilbudet til de eldre opprettholdes på samme nivå eller kvaliteten økes, må de frie inntektene økes ut over den demografiske utgiftsveksten. Alternativt må deler av tjenestetilbudet finansieres med økte øremerkede inntekter. Unio er åpen for å vurdere øremerkede løsninger for å sikre bedre tjenestetilbud til de eldre.

I 2017 vil de frie inntektene ifølge regjeringens forslag til statsbudsjett øke med 4,08 mrd. kroner. Justert for demografisk utgiftsvekst (2,25 mrd.), økte pensjonskostnader (0,87 mrd.), ekstra vedlikehold av fylkesveier (0,2 mrd.), økt satsing helsestasjons- og skolehelsetjeneste (0,05 mrd.), opptrapping rusomsorg (0,3 mrd.), opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering (0,1 mrd.), tidlig innsats i grunnskolen (0,15 mrd.) og mervekst i ressurskrevende tjenester mv. (0,4 mrd.) vil det økonomiske handlingsrommet for kommunenes kjernetjenester med regjeringens forslag bli 0,25 mrd. kroner lavere i 2017 sammenliknet med i år.

Vi kan derfor forvente fortsatt stram kommuneøkonomi og stor mulighet for redusert omfang og kvalitet på de tjenester som finansieres av de frie inntektene i 2017 rettet mot den eldre del av befolkningen, herunder helse- og omsorgstjenester i kommunene.

Unio krever på denne bakgrunn en kraftig styrking av kommunesektorens frie inntekter i 2018 ut over det som følger av den demografiske behovsveksten, økningen i kommunesektorens pensjonskostnader mv. En betydelig del av denne økningen må komme de eldre til gode i form av bedret kvalitet på helse- og omsorgstjenestene. Vi vil særlig trekke fram:

- Bedring av tilbudet inne pleie og omsorg gjennom videre utbygging av hjemmetjenestene.
- Styrket sykehjemsatsing gjennom økte driftsmidler.
- Enkeltrom på sykehjem bør være et absolutt krav.
- Styrking av tilbudet innenfor forebyggende helsetjenester, tverrsektorielt folkehelsearbeid, behandling og rehabilitering.
- Den demografiske sammensettingen framover krever en snuoperasjon i kommunene med vekt på rehabilitering og forebygging. 100 mill. kroner i øremerkede midler i 2017-budsjettet til opptrappingsplan er for lite. I tråd med tidligere innspill fra Unio kreves 500 mill. kroner øremerket til opptrappingsplanen for habilitering og rehabilitering.

- Rekrutteringstakten av ergoterapeutstilliger i kommunene går for sent. Det er behov for årlig rekrutteringstilskudd på 40 mill. kroner til kommunale ergoterapeutstillinger for å få på plass kravet ergoterapitjeneste i kommunene innen lovfestingen i 2020.

- Brukere som mottar hverdagsrehabilitering er mer tilfreds med daglige aktiviteter, fysisk funksjon og helserelatert livskvalitet enn brukere som har fått tradisjonelle hjemmetjenester. Tradisjonelle hjemmetjenester og hverdagsrehabilitering koster om lag like mye, men helseeffekten er større ved rehabilitering. Unio mener at målet for 2018 må være at alle kommuner skal tilby hverdagsrehabilitering og at det må avsettes midler til dette i statsbudsjettet.

- Det er godt dokumentert at inaktivitet har mange negative konsekvenser og at fysiske øvelser og aktivitet har effekt på sykehjemsbeboeres funksjon, også de aller skrøpeligste. Unio mener derfor at en aktiv eldreomsorg er av stor betydning. Dette kan oppnås ved å sikre rett bemanning. Fysio- og ergoterapeuter vil bidra til å sikre en aktiv eldreomsorg og Unio krever derfor at det innføres krav om fysio- og ergoterapikompetanse i sykehjem.

- Unio mener at det er behov for tydeligere styrking av rehabiliteringsfeltet for eldre og økte fysio- og ergoterapiressurser på sykehjem må inngå i en slik styrking.

- Videreføre egne midler til oppstart av hverdagsrehabilitering og implementering av velferdsteknologi i kommunene.

Trange økonomiske rammer i kommunene forklarer hvorfor kommunene kvier seg for å bygge ut nok sykehjemsplasser. Tilskudd til bygging av sykehjemsplasser er ikke nok når hver ny sykehjemsplass vil kreve økte driftsutgifter av allerede pressede kommunekasser.

Bedret kvalitet forutsetter at den generelle bemanningen i helse-, pleie- og omsorgssektoren økes. Unio krever i tråd med den tidligere omsorgsmeldingen at to tredeler av de nye årsverkene i helse- og omsorgssektoren må være autorisert helsepersonell, ha minimum tre års høyere utdanning og representere en faglig bredde.

Unio mener at den samlede bemanning og især den helsefaglige bemanningen i sykehjem og hjemmetjeneste mange steder er uforsvarlig lav. Forebyggende tiltak og avlastningstiltak må styrkes. Unio vil også peke på at når antall eldre øker sterkt vil det bli en ekstra stor utfordring å rekruttere og beholde kompetent personell i helse- og omsorgssektoren.

Unio ser gjerne at mer av de frie inntektene til kommunene øremerkes. Hvis det er den eneste måten å sikre økte midler til kjerneoppgaver som helse, omsorg og utdanning, bør det prøves ut. Videre bør det brukes lovfestede normer og kvalifikasjonskrav på flere områder både for å sikre likere kvalitet i tilbudet og for å sikre ressurstilgangen. Med mer øremerking og normsetting vil vi forhåpentlig få en redeligere diskusjon om behov og størrelse på inntektene i kommunesektoren.

Justeringer i pensjonistbeskatningen mv.
En tidligere heltidsansatt i offentlig sektor med gjennomsnittlig- eller høyere lønn kom klart dårligere ut med den nye pensjonistbeskatningen for noen år siden. Det samme gjorde tidligere privat ansatte med tilsvarende tjenestepensjonsordninger.

Unio har registrert at regjeringen ikke har gjort noe for å rette opp denne skatteskjerpelsen for disse pensjonistgruppene.

Unio ber regjeringen i 2018-budsjettet legge fram forslag som reduserer skatteøkningen for disse gruppene. Dette kan gjøres ved å redusere avkortingssatsen for inntekter over 284.350 kroner fra 6 til 3 prosent (nivå-tall for 2017).

Regulering av alderspensjonene
Regulering av pensjonene i 2016 antas å gi en realnedgang i alderspensjonene på 1,7 pst etter en nedgang på 0,4 pst i 2015.

Unio viser til behandlingen av Meld. St. 7 (2016-2017) Regulering av pensjoner i 2016 og pensjonistenes inntektsforhold hvor vi har sendt et skriftlig innspill til Arbeids- og sosialkomiteen på Stortinget. Unio vil understreke at det er viktig at reguleringen oppfattes som forutsigbar og rettferdig, og ber regjeringen følge opp Stortingets intensjon om at pensjonene skal ha en regulering tilsvarende halve lønnsveksten og halve prisveksten. Der måten dette er fulgt opp i dag gir unødvendig store svingninger i reguleringen og svekker oppslutningen om pensjonsreformen.

Uførereformen – mange tilsiktede og utilsiktede tap
Unio er glad for at regjeringen etter innspill fra arbeidstakerorganisasjonene igjen har tatt skritt for å rette opp deler av regelverket for mange med uførepensjon fra offentlig tjenestepensjon som har hatt betydelige tap. Nå sist er det endringer i deler av overgangsregelverket som foreslås rettet opp.

Som vi tidligere har gitt uttrykk for ser vi ikke bort ifra at det vil komme flere tilsvarende saker både for flere såkalte konvertittene, men også for de som har fått eller får et uførevedtak etter at uførereformen trådte i kraft. Vi ber Arbeids- og sosialdepartementet følge nøye med på disse sakene og ha god kontakt med partene og leverandørene av offentlig tjenestepensjon.

Svart økonomi
Eldre mennesker er i større grad enn den øvrige voksne befolkningen avhengig av fellesskapsløsninger. Det er derfor viktig at alle bidrar til det solidariske spleiselaget som velferdsstaten er. Det såkalte "skattegapet" som er den årlige forskjellen mellom de skatter og avgifter som reelt sett skulle ha vært innbetalt og de skatter og avgifter som virkelig innbetales, utgjør hvert eneste år minst 100 milliarder kroner. Unio mener at vi må ta i bruk langt kraftigere virkemidler for å redusere dette tapet.

Svart økonomi og økonomisk kriminalitet svekker muligheten til å tilby gode helse- og omsorgstjenester for de eldre og det svekker oppslutningen om det generelle skattenivået.

Unio har tidligere gitt myndighetene honnør i kampen mot skatteparadiser og skatteunndragelser generelt. Vi oppfordrer regjeringen til ytterligere å styrke arbeidet mot svart økonomi og økonomisk kriminalitet med konkrete og øremerkede bevilgninger til skatteetaten, f.eks. ved å ansette flere skatterevisorer.

Unio ber også regjeringen styrke samarbeidet mellom partene i arbeidslivet og kontrolletatene i kampen mot sosial dumping, svart økonomi og økonomisk kriminalitet.

Tannhelse
Folks tannhelse er i stor grad avhengig av inntekt. Unio mener at tannhelse må bli en del av den offentlige helsetjenesten. Det vil være god fordelingspolitikk og god helsepolitikk.

På sikt mener Unio at det bør innføres en ordning der tannlegeutgifter for de over 67 år dekkes av folketrygden innenfor et system med egenandeler slik det er for andre helseutgifter.

Organisasjonenes redegjørelse for sine krav i møtet 9. desember 2016

Pensjonistforbundet viste til sine krav, som var sendt inn på vegne av organisasjonene i SAKO-samarbeidet.

Pensjonistforbundet viste først til Regjeringens forslag om at det ikke skal sendes utbetalingsslipp fra NAV ved de månedlige pensjonsutbetalingene. Pensjonistforbundet fortalte om stor uro blant pensjonister for dette, og hadde bedt om et møte med statsråden. Videre overleverte Pensjonistforbundet Fafo-rapport 2016:42 *"En styrket samfunnsrolle for Pensjonistforbundet"* til statsråden. Pensjonistforbundet viste til at rapporten blant annet ser på hvordan Pensjonistforbundet kan styrke sin samfunnsrolle. Blant annet drøftes regulering av alderspensjon og en eventuell forhandlingsrett i forbindelse med reguleringen.

Deretter redegjorde Pensjonistforbundet for sine krav.

Pensjonistforbundet vist til Meld. St. 7 (2016-2017) Regulering av pensjoner i 2016 og pensjonisters inntektsforhold, og at mindretallet i Innst. 112 S (2016-2017) mente forhandlingsretten burde gjeninnføres og gå tilbake til måten trygdeoppgjøret ble gjennomført på før 2011.

Pensjonistforbundet var fornøyd med at det i statsbudsjettet for 2017 var budsjettert med ytterligere en økning i minstepensjonen til enslige minstepensjonister med 4 000 kroner, men at det var langt igjen. De viste til at det i henhold til EUs fattigdomsgrense var mange enslige minste-pensjonister i Norge som levde under fattigdomsgrensen, og at det må tas et krafttak for dem.

Når det gjaldt kommuneøkonomi, viste Pensjonistforbundet til at det, når det er enighet om at eldre skal bo i egen bolig, reelt må være mulig å få det gjennomført. De viste til velferdsteknologien, og at det må settes av midler til dette. Pensjonistforbundet anførte videre at overgrep mot eldre må tas på alvor.

Pensjonistforbundet viste til Regjeringens åpning for å gi rabatt på egenbetaling til sykehjem for dem som mot sin vilje blir boende på dobbeltrom. Konsekvensene av dette er at det er billigere for kommunene å gi rabatt enn å etablere flere enerom. Dette problemet hadde Pensjonistforbundet advart mot. Rabattordningen må avvikles.

Videre viste Pensjonistforbundet til at nattfasten på sykehjem overskrides i mange tilfeller. Dette er uholdbart. Matkvaliteten må generelt bedres, og for øvrig må det bygges flere sykehjemsplasser.

Når det gjelder forebyggende helse, viste Pensjonistforbundet til at folkehelseprogrammene fungerer glitrende. Pensjonistforbundet presiserer at god tannhelse er essensielt, og at det bør innføres egenandelssystem for tannhelse.

Pensjonistforbundet viste til at midlene til frivillighetssentralene er flyttet fra Kulturdepartementet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet, og at den kulturelle spaserstokk er flyttet fra Helse- og omsorgsdepartementet/Kulturdepartementet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Denne endringen har medført uvisshet om midlenes størrelse og tilgjengelighet. Midlene må overføres til opprinnelig departement igjen.

Pensjonistforbundet vist til at det er alt for få eldre som kjenner til ordningen med bostøtte. Pensjonistforbundet stiller sitt magasin "Pensjonisten" til rådighet for å gi informasjon om ordningen.

Seniorsaken viste til at også de hadde fått flere henvendelser fra engstelige medlemmer om at det ikke lenger skal sendes utbetalingsslipper fra NAV. Seniorsaken lurte på om "saken var løst" og om det fortsatt skal sendes utbetalingsslipper. Deretter gjennomgikk Seniorsaken sine innsendte krav og hadde ingen ytterligere kommentarer i møtet. Seniorsaken støttet forslaget fra Forsvarets seniorforbund om etableringen av et "seniorforum", som en egen arena for dialog, i tillegg til dagens møter mellom regjeringen og organisasjonene.

Også **Forsvarets seniorforbund** gjennomgikk sine innsendte krav og hadde ingen ytterligere kommentarer i møtet.

Landslaget for offentlige pensjonister (LOP) viste til sine innsendte krav. LOP uttrykker bekymring for utvikling av pensjonene. Fradraget på 0,75 pst. er en forskjellsbehandling. Pensjonistene gis ikke en likeverdig behandling i forhold til lønnsmottakere. Fradraget på 0,75 pst. er et brudd på opparbeidede, forventede rettigheter om 66 pst. pensjon i offentlig sektor. Dette er en del av den enkeltes arbeidsavtale. Arbeidstakerne har akseptert lavere lønn nettopp for dette. Når det gjaldt helsesektoren, viste LOP til at det er mye bra, men at kvaliteten på sykehjem, omsorgsboliger mv. i mange kommuner er for dårlig. Dette må det gjøres noe med.

LO viste til at de ikke sender inn egne krav, men at de gir uttrykk for sitt syn ved å forholde seg Pensjonistforbundets krav. LO støtter på generelt grunnlag krav nr. 1 om forhandlingsrett på regulering av løpende pensjoner og at trygdeoppgjøret legges frem som egen sak for Stortinget. For LO er det viktig at det kan utarbeides tiltak som supplerer det rådende reguleringsregimet, og som sikrer pensjonistene mot klar svekkelse av reallønnsutviklingen.

LO støtter intensjonen i Pensjonistforbundets krav nr. 2 om krafttak for dem som har minst, og om at man må arbeide mot fattigdom blant eldre, men LO kan ikke være med på forbundets konkrete økonomiske opprustningsplan. LO mener det her er viktig å gjøre nærmere utredninger av inntektssituasjoner for ulike grupper av enslige minstepensjonister. LO støtter krav nr. 3-7.

Unio viste til sine innsendte krav, med særlig fokus på kommunenes frie inntekter.

Unio er opptatt av en god kommuneøkonomi for å sikre tjenestetilbudet til de eldre. Unio krever en økning i kommunens frie inntekter ut over det som kreves for å holde tritt med befolkningsveksten mv. Det må gjerne brukes øremerking i større grad for å sikre en bedring i de eldres situasjon. Når dagaktivitetstilbudet reduseres med 10 mill. kroner og skjønnsmidlene reduseres med 100 mill. kroner, blir det dårligere tilbud til hverdagsrehabilitering osv.

Unio viste til skatteskjerpelsen fra 2011 for tidligere heltidsansatte i offentlig og privat sektor med gjennomsnittlig lønn eller høyere. For å redusere skatteøkningen for disse gruppene må det gjøres noe med avkortingsmekanismen i pensjonistbeskatningen.

Videre var Unio av den oppfatning at Regjeringen og Stortinget, etter forslaget om ytterligere en økning av minste pensjonsnivå for enslige alderspensjonister på 4 000 kroner, må stille seg spørsmålet om hvordan dette vil påvirke pensjonssystemet. Hyppige økninger i minstepensjonen opphever effekten av levealdersjustering for disse gruppene og gjør stadig flere lønnstakere til minstepensjonister.

Kommentarer til organisasjonenes krav i møtet 9. desember 2016

Helse- og omsorgsdepartementet
Statssekretæren viste til at når det gjelder forskjellige boformer, skal betalingsordningene utredes.

Det er satt av midler til 750 nye plasser til dagaktivitet for demente. Den reduserte bevilgningen på 10 mill. kronene er som følge av ubrukte midler. Det er budsjettert med en styrking av heldøgnsplasser med avansert behandling og oppfølging.

På HODs budsjett er det videre lagt inn 1,2 mrd. kroner i budsjettet til videreutdanning innen primærhelsetjenesten. Det er en totalvekst i kommuneøkonomien på 12,1 mrd. kroner i denne perioden. Det er en økning i antall som tar etter- og videreutdanning, og det er gledelig.

Fastlegepraksisen skal utvides. Det skal bli krav til økt tilgjengelighet. Fastlegene får ofte komplekse saker, og det skal opprettes oppfølgingsteam i kommunen. Det er utformet rundskriv om forebygging, disse er sendt til alle kommuner. Det er lagt opp til økt bruk av hjemmebesøk, og det er laget en veileder for dette formålet.

Når det gjelder teknologi er det mange gode prosjekter på gang. Erfaring viser at dette er noe pasientene mestrer, og de pårørende er trygge. I Oslo viser undersøkelser at 40 pst. har unngått innleggelse nettopp på grunn av dette.

I forhold til tannhelse viste statssekretæren til at de har prioritert dem med store utfordringer. Dette er personer som for eksempel ikke har tenner, har tannsykdommer eller har økonomiske problemer. Statssekretæren viste til at mange har tilbud om gratis tannpleie som ikke benyttes. Tannpleiere har god kompetanse som kan utnyttes. Mange sykehjem har inngått samarbeid med tannpleiere som fungerer godt.

Når det gjelder overgrep er det viktig å følge med på dette. Dette tas på alvor. Statssekretæren viste til at det er økt kompetanse på området, og det kreves politiattest i helse- og omsorgssektoren. Dette vil antagelig ha positiv effekt.

Arbeids- og sosialministeren
Når det gjelder utbetalingsslipp fra NAV ved utbetaling av pensjon, vil utbetalingsinformasjonen bli gjort tilgjengelig digitalt. Ved endringer av betydning for den enkeltes rettsstilling vil ikke-digitale brukere og brukere som har reservert seg mot digital kommunikasjon med det offentlige, få melding per post. Departementet har bedt NAV vise smidighet overfor brukerne ved overgangen til digital løsninger.

Aldersgrenseutvalget leverte sin rapport "Seniorer i arbeidslivet" 1. desember 2016. Utvalget har belyst spørsmålet om sykepenger til personer over 67 år, men har ikke tatt stilling til det. Utvalget viser til at dette er et komplekst spørsmål som reiser mange problemstillinger. Departementet vil komme tilbake til hvordan rapporten skal følges opp.

Statsråden viste videre til budsjettforliket. Minstepensjonen til enslige alderspensjonister skal økes ytterligere med 4 000 kroner fra 1. september 2017. Som en oppfølging av uførereformen er det bevilget 800 mill. kroner for å rette opp i utilsiktede konsekvenser.

Det har vært et krevende budsjettarbeid. Olje- og gassindustrien har mistet 40 000 arbeidsplasser og står i fare for å miste 10 000 plasser til. Dette gir stor inntektsnedgang. Statsråden fortalte om tøffe forhold, særlig på Vestlandet. Det er en hovedoppgave å finne nye, trygge, lønnsomme arbeidsplasser. Videre viser ny statistikk en urovekkende til arbeidsledighet tendens blant unge.

Økningen i grunnpensjon og minstepensjon viser at Regjeringen også prioriterer pensjonister.

Når det gjelder reguleringsreglene, viste statsråden til at hun ikke oppfatter at det er signaler på Stortinget for å gjøre noe med pensjonsforliket og reguleringsreglene. Løpende alderspensjon har hatt en god regulering frem til det begynte å gå dårlig. Man kan ikke plukke de gode årene og legge opp til at reglene skal endres. Regjeringen har ikke endret drøftingsinstituttet. Budsjettomleggingen er fordelaktig ved at reguleringen da knyttes direkte opp mot statsbudsjettet. Dermed må det settes alvor bak eventuelle forslag/tiltak ved at disse må vises i budsjettet.

Statsråden stilte spørsmål ved om det er hensiktsmessig med et seniorforum i tillegg til dagens møter. Et forum må ha et klart mandat og formål. Dette må man komme tilbake til.

Pensjonistforbundet oppfordret statsråden til å benytte seg av dem ved behov. De har kontakt mot eldrerådene. Videre viste Pensjonistforbundet til Meld. St. nr. 7 (2016-2017) Regulering av pensjoner i 2016 og pensjonisters inntektsforhold, og konstaterte at bare de *gode* årene, årene 2011-2014, var omhandlet i meldingen.

Statsråden viste til at det for de senere årene kun foreligger anslag. Det finnes ikke sikre tall for disse årene enda.

Arbeids- og sosialministeren takket for møtet og innspillene, ønsket god jul og viste til at det skal være et nytt møte etter marskonferansen.

I møtet 24. april 2017 uttdypet organisasjonene sine krav ytterligere:

Pensjonistforbundet er svært fornøyde med regjeringens forslag om forbud mot aldersdiskriminering utenfor arbeidslivet. .

Deretter viste forbundet til verdiskapningen blant eldre. I et oppslag i VG er det vist til at eldre driver med verdiskapning for 25 mrd. kroner årlig.

Pensjonistforbundet beklager at pensjonistorganisasjonene ikke med i trepartssammarbeidet. Trepartssammarbeidet blir stadig trukket frem som et konkurransefortrinn, og det er derfor viktig at pensjonistene er representert i dette samarbeidet.

Folketrydens pensjoner, tjenestepensjoner og fripoliser har fått redusert verdi. Blant annet dette er forhold som forsterker kravet om trepartssammmarbeid. Pensjonistene bør være med å diskutere pensjoner, ogdette kan løses ved å innføre forhandlingsrett.

Pensjonistforbundet viste til møtet i "engere utvalg" i forbindelse med trygdeoppgjøret og organisasjonenes protokolltilførsel, og presiserte at de ber om forhandlingsrett når det gjelder regulering av pensjoner. Pensjonistforbundet beklaget videre avslaget på sin anmodning om å bli med i Det tekniske beregningsutvalget for trygdeoppgjørene.

Når det gjelder kravet om et krafttak for dem som har minst, viste forbundet til at det er positivt at minste pensjonsnivå til enslige minstepensjonister er økt med 4 000 kroner. Samtidig viste de til at dersom de hadde hatt forhandlingsrett, kunne dette vært gjennomført annerledes og man kunne sluppet slike skippertak.

Forbundet viste til eldrerådsopplæringen i kommunene fungerte mindre tilfredsstillende grunnet svak kommuneøkonomi. Viktigheten av opplæring i eldrerådsarbeid har medført at Pensjonistforbundet selv har brukt 2 millioner kroner på skolering av nærmere 500 eldrerådsrepresentanter. For fremtiden er dette en bevilgningssak for stat og kommune påpekte forbundet. Forbundet påpekte at de var opptatt av velferdsteknologi og at de har lært opp nærmere 150 ambassadører.

Når det gjelder «slippen min» har de nå mottatt over 25.000 underskrifter og presset engasjementet er stort. Pensjonistforbundet vil ikke gis seg i denne saken.

Pensjonistforbundet ga skryt til regjeringen for fokus på mat og kosthold, noe som også ble trukket frem i statsministerens nyttårstale, som var positivt. Ellers etterlyste forbundet svar på sin henvendelse om vederlagsforskriften.

Når det gjelder forebyggende helse i kommunene viste forbundet til at det har vært en kjempesuksess.

Forbundet viste videre til den kulturelle spaserstokk og frivillighetssentralene og stilte spørsmål ved om hvor midlene var blitt av og hvor mange kroner det er snakk om. Midlene må tilbakeføres fra rammetilskudd til øremerkede midler.

Videre viste forbundet til at det fra Husbanken er behov for tilretteleggingsmidler. Investeringstilskuddet er bra frem til 2020-2021, deretter vil det bli innskrenkninger.

Seniorsaken viste til kravene fra 9. desember 2016.

Seniorsaken understreket sin misnøye med underreguleringen. Det var lovet en relativ brukbar realvekst, og en av forutsetningene som ble lagt til grunn var en reallønnsvekst på 1,5 prosent. Forutsetningene har endret seg, og de siste 6 årene har det vært en realvekst på under 0,25 pst. Framtidsutsiktene er ikke særlig annerledes. Pensjonistene vil ikke være uten sin del av velstandsutviklingen, og her må regjeringen ta grep. Seniorsaken viste til daværende statsråd Dag Terje Andersen som hadde uttalt at pensjonistene vil få en betydelig reallønnsøkning med dagens regulering. Det foreligger en alvorlig svikt i forutsetningene, noe som oppleves urettferdig og er alvorlig for Seniorsakens medlemmer.

Seniorsaken viste videre til skatteomleggingen som ble gjennomført 2011. Det skal være en forskjell mellom pensjoner og lønnsinntekt når det gjelder minstefradraget, men avstanden har blitt for stor. Rammene er endret. Det er 5 pst. forskjell på minstefradraget for lønn og pensjoner. Dette tilsvarer 2 000 kroner pr. år i økte beskatning for en gjennomsnittlig pensjon på 250 000-260 000 kroner. Seniorsaken krever at denne skatteøkningen reverseres.

Seniorsaken viste til at Statens seniorråd har måttet begrense sin aktivitet på grunn av beskåret tilskudd fra Helse- og omsorgsdepartementet. Dette er bekymringsfullt, da rådet må få midler til å være et aktivt og oppegående råd. Det er et demokratisk underskudd på representasjon fra personer over 65 år, noe som er et demokratisk problem. Seniorsaken krever derfor at Statens seniorråd gis tilstrekkelig med budsjettmidler for å kunne utføre sin virksomhet på en tilfredsstillende måte.

Seniorsaken støtter Forsvartes seniorforbunds krav om at det skal innføres en garantiordning med hensyn til betaling av kostnader når eldre blir plassert i omsorgsbolig med heldøgns tilsyn som et alternativ til sykehjemsplass, som har en helt annen finansiering.

Forsvarets seniorforbund viste til sine krav 9. desember 2016. De ønsket å fremheve to saker, arbeidslinjen og pensjoner.

Forbundet presiserte nødvendigheten av at det i kommende budsjetter legges til rette for eldre arbeidstakere står lenger i arbeid. Det er nødvendig med tanke på videreføring av kompetanse, og for eldres psykiske og fysiske helse at de har et arbeid å gå til.

Videre viste forbundet til de siste års reallønnsnedgang for pensjonister, og prognosene for den økonomiske utviklingen frem mot 2020. Forbundet viste til at det er lite som tyder på at forutsetningene som ligger til grunn for at et fratrekket på 0,75 pst. skulle gi minst eller bedre utvikling enn et gjennomsnitt av pris og lønn, er holdbare. Realverdien i opparbeidede pensjonsrettigheter blir ikke opprettholdt, og flere årskull står i fare for å få nedskrevet sine pensjoner. Forbundet påpekte at det må innføres en sikringsregel som garanterer at pensjonen minst reguleres med prisveksten.

Landslaget for offentlige pensjonister viste til sine innsendte krav 9. desember 2016.

LOP trekker spesielt frem at pensjonene må reguleres med lønnsveksten. Dagens regulering bryter med forutsetningen om at et fratrekk på 0,75 pst. vil gi en regulering tilsvarende et gjennomsnitt av pris og lønn. LOP stilte i den forbindelse spørsmål ved hvor mye som spares på denne reguleringsmodellen.

Når vil det gjelder digital kompetanse og "slippen min", viste LOP til at ikke alle har anledning til å følge med på pensjonsutbetalingene, når ikke NAV sender ut dette på papir. LOP stilte spørsmål om hvor mye spares på budsjettet når ikke lønnsslippen sendes ut, og om dette er aldersdiskriminerende.

Landsorganisasjonen i Norge viste til sine innspill 9. desember 2016 og hadde ikke noe å tilføye, bortsett fra at det må iverksettes tiltak med hensyn til gjeldende reguleringsregime for pensjoner.

Unio viste til sine krav 9. desember.

Videre viste Unio til at kommuneøkonomien må holde tritt med den demografiske utviklingen. Unio viste i den forbindelse til Perspektivmeldingen. For å kunne øke tilbudet, trengs det mer midler.

Videre presiserte Unio at pensjonistbeskatningen må justeres. Unio viste ellers til at det var gjort mye oppryddingsarbeid etter uførereformen, men at tiltakene ikke var godt langt nok. De vil komme tilbake til dette.

Pensjonistene får mindre informasjon, og det er uheldig.

Endelig viste Unio til møtet i "engere utvalg" i forbindelse med trygdeoppgjøret, og håpet at protokolltilførselen ikke kom som noen overraskelse. Det er absolutt nødvendig å se på "særlige forhold", da strukturelle endringer i arbeidsmarkedet har påvirket lønnsstatistikken betydelig. Dette er også en budsjettproblemstilling.

Kommentarer til organisasjonenes krav i møtet 24. april 2017

Arbeids- og sosialministeren viste til at "slippen" engasjerer. Statsråden presiserte at pensjonistene ikke vil gå glipp av ny informasjon. Det er kun når samme utbetaling gjentas at det ikke sendes ut månedlige utbetalingsslipp. Ved endringer i utbetaling vil det sendes ut informasjon, og årsoppgave sendes ut som vanlig. Innsparingen ved å ikke sende ut "slippen" er 30 mill. kroner, itillegg til endringer i IKT-systemene. Statsråden viste til at Stortinget kan bevilge penger slik at slippen likevel sendes ut. Videre presiserte statsråden at NAV skal være imøtekommende og fleksible. Statsråden pekte på at mange eldre faktisk er digitale, men stilte spørsmål om hva vi sammen kan gjøre for å løfte den digitale kompetansen.

Når det gjelder uførereformen, viste statsråden til at en del uheldige konsekvenser er rettet opp. Det er nå vedtatt at 850 mill. kroner skal brukes til dette

Statsråden understreket at det skulle bare mangle at ikke trygdeoppgjøret engasjerte, og at hun hadde forståelse for organisasjonenes synspunkter på reguleringsreglene. Samtidig viste statsråden til at fratrekket på 0,75 pst. var en måte å operasjonalisere reguleringsprinsippene på. I tidligere år har dette gitt en god utvikling. Nå er det nedgangstider, og det vises også på reguleringen. Det er stor nedgang i arbeidsstyrken, høytlønnete arbeidstakere har blitt arbeidsledige, og det drar snittet ned. Statsråden minnet om andre tiltak regjeringen har gjort for pensjonistene. Redusert avkorting i grunnpensjon til gifte/samboende, som var et stort løft, kronetilleggene til enslige minstepensjonister og skattelettelsene har kommet pensjonister til

gode. Statsråden viste til at regjeringen følger pensjonsforliket, og at dette kan sies å være en "prøvestenen"/"fartshump" vi står overfor.

Statssekretær Bård Folke Fredriksen, Kulturdepartementet, poengterte at bevilgninger til den kulturelle spaserstokk og frivillighetssentralene er en naturlig del av det lokale/kommunale tjenestetilbudet.

Helse- og omsorgsdepartementet viste til at egenbetalingen for helse- og omsorgstjenester er svært ulik avhengig av om brukeren bor i institusjon eller i eget hjem. Departementet vil utrede spørsmål angående egenbetaling i ulike boformer. Organisasjonene vil bli orientert om arbeidet. Tilsagnsrammen til utbygging og renovering av heldøgns omsorgsplasser er økt i 2017. For å øke kapasiteten vil investeringstilskuddet til heldøgns omsorgsplasser bli endret slik at det kun gis støtte til prosjekter som øker det totale antallet plasser fra og med 2021. Hensikten med omleggingen er å understøtte at det bygges flere heldøgns omsorgsplasser i kommunene.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet viste til at når det gjelder kommuneøkonomien generelt så har det vært stabil realvekst i kommunenes inntekter under denne regjeringen. Veksten i frie inntekter er høyere enn det som kreves for å holde tritt med befolkningsveksten. Kommunene fikk ekstra skatteinntekter i 2016, og går inn i 2017 med et høyt inntektsnivå.

Seniorsaken påpekte at når det gjelder "slippen" må omstillinger generelt gjøres på en omsorgsfull måte. De som ønsker det bør fortsatt kunne få "slippen" i posten.

Pensjonistforbundet poengterte at eldres frivillighet skaper verdier for 25 mrd. kroner. Det er for enkelt at midlene til frivillighetssentralene pulveriseres i kommunene.

Kulturdepartementet presiserte at når det gjelder måten bevilgninger til frivillighetssentralene gjøres på, har det med fordeling av arbeidsoppgaver å gjøre. Kommunene har ansvar for frivillighetssentralene, og dersom man ikke tiltror dem dette ansvaret, har man lav tillit kommunene. Til sammenligning viste departementet i den forbindelse til bevilgninger til andre oppgaver kommunene har ansvar for.

Arbeids- og sosialministeren viste til at dersom pensjonistenes representasjon skal styrkes, bør det være på en hensiktsmessig måte. Det er ikke ønskelig med overlappende kontaktpunkter. I trepartssamarbeidet er arbeidstaker- og arbeidsgiversiden begge opptatt av pensjonisters rettigheter, slik at deres interesser blir ivaretatt gjennom dem. Når det gjelder Statens seniorråd, merker statsråden seg synspunktene.

Avslutningsvis takket statsråden for gode innspill og ønsket velkommen tilbake til trygdedrøftingene.

Oslo, 28. august 2017

Arbeids- og sosialministeren

Pensjonistforbundet

Seniorsaken

Forsvarets seniorforbund

Landslaget for offentlige pensjonister

For Terje Olsson
Øystein Nilsen

Landsorganisasjonen i Norge

Unio

Pensjonistforbundet
Torggata 15
0180 Oslo

Postadresse
Postboks 6714, St. Olavs plass
0130 Oslo

Tlf: 22 34 87 70
E-post: pf@pensjonistforbundet.no

www.pensjonistforbundet.no
www.facebook.com/pensjonistforbundet

Ragna Irene Nicolaisen fra Risør Pensjonistforening sto på stand under Arendalsuka.